

پراشنکی رۆژی کوردەواری له شەرحی بوخاری

دانهەر
مه‌لا حسین شیخ سعدی

نووسینه‌وه‌و ناماده کردنی بو چاپ
بشیر حسین سعدی

به‌رگی پینجه‌م

له سائی ١٩٥٢ دانراوه

منتدی اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

پر شنگی روژی کورده‌واری

له

شه‌رحی بوخاری

دانه‌ر

مه‌لا حسین شیخ سعدی

نوو‌سینه‌وه‌و ئاماده کردنی بو چاپ

بشیر حسین سعدی

به‌رگی پینجه‌م

له‌سالی ۱۹۵۲ دانراوه

وینہی دانر
ملا حسین شیخ سہادی
۱۸۸۳ - ۱۹۸۳

٦٠٥- العَنَ الْمَسْجُورُ ابْنَ مَخْرَمَةَ أَحَبَّ الْخَدِيتِ إِلَيَّ أَصْدَقَهُ. فَاخْتَارُوا إِحْدَى هَاتَيْنِ إِمَّا السَّبْيِ وَإِمَّا الْمَالَ. وَقَدْ كُنْتُ اسْتَأْنَيْتُ بِكُمْ. قَالُوا فَإِنَّا نَخْتَارُ سَبْيِنَا. فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمُسْلِمِينَ فَأَتْنِي عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ. ثُمَّ قَالَ أَمَّا بَعْدُ فَإِنِ إِخْوَانُكُمْ هَؤُلَاءِ جَاؤُنَا تَائِبِينَ وَإِنِّي قَدْ رَأَيْتُ أَنِ أَرَدَ سَبْيَهُمْ فَمَنْ أَحَبَّ سَكَمُ أَنْ يُطِيبَ بِذَلِكَ فَلْيَفْعَلْ فَمَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يَكُونَ عَلَى حَظِّهِ حَتَّى نَعْطِيَهُ إِيَّاهُ مِنْ نَبْلِ مَا يَفْعُ اللَّهُ عَلَيْنَا فَلْيَفْعَلْ فَقَالَ النَّاسُ قَدْ طَيَّبْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّا لَأَنْدَرِي مَنْ أَذِنَ مِنْكُمْ فِي ذَلِكَ مِمَّنْ لَمْ يَأْذَنْ. فَارْجِعُوا حَتَّى يَرَأَفَ الْبِنَا عُرْفَاءَكُمْ أَمْرَكُمْ فَرَجَعَ النَّاسُ فَكَلَّمَهُمْ عُرْفَانَهُمْ. ثُمَّ رَجَعُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّهُمْ قَدْ طَيَّبُوا وَفَعَلُوا!!!

تهرجه مه

ده گيرنه وه له ميسوره ري كوپي مه خرده مي كوپي نه وفه لي زهري له پاش
ميجرته به دوو سال له دايك بوو. له ته مه ني شه ش سالي له سالي هه شته مي هيجري.
نه مانگي ذي الحجة. هاته مه دينه ﷺ گوتی پيغه مبهري ﷺ هه ستا وه كووه نه شرافتي
قهيله ي هه وازني هاتنه لاي. تو كه س بوون. داوايان لي كرد. مال و مندال و خيزانيان كه
نسير كرابوون بيانداته وه. پيغه مبهري ﷺ فه رموي خوشه ويست تريني قسه لاي من.
ولست تريني قسانه خوتان هه ليزرين. يا مالتان بؤ ده گيرينه وه ياخو مندالتان و
عائله تان. به راستي من چاوه رواني نيوهم ده كرد. به راستي پيغه مبهري ﷺ ده (١٠) و
نهمه نده شه وه چاوه ري ي كردن. وه كووه گه راوه له طائف. پاشان وه كووه يه قينيان كرد
پيغه مبهري ﷺ له نه سبرو له مال هه ريه كيكيان بؤ ده گيرينه وه. گوتيان خيزان و
منداله كانی نه سبر (دیل) هه لده بؤزين. تنجا پيغه مبهري ﷺ هه ستا له ناو نه صحابي كيرام

نه پاش سوپاس و ستایشنکی لایق به گوره یی خودا. فرمووی به پراستی نه م برایانه
 نیوه نه مانه هاتوونه ته لای نیمه به موسولمانی و به گه پایوه له کفری پینشوویان. مر
 خوم ووا به چانه ده زانم. منال و عائله یان پی بدهینه وه نجا هر که سینک پای می
 په سنده ده کاجا واکا وه هر که سیکش حوز ده کا له سر نه صیپی خوی بی هتا نیمه
 له و مالی که به بی شهر کردن له گهل کافران به ده ستمان که وتووه. که خودا بو
 پیغه مبری گیرایته وه پی ی دوده یی. نه صحابی کیرام کوتیان له بیر خاتره
 پیغه مبره پیغه سندی ده که یی نه سیره کانیا پی بدهینه وه. پاشیلن پیغه مبره
 فرمووی نیمه نازانین له ناو ه مووتان کی نیزنی پی نی یه. نه م پایوه من یی چله
 کردنه وه ی دلی موسولمانان بوو نه م زور باس کردنه ی له نیزن وهرگرتن. نجا
 فرمووی بگه پیغه وه لای زاناو سه روزه کانتان پرسو را له گهل. شهوان بکه ن. یی
 سه روزه کان بیتنه لای من بلین هه موو نه صاحب نیزنیا پی هه یه. نجا چوونه لای زانلی
 سه روزه کان نیزن وازی بوونی خویان به گه وره کان راگه یاند. گه وره کانیش هاتنه خدمت
 پیغه مبره پی یان گویت. نه صاحب هه موو به دلنکی خوش نیزنیانداو پای
 پیغه مبریان پی خوشبوو.

(ش) نیمامی شافعی له م حدیثه وهری گرتووه نه وانه ی تالانی کافرانیلن
 کردووه به بهش نه م تالانه دهینه خاوه نی نه وه ی تالان کراوه. ابو یوسفیش له م
 حدیثه وهری گرتووه: اقراپی وهکیل واته دان پیانانی جی گر دروسته له جیاتی
 نه وه ی نه وی داناوه به وهکیل (جی گن). ابو حنیفه و هجمه دیش نه م نیقراپه یان به وه
 به ستووه که لای حاکم بی. نیمامی شافعیش به نیی کیردووه گونیتی نیقراپی
 وهکیل (جی گن) له جیاتی موکل به حقیق که له سر موکل هه بی دروست نی یه.
 چونکه خه به ردا ن به حقه کزنده وهکیل قبول ناکرئ. چونکی زانای قه وم وهکیل

مىيۈن لايىن قەۋم بەلگى - سەزۈك بويۇن - ئىنجا قېۋۇل قەسەي زانايان لاي پىنغەمبەر
ئەبەر ئەۋە مەيۈر كە ۋەكىلى قەۋم بويۇن ھەرىجەندە قەسەشيان لاي پىنغەمبەر ۋەرىگرا.

٦٠٦- العن أبي هريرة رضي قال صلى الله تعالى عليه وسلم ما أبأ هريرة ما فعل أسيرك بالهراة قال قلت يا رسول الله شكاً حاجة شديدة وعيلاً فرحمته فخلت سبيله قال أما انه قد كذبك وسيعود ما فعل أسيرك البارحة قلت يا رسول الله زعم انه يلعن كلمات ينفعني الله بها فخلت سبيله قال ما هي قلت قال لي اذا نويت الى فيرلشك فقرأ اية الكرسي من اولها الله لا اله الا هو الحي القيوم حتى تختم الآية فانك لن يزال عليك من الله حافظ ولا يقربك شيطان حتى تصبح فخلت سبيله فقال النبي ﷺ أما انه قد صدقك وهو كذوب من تخاطبه وقد نال من اهلها هريرة قلت لا قال ذلك شيطان

(تدریجاً)

دہ گنہوہ لہ ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ گوئی پیغہ مبر صلی اللہ علیہ وسلم منی کردہ وکیل بق پاراستنی
عہ مباری زہکاتی سہ رفتہ لہرہ مہ زان دیتم یہ شہو یہ کیک لہ عہ مبار بہ چہ نگان
زہ خیرہ ی دہ با لہ عہ نبار منیش گرتم و گوتم واللہ بق مرافعی شہرعیہ بق خزمہ ت
پیغہ مبر دہ ت بہ م۔ ہتا حوکم بہ دہ دست پرینت بکا چونکہ تو دزی نہ ویش کہوتہ
پارائہ و گوئی بہ راستی موحجاجی بردنی نہختی زخیرہ بووم بق خیزان و منیدالی خوم
کہ نہ فہ قیان لہ سہرم پتویسہ بہ پتویستی یہ کجار زور منیش لازم لی ہتیا پاشان
وہکو سبہینی ہاتمہ خزمہ ت پیغہ مبر صلی اللہ علیہ وسلم (کہ جبرائیلش حکامہتی بزہکای بق
گنہا بوہ) نہرمووی نہی نہ با ہرہویم نہ شہو نہ شہو نہ شہو نہ شہو نہ شہو نہ شہو نہ شہو نہ شہو نہی
پیغہ مبر ی خودا گہ لی پاراوہ و شکایہتی موحجاجی خدی کرد بق عاقلہ و مندالہ کانی
منیش دلم بی سووتا وازم لی ہتا و رہی۔ نہرمووی ناگدار بہ، بروی لہ گہ ل کردی۔

وه ده شگه ریتته وه. منیش له بهر نه مه م فرموده ی پیغه مبه ر^{علیه السلام} زانیم
 ده گه ریتته وه. چاوه ریم کرد بگه ریتته وه. دیتم شوی پاشوو گه رایه وه. گرتم گوتم نه م
 جاره هر ده تبه مه لای پیغه مبه ر^{علیه السلام} دوو باره زور پارایه وه وازم لی هینا به مه رجته
 جاریکی تر نیتته وه. چوومه خزمهت پیغه مبه ر^{علیه السلام} فرمودی نه ی نه بوو هوره یسه
 نه سیره کهت نه م شو چی کرد. حیکایه ته که م بو گتیرایه وه. فرمودی ناگادار به
 ده شگه ریتته وه. پی ی ناوی جاری سی یه میش هاته وه. نه مجاره ش گرتم گوتم نه مه
 جاری سی یه مه بو لای پیغه مبه ر^{علیه السلام} هه ده تبه م گوتی وازم لی بینه. هه ندی قسه هه ن
 پیت ده لیم که لکی یان لی ده بینی. گوتم قسه کان چین. گوتی وه کو هاتی به جیگا
 خوت بو نوستن آیه الكرسي ^ع الله لا اله الا هو الحي القيوم ^ع بخوینه مه تا ^ع وهو العلي
 العظيم ^ع له لایه ن خوداوه بو تو پاریزه ریک ده بی له هه موو به لاو ناخوشی هه تا له و
 جیگایه ی شه ی تانیش نزیکت ناکه وی هه تا سبه یه ن منیش وازم لی هینا بسبه یه ن هاته
 خزمهت پیغه مبه ر^{علیه السلام} حیکایه ته که م بو گتیرایه وه. گوتم به قسه ی خوی هه ندی که لیمه ی
 پی گوتیمه. فرمودی که لیمه کان چین. گوتم پی ی گوتم وه کو بو خه وتن چووی بو سر
 جیگا آیه الكرسي بخوینه. تا سبه یه ن له حفظی خودا ده بی شه ی تانیش نزیکت ناکه وی.
 پیغه مبه ر^{علیه السلام} فرمودی قسه یه کی راستی پی گوتی یه عنی نه مجاره دروی له گه ل
 نه کردی که زوریش دروژنه. فرمودی نه ری ده زانی نه مه سی شه وه قسه ت له گه ل کی
 ده کرد نه ی نه بوو هوره یسه. گوتم نا. فرمودی نه مه یه کبوو له شیتانه کان.

(ش) له م هه دیته وه رگیرا نه گه ر پیاویک پیاویکی کرده وه کیل له سه ر شتیگ
 پاشان وکیل شتیکی ته رک کرد له وه ی پی ی سپار دراوه. له پاشان موه کیل روخصه تی
 دا جائزه و دروسته. وازاندره له م حدیثه دز له حالی برسیه تی دهستی نابری.
 دروستیشه عه فوو بکری. له پیش گه یشتن بو لای نیعام. وه شه ی تان شتی چاکیش
 ده زانی نه گه ر راست بلن. وه که سینکیش زور دروژن بی که م وا ده بی قسه ی راست بکا.

جشانه‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تیشی تیدا هه‌یه چونکه فرمووی (ئه‌سیره‌که‌ت چی کرد). له‌م حمیمه‌ش زاندره‌(جن) خواردن ده‌خۆن له‌سه‌ر موافقه‌ی حه‌دیشی (سألونی الزاد) واش تهره‌جن له‌سه‌ر غه‌یری هه‌یه‌ته‌ی راستی خۆیان خۆیان به‌دیار ده‌خه‌ن. بۆ انسان تهمش وه‌ك انسانان ده‌که‌ن. عوزری دزیش قبول ده‌کری. به‌یانی فه‌ضل و گه‌وره‌یی یه‌ الكرسیشی کرد. عینی (ج/ه/ص ۷۰۰)

٦٠٧- العن أبي سعيد - من أين هذا. قال بلال. كان عندنا تمرٌ ردئٌ فبعتُ صاعين بصاع فقال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم. أوه أوه عين الربا عين الربا. لا تفعل ولكن إذا أردت أن تشتري فبع التمر ببيع آخر ثم اشتري به.

تهره‌جه‌مه

ده‌گیرنه‌وه له‌ ئه‌بو سه‌عیدی خودری ﷺ گوتی بلال هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ندێ خورمای به‌رنی بۆی هه‌نا. خورماییکی باشه‌ ره‌نگی زه‌رده‌ دانه‌ی خه‌ره‌. له‌ مه‌سه‌ندێ ئیمامی ئه‌حمه‌د حه‌دیسیشی ده‌رحه‌ق هاته‌وه‌ که‌ ده‌لێ الخیر تهرکم البرنی یه‌هه‌ب بالداعا. واته‌ چاکترینی خورماتان به‌رنی‌یه‌ که‌ نه‌خۆشی ناهه‌تلی پیغه‌مبه‌ریش به‌نی گوت ئه‌م جۆره‌ خورما باشه‌ت له‌کوێ بوو. گوتی لای ئیمه‌ خورمای خراپ هه‌یه‌ نوو صاعم به‌یه‌ك صاع برنی‌دا. بۆ خواردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمووی. ئوه‌ قوه‌. ئه‌مه‌ عه‌ینی ریه‌یه‌. عه‌ینی ریه‌یه‌. ئه‌مه‌ مه‌که‌. به‌لام ئه‌گه‌ر ویستت برنی بکری. خورمای خۆت به‌ عه‌قدیکی جودا بفروشه‌ به‌قیمه‌ته‌که‌ی به‌رنی بکهر که‌ ده‌کا دوو عه‌قد. له‌م حه‌دیثه‌ زاندره‌ ئه‌گه‌ر وه‌که‌یل شتێک بفروشی به‌فروشته‌نه‌کی دروست نه‌بی. قروشته‌نه‌کی دروست نه‌یه‌. چونکه‌ بلال له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرابوو وه‌که‌یل بۆ خانه‌ی سه‌عاده‌تیان. ئه‌گه‌ر خورما یاشینکی‌تری بکریبویه‌. یا بیفروشته‌بویه‌.

باب الحرث باسی چاندن مزارعة"

۶۰۸- (عن انس رضی الله عنه مامن مسلم یغرس غرسا أو یزرع زرعاً فیاکل منه طبر
او انسان او بیمة الا کان له به صدقة)).

(تهرجه ۴۴)

ده گيڙنه وه له نه نه س کورې مالک رضی الله عنه پيغه مبر رضی الله عنه فرموي نيه هيچ
موسولمانتيك كه داريك د ايجيني ياخو له دانه ونيله و كشتوكال شتيك بكات پاشان له وه
توي كړدوه و دای چاندووه. ته يريان انسان ياخو گيان له بهر وحيوانات شتيكي و
بخوا مه گره نه خواردنه بو نه و صده ده قه به كه و خيريكه.

(ش) زاندره له م حديسه گوره تريني ده سكه وتي مرقايه تي (انسانيه ت
كشتوكال و زراعه ته پاشان بازرگاني (تجاره ت) پاشان كاره كاني تر كه مرقف به ده ستر
خوي بيكا. هه ندي عوله ماو زاناش گوتوويانه. باشريه ت كار به گويزه ي پيويسي ته كاني
مرقه له كاته جوړ به جوړه كاني دونيا.

۶۰۹- (عن ابي امامه الباهلي رضی الله عنه لا يَدْخُلُ هَذَا بَيْتُ قَوْمٍ اِلَّا ادْخَلَهُ اللهُ الدَّلَّه

(تهرجه ۴۴)

ده گيڙنه وه له نه بو نيمامه ي باهيلي - ناوي صوده ي كورې عه جلان بوو ناخري
نه و صحابانه بوو كه له شام وه فاتي كړد (له بوخاري بي له م حديسه و حديسي تري
نیه). چاوي به گاسنيكو ناله تيكي جووت كه وت گوتي بيستم له پيغه مبر رضی الله عنه
فرموي داخيلي هيچ خانوي هيچ قه وميك نابي نه م نه سباب و نالاتي جووت كړنه

مهگر به بى شك خودا زه بوونى ده خاته ناو نهو خانووه. له بهر زولم و ستم و غه درى خاوهن عارد دهر حق جوتياره كانيان. كه وه كو عه بدو كوتله خدمه تى خويان و قوناغه كانيان پى ده كهن له پاش مردنيشيان خوم ديومه مال و كچه كانيان به ميراث ده گرن. خو نه گه به قه دهر سه رى دهر زى به زه عمى خويان شمتيكي نامه شروعيان لى ببينن. له سه ر نه مهنده ي استحقاقى خويان جه زايان لى ده سينن ناشوين خه به رى حكومت بدن. نه وه ك جوتيه كانيان به ريدهن (لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم). به راورد كردن له به ينى نه م حه ديسه و حه ديسى پيشوو نه مه يه. له دنيا خاوهن كشتوكال له ناخوشترين ده سكه وت دايه له بهر ژيرده ستى بو دهره به گ. وه له ناخيره تيش له پاش كه سبى عيلم له پيروزترينى ده ست كه وتان له بهر چاكه و خير. چونكه خه لكى خيرو چاكه له كشتوكال ده بينن.

٦١٠- العن ابى هريرة رضي الله عنه من امسك كلباً فانه ينقص كل يوم من عمله قيراط الا كلب حرث او ماشية. وفي رواية عنه الا كلب غنم او حرث او صيد.

تهرجهه

ده گيرنه وه له نه بو هريره رضي الله عنه پيغه مبه عليه السلام فرمووي هه ر كه سينك سه گيك لاي خو ي رابگري بى گومان هه ر روژيك مقدارى يه ك قيراط له كرده وه چاكه كانى كه م ده بى. الا مه گه ر سه گى كشتوكال بى يا خو بو پاسى مه پومالات راي بگري. له ريوايه تيكي تر له نه بوو هوره يره وه ديسان ئيلا مه گه ر سه گى راوبى.

(ش) لاي ئيمامى شافعى نه گه ر چى سه گ به حه وت ناو نه بى جى تى ده وى پاك نابيته وه به لام را گرتنى بو پاسى مه زومالات دروسته. له مه زه به يى مالكيش استدلاليان كردوه به دروست بوونى راگرتنى سه گ له سه ر پاك بوونى سه گ. چونكى ده لئين مادام دروسته راگرتنى سه گ زه حمه ته خو پاراستن له ده ست ليدانى. چونكه ئيزن له شت

عینی نیزنه له موکمیلاتی مه قصودی نه و شتیش ههروه کو مه نعی له وازماتی شت مناسبه بو مه نعی شت. نه م قاپه ی یا مه نجه له ی که ده میشی تی ناوه به حوت شوشته وه که ی له بهر خواپه رستی به (تهعه بوودی) له بهر پیسی سه گ نییه. نه وانه ی له سه ر مه زه بی شافعیین نه وانیش ده لئین شوشتن له بهر پیس بوون نه بی له بهر هیچ شتی تر نی به. که وایه فه رمان کردن به شوشتنی نه وشتی سه گ ده می تی نابی له چه دیسی که هاتوو ه. ده ر حق ده م تینانی سه گ ده لاله ت ده کا له سه ر پیس بوونی ده می و سائری له شی نه م چه یوانه ش که سه گه. به طریق الاولی. نیمامی چه نه فیشر گوتویه تی سه گ ته نیا لیکای نیو ده می پیسه ئیسقانوو مووی پاکه پیسته که شی به ده باغ پاک ده بیته وه.

٦١١- العن ابی هريرة رضی الله عنه یئَمَّا رَجُلٌ رَاكِبٌ عَلَى بَقَرَةٍ التَّقَتَّ إِلَيْهِ فَقَالَتْ لَمْ اخْلُقْ لِهَذَا خُلِفْتُ لِلْحَرَاءَةِ آمَنْتُ بِهِ اَنَا وَاَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَاَخَذَ الذِّئْبُ شَاةً قَتَبَعَهُ الرّامِي فَقَالَ الذِّئْبُ مَنْ لَهَا يَوْمَ السَّبْعِ يَوْمَ لَا رَاعِيَ لَهَا غَيْرِي قَالَ آمَنْتُ بِهِ اَنَا وَاَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ قَالَ الرَّاوِي عَنْ ابِي هريرة وما هُما يَوْمَئِذٍ فِي الْقَوْمِ).

(ته رجه وه)

ده گپنه وه له نه بوو ههروه یره رضی الله عنه پیغه مبه رضی الله عنه فه رمووی له زه مانی به نی نیسرائیل پیاویک سواری مانگاییک ببوو. مانگایه که ناوړیکی له پیاوه که داوه گوتی. من دروست نه کراوم بو نه مه سواریم ببن. من دروست کراوم بو جوت نه هلی مجلس به سه رسورمانه وه گووتیان سبحان الله مانگا قسه ده کا. پیغه مبه رضی الله عنه فه رمووی جی ی سه رسورمان نی به. من باوه یم هه یه به وه مانگا قسه بکا ابو بکرو عومه ریش باوه پیاو هه یه وه فه رمووشی له زه مانی پیئشوو گورگ مه پړیکی برد شوان که وته شوین مه ره که له گورگی قورتار کرد گورگ له شوانه که به قسه هات گوتی له روژی سه بوو (که روژی

جه‌ژنه‌يان بوو له زه‌مانی جاهلیت له‌به‌ر گه‌مه‌و گالت شوان ناگای له‌مه‌ر نه‌ده‌ما(کن هیه به نیمدای مه‌ر بگا که هیچ شوانی له‌به‌ر نی‌یه له خزم نه‌بی. نه‌صحاب دو‌یاره گوتیان سبحان الله گورگ قسه ده‌کا. پیغه‌مبه‌ر ﷺ بؤ نه‌هیشتنی سه‌رسورمان فه‌رموی من باوه‌ر ده‌که‌م گورگ قسه ده‌کا نه‌بو بکرو عومه‌ریش باوه‌ر ده‌که‌ن. نجا نه‌بوو هوره‌یره گوتی نه‌بو بکرو عومه‌ریش ناماده‌ی مه‌جلیس نه‌بوون نه‌و روزه‌ی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌م حه‌دیس‌ی فه‌رموو. منیش عه‌رزتان ده‌که‌م نیم‌زو که تاریخی ۱۹۵۲م ۱۲۷۲هجری داین‌عالمی اسلامی نه‌گر چی وه‌کو مه‌ر له یوم السبع دایه به‌لام نو‌میدیکی به‌هیز هیه خودای عزوجل خوی شوانیکمان بؤ بنیری له‌گورگی استعمار قورتار ببین.

۶۱۲- العن ابي هريرة رضی الله عنه قالت الانصار للنبي صلى الله تعالى عليه وسلم اقسامُ يَتَنَّا وَيَبْنِ اخواننا النخيلَ قال لا فقالوا تكفونا المؤمنة ونُشْرِكُكُمْ فِي الثَّمَرَةِ قالوا سَمِعْنَا واطعنا)).

ته‌رجه‌مه

ده‌گیرنه‌وه له نه‌بوو هره‌یره رضی الله عنه پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌کوو هه‌جره‌تی کرد بؤ مدینه نه‌نصاری عه‌رزی پیغه‌مبه‌ریان کرد نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا نه‌م دارخورمایانه‌ی مه‌یتمان له‌به‌ینی نیمه‌و له‌به‌ینی برایانی موهاجر به‌شی بکه. پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی ناب‌ستی وا. یاشان نه‌نصار واته خه‌لکی مه‌دینه به‌وانه‌یان گووت که موهاجر بوون له مه‌که هاتبوون که وایه ئیوه خزمه‌ت و ته‌ربیه‌ی باخچه‌کانمان بکه‌ن به‌ره‌مه‌که‌یان به‌شه‌ریکی‌مان بڼ. گووتیان باشه نه‌مه قبول ده‌که‌ین.

(ش) رازی نه‌بوونی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ونه‌هیشتنی به‌دابه‌ش کردنی باخچه‌کان له‌به‌ر نه‌مه‌بوو. ده‌یزانی فتوحات و کردنه‌وه‌یان بؤ وولاتان زۆر ده‌بی حه‌زی نه‌کرد زیان

به نه نصار بکه وی له شتی که گوزهراتی یان به نه و بوو. نه نصار وه کوو تی که یشتی له گال مهاجوه کان له سهر نه م شرکه ته ریک که وتن که به رژه وهندی (مه صله حه نی) مه ردولای تیا بوو نه م شرکه ته ش عینی موساقات به شهرع. موساقاتیش شرکه تیکه نه نیوان خاوهن مولک وکریکار له سهر سی به کی یانیوهی به ره م پاش ایجایی مالک و قبولی کریکار که روکن له موساقات. به م ته رژه خاوهن ملک بلای سی به کی یانیوهی یا چاره کی نه م باخچه مه داتو به په روه ردوکردنی نه م باخچه مه. کریکاریش بلای قبولم کرد.

٦١٢- العن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما ان النبی صلی الله تعالی علیه وسلم لم ینه عن الکراء ولکن قال ان یمتج احدکم اخاه خیر له من ان یأخذ علیه خرجا معلوما. (ته رجعه ده)

ده گیرنه وه له عبدالله ی کوپی نیمان عباس زه زای خودایان لی بی گوسی به راستی پیغه مبه رضی الله تعالی عنهما نه می نه کردوه له کری و نوجره ی عارد بق کشتو کال به بی به دهل عارد به برای دینی خوی بدا باشتره له مه که شتیکی مه علومی لی وه ربگری. (ش) چونکی زور مونازه عو به ربه ره کانی له بهینی کریکارو خاوهن ملک له سهر کری ی روو دها مه تا به دهره جهیه که ده گیشته کوشتن. ننجا نه م فه رموده ی پیغه مبه رضی الله تعالی عنهما له سهر ومجهی ته حریم نی به به لکی له بهر نه وه بوو که عه دلوته و ده ژمنایه تی رووی دها له بهینی خویان.

٦١٤- العن عبدالله بن عمر رضی الله عنهما ان النبی صلی الله تعالی علیه وسلم عامل خیبر یسطر ما یخرج منها من تمر او زرع وکان یعطی ازواجه مائة وسق، ثمانین وسق تمر وعشرين وسق شعیرا.

ته رجده

ده گيرنه وه له عبداللهی کوپی عومەر ره زای خودایان لی بئی گوتی به پاستی پیغه مبه رﷺ وه کوو خه یبهری گرت و بووه مولکی خوداو پیغه مبه رو موسولمانان نیراده ی فرموو جوو دهر بکا له خه یبهر جووله که کان تکایان کرد له نیشتمانی خو مان دهرمان مه که خزمه تی باغه کان و کشتو کال ده که ین. به نیوه ی سووده کان (مه نافع) ننجا پیغه مبه رﷺ مو عامه له ی له گه ل کردن به نیوه ی سوودو به ره کانی باغه کان و کشتو کال له خورماو تری و دانه ویله له و مه نافع ه سه د وه سقی درایه رنه کانی پیغه مبه رﷺ. هه شتا وه سق خورما بیست وه سق جو و ه سق شه ست صاعه هه ر به ک صاع هه شت مسته.

له م هه دیسه دا ده لاله هه یه له سه ر دروست بوونی موزاره عه که تو له لایه ن خاوه نی عارد بئی هه تا زه مانی پیغه مبه رﷺ و نه بو به کر به م ته قریره کاریان کردووه هه تا هه زه تی عومەر دهری کردن له نیشتمانی خو یان.

به م جه وازه حوکمیان کردووه ابن المنذرو ابن خزیمه و خطابی. ابن خزیمه کتیبیکی داناو هه که به رگه به یانی عیله تی نه و هه دیسه تی کردووه که دهر حه ق به نه ی هاتوونه کردیتی. وه له گه ل نه و هه دیسه تی هاتوونه دهر حه ق به جه وازی جه می خستونه ته به ین. پاشان له متابه عه ی ابن خزیمه خطابیش گوتیتی نه حمه د کوپی هه نبه ل نه م هه دیسه تی به زه عیف داناو هه که دهر حه ق به نه ی هاتوونه گوتیتی هه دیسی نه ی ته واونی به (مضطریه) گوتیشیتی مالک و نه بوو هه نیفه و شافعی بویی ابطالیان کردووه چونکی ناگاداریان نه بووه له سه ر عیله تی هه دیسی نه ی. موزاره عه ش که کاریکی موسولمانانه له هه موو ولاتان ابطالی عه م لی پی نه کردووه هیه یه کیک (واته کاریکی کردن به راست زانیوه) تا نیره قسه ی خطابی بوو. شه رقاقویش ده لی موختار لای زاناکانی باسکراو موزاره عه و موخابره هه ردوویان دروستن. نه حادیشی موشعیر به نه هیش ته نویل کراون. (شه رقاقوی) ج ۲/لا په ره ۲۱۷.

تیبینی: موزارعه نه وه په که تو (بذر) له لایه ن خاوه ن عار د بئ .
 موخا به ره ش: نه وه په تو له لایه ن جو تیار بئ .

۶۱۵- (عن عائشة ؓ مَن اَعْمَرَ اَرْضًا لَيْسَتْ لَاحِدٍ فَبُهِوَ اَحَقُّ).

تهرجه ۴۴

ده گيرنه وه له حه زره تی عائشه (ره زای خودای لی بئ) پیغه مبه ر ﷺ نه رموی
 هر که سیک عار دیکي بئ خاوه نی دور له ناوه دانی بئ ه موو لایه ک ناوه دان بکاته وه
 نه و که سه موسته حق تره له خه لکی تر. حکومت نیزنی پی ه بی یا پی نه بی ته
 خاوه ن شرع نیزنی پی ه بی که پیغه مبه ر ه . نه م لای نیمامی شافعی وابو لای
 یوسف و محمدیش هر وایه به لام کوتویانه سونه ته نیزن وه رگرتن. نه بوو حه نیغه شر
 کوتیتی دروست نه به احیای مه وات یه عنی زیندوو کردنه وه ی عار دی بئ خاوه ن
 به هیچ جورک به نیزنی حکومت نه بی.

۶۱۶- (عن ظهیر بن رافع ؓ ما تصنعون بمحاقلکم قلت نؤاخرها علی الرُبع
 وعلی الأوسق من التمر والشعیر قال لاتفعلوا إزرعوا او أزرعوها وأمسکوها).

تهرجه ۴۵

ده گيرنه وه له ظوه یری کوپی رافعی نه نصاری ﷺ کوتی پیغه مبه ر ﷺ
 به خصوصی بانگی کردم نه رموی نیوه چی له کشتوکالی خوتان ده که ن ووت به
 کرئ یان ده ده ی ن. به چاره کیکی به ره م. وه چه ندوه سقیکی موعیه ن له خورما و جو. له
 لایه ن خاوه ن عار د بؤ کرئ کار (عامل) نه رموی و مه که ن خوتان عار ده کان دابچتن
 یاخو به بی کرئ بیده ن به یه کیکی تر دای بچتنی. یاخو واز له داچاندنی عار ده کان بینز

هروا بمینینه وه منیش پیم گوت نه مری ترو مه سموعه و موطاعه واته قسه ت له سر
چاو به گویت ده که بن.

(ش) نه م حدیثه وا ده گه یی نی که دروست نی یه موزاره عه. نه گه ر چی
راستیشه به لام دروست نه بوونی له بهر شه رتیکی فاسد بووه. یا خو له موقابه له ی
کری یه کی دیاری نه کراو بووه. نه گه ر نا موزاره عه به نیوه یی یابه سی یه ک یابه چاره ک
دروسته به ده لیلی حه دیسی عبدالله ی کوپی عمر له باسی نه هلی خه یبه ر له لاپه په ی
رابر دوو که چهند له نه صحابه ی گه وره ش وه کو حه زره تی عه لی و ابن مه سعود و سه عدو
زویه یرو نو سامه و عبدالله ی کوپی عومه رو مه عاذو خه باب. له گه ل چهند زانای گه وره ش
وه کوو ابنی موسه یه ب و طاووس و ابن ابی لیلی و نه وزاعی و نه وری و نه بو یوسف و محمدو
امام نه حمده حوکیان کردووه به جه وازی موزاره عه و موساقات و به شتیکی تریش له
نه صحابه گه وره کان. وه کو ابن عباس و ابن عومه رو عه کره مه. له بهر حه دیثی زوه ییری
کوپی رافع یه عنی نه م حدیثه. که وتوونه ته ته ره دوو دوو دلی که ره اندوویانه (واته
په سه ندیان نه کردووه) له بهر ته قوی عارد به موزاره عه بده ن. امامی مالک و نه بو
حه نیفه و نیمامی شافعی و له یث و نه بو نه ور. له سر په سندنه کردنی نه وان حوکیان
به دروست نه بوونی موزاره عه و موساقات کردووه. نه ک له بهر ته حریمیان. چونکه هه موو
خه لکی مه دینه له زه مانی سه عاده تی نه به ویه (واتا له زه مانی پیغه مبه ر ﷺ) موزاره عه و
موساقاتیان ده کرد.

٦١٧- (عن ابی هریره ؓ) ان رجلاً من اهل الجنة استأذن ربّه في الزرع فقال
له ائسنت فيما شئت قال بلى ولكن احب ان ازرع قال فبذر فبادر الطرف نباته
واستوائه واستحصاده فكان امثال الجبال فيقول الله تعالى دونك يا ابن آدم. فانه لا
يشبعك شيء. فقال الاعرابي والله لا نجدّه الا قرشيا او انصاريا فانهم اصحاب زرع
واما نحن فليسنا باصحاب زرع فضحك النبي صلى الله تعالى عليه وسلم).

تەرجەمە

دەگۈپنەۋە لە ئەبو ھورەيرە ر.ھ. گوتى روزىك پىنغەمبەر ﷺ قىسەى دەكرد
لەگەل يارانى خۆى. پياۋىكى بادىش لەو مەجلىسە بوو. فەرموۋى رۇژى قىامت
پياۋىك لە ئەھلى بەھەشت ئىزن لە خودا دەخوازى فەلاحەت كىشتوكال بكا خود
دەفەرموۋى ئەدى تۆ ھەموو ئارەزۇيىكت جىن بەجىن نەبوو دەلى بەلى ھەموو
ئارەزۇيىكىم بەجىن گەشتوۋە بەلام حەزم لە كىشتوكالە خوداى گەرە ئىزن دەدا. تۆ
دەخاتە عاردى بەھەشت بەقودرەتى خودا ۋەكۆو تۆ دەكا دەبىنى ھەر لەو ساعات
شىنىش بوو ۋە زەمانى درەۋىش ھات بەچاۋ كوتانىك ھەر دانەپەكىش بەقەدەر كۆيۈك
بوو بەبى ماندوو بوون و ئىش تىكرىدن (ئەمە ئىشارەت ۋە بال بى نىياز كىردى خودا بۆ
ئەۋانەى لە بەھەشتن لە ئەزىتە و ماندوۋىتەى مەحصولاتى خۇيان ﴿لَا يَسْهَم نَصَب وَلَا
لَغُوب﴾. ئىنجا خوداى گەرە دەفەرموۋى ھا بگرە مەحصولاتى فەلاحەتى خۇت ئەى
كۆپى ئادەم ھىچ شىتېك تىرت ناكا پياۋەكەى خەلكى بادىكە لە مەجلىس بوو گوتى
ۋاللە نابىنن ئەم كەسەى لە بەھەشت كىشتوكال دەكا ئىلا مەگەر ياخۇ يەككە لە
قورەيشىيەكانى مەكە. يان كەسېكە لە ئەنصارىيەكانى مەدىنە چۈنكى ئىمەى بادى
نشىن كىشتوكال ناكەين پىنغەمبەر ﷺ پىكەنى.

ئەم حەدىثە دەلىلە لەسەر ئەم حەدىثانى كە ئەۋە دەگەيەنن نابىن عارد بە
كۆرى بدرى. بەم جەھەتى نەدبە. بەجەھەتى ايجاب نىيە. چۈنكى عادەت لە ۋىشتى كە
بەشەر زۆر لەسەرى حەرىص بى. ئەمەيە مەنەنە كرى لە استىمتاع بە ۋىشت. ۋە
دەلىلىشە لەسەر ھىشتەن ۋەى رەۋىشتىكى كە رىشتى (حەرىصە). لە پياۋى حەرىص
لەناۋ بەھەشتىش چۈنكى لەسەر خۇشەۋىستى كىشتوكال مردوۋە. ھەر ۋەكۆ گوتراۋە
بە عەرەبى (المرء يموت على ما عاش عليه، ويبعث على ما مات عليه). ۋە دەلىلىشە
لەسەر ۋجودى ھەموو شىتېكى نەفس ئارەزۇۋى بكا لە ئىش و كارى دۇنيا لە ئۆتۈ
بەھەشت ﴿وَفِيهَا مَا تَشْتَهِي الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ﴾

کتاب المسابقات والشرب (باسی ئاودان و خواردنه وه)

٦١٨- العن سهل ابن سعد رضی اللہ عنہ یا غلامُ اَتَأْذَنُ لِي اِنْ أُعْطِيَہُ الاشْيَاخَ. قَالَ مَا كُنْتُ لِأَوْثِرَ بِفَضْلِي مِنْكَ أَحَدًا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ.

تەرجەمە

دەگێڕنەوێ لەسەھلی کۆپی سەعدی رضی اللہ عنہ گوتی بادەبەك لە مەشروبەات بۆ پێغەمبەرێان هێنا. ئنجا یا شیرێ تەواو بوو یاخۆ شیرێ ئاو بوو. پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم نەختیکی لێ خواردەوێ. لەلای راستی عبداللەه کۆپی عەباس دانشتبوو بچووکترین قەوم بوو پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی ئەو کۆرە ئیزن دەدەوێ پاش ماوێ مەشروبەكە بەدە مەختیارەكان لە مەجلس كە حەزەتی خالەدی کۆپی وەلیدیش یەكێك بوو لەختیاران كە لەلای چەپی پێغەمبەر دانشتبوون. عبداللە گوتی بۆ پاش ماوێ تو هیچ كەسێ پێش خۆم ناخەم ئنجا پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم پاش ماوێكەو دا عبداللە.
(ش) ئەم حەدێتە دەلیلە لەسەر دروست بوونی بەش کردنی ئاو. وەدەیشبیتە مۆلك چونکی ئەگەر نەبێتە مۆلك بەش كردن لە ئاو دروست نییە.

٦١٩- (عن أنسٍ الأيمنَ قالَ أَيْمَنَ فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ الاعْرَابِيَّ الَّذِي عَنْ يَمِينِهِ).

تەرجەمە

دەگێڕنەوێ لە ئەنەسی کۆپی مالک رضی اللہ عنہ گوتی مەپێکی دابەستومان هەبوو شیرێ هەبوو. مەپەكەمان دۆشی لەبیری خانووی خۆمان نەختی ئاومان تێ كەل كرد پێشكەش پێغەمبەرمان كرد. پێغەمبەریش لەلای حەزەتی ئەبوو بەكر دانشتبوو لە

لای راستیش عه ره بێکی خه لکی بادیه دانشتبوو پیغه مبه ر^ع خوار دیه وه. وه کوو له لئوی پیرۆزی جیا کرده وه. هه زده تی عومه ترسا به رماوه که ی بداته عه ره به که. گوتی بیده به نه بو به کر نه ی پیغه مبه ری خودا له تو نزیکه. پیغه مبه ر^ع دایه عه ره به که ی لای راستی نه گهر چی لیشی دور بوو به زمانیش فهرمویتی پیشکه ش لای راست بکن.

(ش) به اتفاق پیشکه ش کردنی له لای راسته وه سونه ته. با پیاوه کانی لای چه پیش به پایه و گوره یی به شه ره قتر بن. به بی جیاوازی له سه ر نه م رایه. لای ابن حزم نه بی گوتیتی واجبه پیشکه ش کردن له لای راست نه گهر به بی نیزنی پیاوی لای راست به پیاوی لای چه پ بدری دروست نی یه به ه دیشی ۶۱۸ وه ه دیشی ۶۱۹.

۶۲۰- (عن ابی هریره ^{رضی الله عنه} لا یمنع فضل الماء لیمنع به الکلاء).

تەرجەمە

ده گپ نه وه له نه بوو هوره يره ^{رضی الله عنه} پیغه مبه ر^ع فهرمووی قه ده غه نا کر ی ئاوی زیاد له خاوه نی خوی بۆ خاتری پارێزگاری له وه پری هه یوانان و گیاو پووشی ده وروپشتی ئاوه که.

((واته ی هه دیش))

یه کێک ئاویکی بۆ خوی ده ره ینا. له ده شتیکی چۆل. له ده وره ی ئاوه که ش له وه روو پووش و گیا هه بوو. هه یج ئاوی تریش نه بوو بێ له و ئاوه. هه یوانانیش نه که ر نه هاتبا یه سه ر ئاوه که نه ده گه یشته له وه ره که. بۆ خاوه ن ئاوه یی قه ده غه ی ئاوی زیاد له خوی بکا چونکی نه گهر ئاوه قه ده غه بکا. ده بی مه نه یی له وه ریش بکا. مه نه یی له وه ریش قابل نی یه. چونکی زه ره ر گه یاندنه به خه لکی. وه به هه یوانانیش نه گهر موحتاجی ئاوه بن چونکی نه گهر تینوو بن و مه نه ییش بکری ن له ئاوه. امتناع ده که ن

خواردنی گياو پوشی دهره وهی ئاوه کهش. گياو پوشیش که له عاردی مه وات بئ. یه عنی عاردی مه ملوکه نه بئ هه موو خه لک تیایدا هاو به شن. نافزو شری هه رکه سیک بئ حصه ی خوی تیا هه یه. ناوی بئ خاوه ن و ناگری بئ خاوه ن وه کو گياو پوشی بئ خاوه ن لامی لیمنع (واته پیتی لام له ووشه ی لیمنع) بۆ عاقیبه ته. وه کو لامی که لامی مه جید (فالتقطه آل فرعون لیكون لهم عدوا وحزنا) یه عنی مه تا له عاقبه ت و آخر لام سه ربکیشی بۆ مه نعی پوش و گيای بئ خاوه ن.

٦٢١- عن عبد الله ﷺ عن النبي صلى الله تعالى عليه وسلم مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ يَقْنَطُ بِهَا مَالَ امْرَأٍ مُسْلِمٍ. هُوَ عَلَيْهَا فَاجِرٌ لَقِيَ اللَّهَ. وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانٌ. فَاَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿اِنَّ الَّذِيْنَ يَشْتَرُوْنَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَاِيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيْلًا ... الْاَيَةُ﴾ فَجَاءَ الْاَشْعَثُ فَقَالَ مَا يُحَدِّثُكُمْ اَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ فِيْ اَنْزَلَتْ هَذِهِ الْاَيَةُ كَانَتْ لِيْ بَثْرٌ فِيْ اَرْضِ ابْنِ عَمٍّ لِيْ فَقَالَ لِيْ شَهْوَدَكَ. قُلْتُ مَا لِيْ شَهْوَدَ قَالَ قِيَمْنِيْهُ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللَّهِ اِنِّذَا يَخْلِفُ. فَذَكَرَ النَّبِيُّ هَذَا الْحَدِيثَ فَاَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَصْدِيْقًا لَهُ.

ته رجه مه

ده گێڕنه وه له عبدالله ی کوپی مه سعود ﷺ که نه ویش له پیغه مبه ر ﷺ ده گێڕته وه فهرمووی هه رکه سیک به درۆ سویندیک بخوا که مالی پیاوئکی موسولمانی بئ بخوا به ناهه ق. ده گاته خزمه ت خودا له رۆژی قیامه ت. که خوداش له رق دایه له ئو. ئنجا خودا بۆ راستی فهرمووده ی پیغه مبه ری خوی ئه م ئایه ته ی نارد ه خواری. ﴿اِنَّ الَّذِيْنَ يَشْتَرُوْنَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَاِيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيْلًا ... الْح﴾ یه عنی ئه وان که سانی ده کرن به عه ده ی خودا که باوه ر به خودا و پیغه مبه ره کفره. وه ده یشکرن به سویندی به درۆ مالی دونه یا که نه فعیک ی زۆر که مه. ﴿اولئك لا خلاق لهم في الآخرة ولا يكلمهم الله ولا ينظر اليهم ولم عذاب الیم﴾ ئه وان نه صیبیان له به هشت نری به خودا نایان دوتنی و ئاوری

یان لی ناداته وه. بۆ ئهوانیش ههیه عهزاییکی به ئازار. له و ده مهیش نه شعه شی کوری
 کندی له مهجلیسی خۆی هاته مهجلیسی عبداللهی کورپی مهسعود. گوتی ئه و هه دیشی بۆ
 ئیوه ده خوینیتته وه. ده رحه ق به من ئه م ئایه ته هاته خواره وه. سه به بیش ئه مه بوو.
 من بیریکم هه بوو له عاردی ئاموزاییکی خۆم که ناوی معدان کورپی نه سوه دی کورپی
 مه عدی کندی بوو. له قه بی جه شیشه بوو. بیره که ی لی زه وت کردم مو حاکه مه مان
 که وته خزمه ت پیتغه مبه ر ﷺ پیتغه مبه ر ئه مری به من فهرموو شاهیدان بینه. گوتم هیج
 شاهیدم نیه. فهرمووی سویندی بده. گوتم یار رسول الله که وایه سویند ده خوا. ئنج
 پیتغه مبه ر ﷺ ئه م هه دیسه ی فهرموو. خودای گهره ش بۆ تصدیقی پیتغه مبه ری خۆی
 ئه م ئایه ته ی ناره خوارئ

موتهرجم نه ئی:

سویند له سه ر سنی به شانه:

((یه که م)): سویندی غه موس که له سه ر شتی رابردو سویند بخورئ به درۆ.
 مه ته له ن مالیکی له سه ر هه بی بلی له سه رم نیه. یا شتیکی زه وت کردبی بلی نه م
 کردووه سویندی نه م هه دیشه ش سویندی غه موسه. بۆیئ غه موسی پی ده لئین.
 ده گێر نه وه ده لئین چونکی غه موسی ده کا له به حری گناه: واته نقومی ده کا، له هه دیث
 هاتوه له غهیری بوخاری (الیمین الغموس تدع الدیار بلاقع) یه عنی سویندی
 غه موس چه ند مال ده کاته چولگه. ئه می لای هه نه فی که فاره ی نیه. چونک
 به موجه ده دی که فاره خودا لی خۆش نابی. به لکی ده یه وی تۆبه بکا و له خودا
 بپاریته وه. ئه وه ی زه وتی کردووه بگێریتته وه. گهره نه ی خۆشی به خاوه ن هه ق ئازاد
 بکا.

((دوه م)): سویندی مونه قیده واته سویند له سه ر شتی پاشه روژ. مه ته له ن
 بلی والله فلان شت ناکه م یاخو فلان شت ده که م. نه گهر نه م سوینده ی به جی

نەگە یاند. دەبێ کە فارە بدا. کە فارەش دەبێ یاخود عەبدیک ئازاد بکا. یاخو نانی دە
 فەقیر بدا. یا جلیکیان بۆ بکا یا خۆ سێ رۆژ بە رۆژو بێن. ئەم بەشە سویندەشی ئەگەر
 لەسەر شتی بێ شەری بێ وەکوو سویند بخوا بلی نوێژ ناکەم یاخو لەگەڵ فلان
 قەسە ناکەم دەبێ لەگەڵ نەقزی سویندە کەشی کە فارەش بدا.

((سێ یەم)): سویندی لەغو: سویندی لەغو لای حەنەفی ئەو سویندە یە بەدر
 لەسەر یەقینی خۆی سویند بخوا. لای شافعی ئەو سویندە یە لەکاتی قەسەکردن بێتە
 سەر زمان والله وا بوو. والله وا چوو. والله واو والله وا ئەمە نە کە فارە ی لەسەرە نە
 گوناھیشە. بەلام لەم تەرزە سویندەش هەتا پێت دەکرێ خۆت بپاریزی باشترە.

٦٢٢- العن ابي هريرة رضي الله عنه ثلاثه لا ينظر الله اليهم يوم القيامة ولا يزكّهم.
 ولهم عذاب أليم رجل كان له فضل ماء بالطريق فمنعه من ابن السبيل. ورجل بايع
 امامه لا يبايعه الا لذيافان اعطاه منها رضي وان لم يعطه منها سخط ورجل اقام
 سلعته بعد العصر فقال والله الذي لا اله غيره. لقد اعطيت بها كذا وكذا فصدقه
 رجل ثم قرأ ان الذين يشترون بعهد الله وايمانهم ثمنا قليلا.

تەرجەمە

دەگێڕنەوێ لە ئەبوو ھوریرە رضي الله عنه پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فرموی سێ کۆمەڵ هەن لە
 خەڵکی خودای گەرە رۆژی قیامت ناوریان لێ ناداتەوێ کە بە لطف تەماشایان بکا
 وە پەسەندیشیان ناکا لە گوناھەکان پەسەند دەکەن و ئەوانیش هەبە عەزابێکی
 بە ئازار:

((یەکی یان)): پیاویکە لە پێیوستی یەکانی خۆی زیاتر ناوی هەبێ لەسەر رێگا
 ناوێ زیادە کە لە کاروانچی یان و رێبواران قەدەغە بکا.

((دوهم)): پیاویکه موغاه دهی له گه ل ئیمام و پاشای نیسلام نه کا بۆ خاتری مالی دونیانه بئ ئه گه ر مالی دونیای پئ بدا پئ رازی بیو بۆی مؤر بکا که پاشا بئ. نه گه ر پئشی نه دا رقی لی ده بیته وه و رازی نه بئ به پاشایه تی به که ی.

((سئیه م)): پیاویکه بۆ هه لستاندن قیمة تی کوتالی خۆی و بۆ ته ره قی پئ کردنی قیمة تی سویند بخوا بلئ به حقی نه و زاته ی که هیچ مه عبودی حقیقی نی به نه ونه بئ نه مه نده نه مه نده پاره یه م به م کوتاله داوه یا خۆ بلئ نه مه نده نه مه نده پاره یه ی پئ دراوه به م کوتاله پیاوه که ی کریاریش پئ ی باوه ر بکا. به و نرخه ی که فروشیاره که ده یه وئ. پاشان پیغه مبه ر ﷺ نه م ئایه ته ی خوینده وه ان الذین یشترون بعهد الله وایماهم ثنا قلیلا

(ش) هه رچه نده له م هه دیث دا هاتوه له سه ر ژماره ی سئ. له هه دیث منافی نه وه نی به که زیاتر بئ له سئ. ته قسیری نه م ئایه ته ش له پئشه وه ره ت بوو. نه وه ی قه ده غه کراوه ئاوی زیاده مه نعئ نه صلی ئا و نی به به لام شافعی و حه نه قی گوتویانه سه رف گردنی ئاوی زیاد بۆ کشتوکال واجب نی به به لام بۆ حه یوان وانسان و تئینور واجبه نه گه ر خاوه نی ئا و نه هیلئ کوشتاری له گه ل ده کری و بکوژی خوینی موه ده ره وه نه گه ر نه وه ی ئا و داوا ده کا بکوژی تۆله و قیصاصی هه یه .

٦٢٣- العن ابی هریره ؓ بئنا رَجُلٌ یَمْشِی فاشْتَدَّ عَلَیْهِ الْعَطَشُ فَنَزَلَ بِئِذَا قَشْرَبَ مِنْهَا ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا رَجُلٌ یَتَهَتُّ یَأْتِلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ لَقَدْ بَلَغَ هَذَا مِثْلَ الَّذِی بَلَغَ بِي فَمَلَأَ خُفَّهُ ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِغِیْهِ. ثُمَّ رَقَى فَسَقَى الْکَلْبَ فَشَكَرَ اللّٰهُ لَهُ فَفَقَرَ لَهُ قَالُوا یَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَاِنَّ لَنَا فِی الْبَهَائِمِ اجْرًا قَالَ فِی كُلِّ کَبِدٍ رَطْبَةٌ اَجْرًا.

تەرجەمە

دەگىرنەۋە لە ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه پېغەمبەر ﷺ فەرموۋى ۋە قەتئىك پىاۋىك - ھەيۋىشت زۆرى تېنىۋو بوۋ گە يىشتە بىرىك چۈۋە نىۋ بىرەكە ئاۋى لى خوار دەۋە پاشان ھاتە ھەرى لە ئاكاۋ دېتى سەگىگ زىمانى داھىشتۋە لە تېنان خاك دەخا. پىاۋەكە دلى پى سوتا گوتى موحەقق ئەم سەگە لە تېنان ۋە كو مى بەسەر ھاتوۋە. دوو بارە شۆر بوۋە نىۋ بىرەكە لى لىگە كە وشىكى خۆى پىر ئاۋكرد بە دەمى خۆى گرتى چونكى دەستەكانى لە كار دابوون بۆ سەر كە وتن پاشان ھاتە ھەرى ۋ دەرخواردى سەگە كەى دا خوداى گەرە پەسەندى كردوۋ پاداشت دانەۋەى ئەم پىاۋەى دى ئەم مەلا ئىكە بە ديار خست و بردى ناۋ بە ھەشت لە پاش لى خوشبوون. ئەصحابە بە رىزەكان كە يەككە لە وان (سوراقى كوپى مالك كوپى جەئىم بو). گوتيان چما ئىمە ۋە ئاۋدانى حيوانات خىرمان ھەيە. فەرموۋى لە ھەموو جىگەرلىكى زىندوۋ كە بە ئاۋ تەپ بېتتە ۋە خىر ھەيە با كافرىش بى.

(ش) نەۋەۋى گوتىتى ھەمو ئەم ھەدىثە تايىبە تە بە ھەيۋانى موحەرەم كە ئەۋلا نەبى بكوژى. ئاۋ پى دانى خىرە ئاۋ پىدانى الحاقى ئاۋ كراۋە طەعام پى دانىشى ئەم ھەدىثە ھان دان ھەيە لە سەر چاكە كردن ۋە ئەۋەش دەگە يەنى ئاۋ لە گەرە تىرىنى خىرانە. دەگىرنەۋە لە ھەندى تابىين رضي الله عنه ئەگەر كە سىك گوناھى زۆر بن با ئاۋ زۆر بداتە خەلكى. چونكى پاداشت ۋە ئاۋابى زۆر گوناھى زۆر ناھىلى.

٦٢٤- العن ابي هريرة رضي الله عنه والذي نفسي بيده لأذودن رجالا عن حوضي كما تذاذ القرية من الابل عن الحوض.

تدریجاً

ده گيڙنه وه له نه بوو هوريره ﷺ گوتی پيښه مېرغ ﷺ به حقی نه و زاته ی که روحی منی به ده سته که خودای گوره جل جلاله به موحه حقی دهرده که م له قیامت چاند پیاوان له حه وزی خۆم که له رووباری که وثره وه ناوی بۆ دئ. چلۆنیک ووشتری غه ربیبی بن ماخۆ دهرده کرئ له ناو ووشترانی خوئی له سهر حه وزی ناویان.

(ش) مه به ست له و پیاوانه ی دهرده کرین له سهر حه وزی پيښه مېرغ ﷺ مونا فو موبته دح و مورته ده کانه (واته دوورودا هینهری شتی خراپ و هه لگه رایه وه له دین).

یا خۆ ئومه ته کانی پيښه مېرغی پيشوون. بۆی دهرده کرین هه تا بۆ سهر حه وزی خویان بچن. چونکی لای قه ولی نه صح بۆ ههر پيښه مېرغ حه وزنکی تایبته بۆ ئومه ته که ی هه به.

٦٢٥- العن الصَّعْبُ ابْنُ جُنَّامَةَ رضي الله عنه لَا حِمَى إِلَّا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ.

تہ رحمت

ده گيڙنه وه له صعبی کوږی جوښامه ﷺ پټغه مېرمن ﷺ فه رموی هیچ پاور
نی په بڼ خوداو پټغه مېرمنی خوداو خلیفه ی ئیسلام نه بی. په غنی ته نیا بڼ نه مانه هه
غیبری نه مانه نی په. ډولو هه ورانو نشیوی کټوان بکه نه ملکي خوږیان و لی نه گ ریښ.
حه یواناتی خه لکی لی بله وه پئی بڼ فروشتن نه بی. هو ی گوټنی نه م هه دیش له زه مانی
جاهلییت وه کو په کټک له نه شراف له عار ډک دا بیبه زیویه. نه منده ی دهنګر سه گ

برویشتا به بۆ خۆی پاوانی ده کرد چه یواناتیشی له عاردی خه لکی ده له وه پاند ئنجا بۆ لاجوونی ئه م عاده ته پیسه ئه م چه دیته هاتوه .

٦٢٦- العن ابی هريرة رضی الله عنه الخیل لِرَجُلٍ اَجْرٌ وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ وَعَلَى رَجُلٍ وَزْرٌ. فاما الذى له اَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبطَهَا فى سَبيلِ الله. فاطَالَ لها فى مَرَجٍ او رَوْضَةٍ فما اصابَتْ فى طَيِّبها ذلكَ مِنَ المَرَجِ والرَّوْضَةِ كانَ لَهُ حَسَناتٌ وَاَوْ اِنَّهُ انْقَطَعَ طَيِّبها فاستَنَّتْ شَرَفًا او شَرَفَيْنِ كانتَ آثارُها وَارواثُها حَسَناتٍ لَهُ. وَاَوْ انها مَرَّتْ بِنَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَمْ يَرُدْ اَنْ يَبْقَى كانَ ذلكَ حَسَناتٍ لَهُ قَبِي لِذلكَ اَجْرٌ وَرَجُلٌ رَبطَهَا تَغْتَبًا وَتَعَفُّفًا ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللهِ فى رِقابِها ولا ظُهورِها قَبِي لِذلكَ سِتْرٌ وَلِرَجُلٍ رَبطَهَا قَحْرًا وَرِبَاءً و نِواءً لاهل الاسلامِ قَبِي على ذلكَ وَزْرٌ. وَسئِلُ رسولُ الله صلى الله تعالى عليه وسلم عن الحُمُرِ فَقَالَ ما انزلَ عليَّ فيها شَيْءٌ الا هذه الايةُ الجامعةُ الفاذةُ ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾.

ته ره مه

ده گێر نه وه له نه بوو هوریره رضی الله عنه پیغه مبه رضی الله عنه فه رموی ئه سپ و ماین راگرتن بۆ پیاویک پاداشت و خیری ئاخیره ته . بۆ پیاویکیش داپۆشه ره بۆ حالێ فه قیری . بۆ پیاویکیش باری گونا مه له سه ری . ئنجا بۆ نه و که سه ی پاداشت و ته وابه پیاویکه ماینو ئه سپی راگرتبۆ بۆ جیهادی کافران له ریگای خودا ئنجا رای بته ولینى به رسته یه که له میترگیگ پاشان به درزیایی رسته که به مقداری نه وه ی که ماینه که لی ده له وه پێ خیرو چاکه ی بۆ هه یه . نه گه ر رسته که ش پسا ئنجا رابه پی به هه وه س سه رێک دوو سه ر هه تا لوا سنووری میترگه که . هه نده ی هه مو شوینی سمه کانی که غاردانی په یدا بووه . وه هه نده ی چه ند ته رسی کردوویه تی له کاتی غاردان له حالێ تیبری خیرو چاکه ی بۆ هه یه . وه نه گه ر ماینه که ره دبوو بۆ سه ر رووباریک ئنجا له ئاوی رووباره که ی

خوارده وه . پیاوه که ی خاوه نیشی نه ی ده ویست ئاوی بدا خوارده وه ی ماینه که بۆ خاوه نه که ی ده بته چاکه و حه سه نات. ئنجا ئه م و لاغه له بهر ئه م شتانه ی باسما ن کرد پاداشته و چاکه یه . وه ئه و پیاوه ی که و لاغ راده گری له بهر خاتری بئ نیاز بوون له عاله م و چاوی له ده سته که س نه بئ بۆ کشتوکال و بازرگانی خۆی سواری ببی وه حه قی خوداش که زه کاته له بیر نه کا له بازرگانی و کشتوکال. وه ده رحه ق به پشتی و لاغه که ش حه قی خوا له بیر نه کا . به م ته زره بۆ اطاعه ی خودا سواری ببی. وه باریشی نه کا له تاقه تی خۆی زیاتر. ئنجا له م و لاغه ش له بهر ئه م شتانه ی باسما ن کرد داپۆشه ره بۆ هه ژاری و حال ی صاحبی خۆی.

((سێ یه م)): که و لاغ ببیته گونا ه و بارگرانی و لاغی راگرتب بۆ خۆ هه لکیشا ن وریا یه عنی له پێش چاوان بۆ خۆ په رسته ی بئ. ناوه وه ش بۆ به جئ گه یاندنی ئاره زووی نه فسی بئ وه بۆ عه داوه تی ئیسلامانی راگرتب ئنجا ئه م و لاغه ش له بهر ئه م شتانه ی باسما ن کرد گونا هه و بارگرانی یه .

سه عه سه عه ی کوپی ناجیه ی باپیری فه ره زده ق له پێغه مبه ری پرس ی گو تی نه ی پێغه مبه ری خودا گو تی خیری که ر (حما ن) چی یه ؟ پێغه مبه ره ره مووی ده رحه ق به که ره ه یچم بۆ نه ها تووه له ئایه ت. ئه م ئایه ته نه بئ که هه مووی ده گرێ ته وه جامه و شامله له گه یاندنی مه عنا ی زۆر ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾. ئه م ئایه ته گه سته یه و با بۆ مان ساغ ده ببیته وه که هه ره که سێ ک چاکه له گه [که ریش بکا ئه وایی (پاداشته ی) چاکه که ی خۆی له قیامه ت پئ ده گا . هه ره که سێ کیش خراپه ی له گه ل بکا به م ته زره له فه وقی تاقه تی خۆی باری بکا . جه زای خراپه که ی له ناخیره ت پئ ده گا .

۶۲۷- (عن أنسٍ رضي الله عنه سَمِعَ بَعْدِي أَثَرَهُ فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنَاهَا).

تەرجەمە

دەگێڕنەوێ لە ئەنس رضي الله عنه گوتی پێغەمبەر ﷺ ئێرا دەبێ فەرموو هەندێ زەوی بە موقاطە عە بداتە ئەنصار (یەعنی هەندێ عەردیان بۆ داگیر و بۆ زراعت و کشتوکال لە ناحیەیی بەحرەین کە مەشهورە. ئەنصار پێیان فەرموو عەرد بۆ ئێمە دا مەبەرە هەتا بۆ براپانی موهاجریش دانەبێ وەک ئێمە. پێغەمبەریش ئەگەر چی هەربەم وەلامەیی ئەنصار دڵ خۆش بوو بەلام هیچ عەردی تریشی شک نەدەبرد کە بداتە موهاجرەکان. پێغەمبەر فەرموی ئەی ئەنصار لەمەپاش دەبینن لەپاش وەفاتی من. عَالَمِيَّكُم ئێوان هەلەدەبژێردرێن. لەسەر ئێوێ لە کاروباری دنیا وە خۆیان بەپیش دەخەن لەسەر ئێوێ و هیچ بەشتیکتان بۆ دانانێن لە کاروباری ملک و دنیا ننجای سەبر بگرن هەتا مولاتان لەگەڵ من دەبێ لەبەهشت لەسەر خەوێ رووباری کەوێ. لەم حەدیثە گەرەبیە کە هاتە بەرچاو بۆ ئەنصار ﷺ چونکی بەبێ موهاجرەکان هیچ شتیکیان هەلەدەبژارد لەمالی دنیا. و زاندراش خەلافەت و سەلتەنەت قەت لە ئەنصار نابێ. چونکی خستنی یە زۆر باری سەبر تا رۆژی قیامت. سەبریش بۆ ئەو کە سەبە بکەوێ زۆر یارو مەغلوب بێ. زاندراش لەم حەدیثە ئیمامی ئیسلام بۆی هەیه عەرد بداتە هەر کە سیتی کە بێ یەوێ بۆ کشتوکال کە بەرەمی هەبێ. ئەک بە ملکایەتی بەشەر عە ئەمە پێی دەلێن عەرد دا بڕین (اقطاع) نەیشدێ تراوێ. یەکیێک لە زاناکانی مەزەبێ شافعی باسی کردبێ.

٦٢٨- (عن عبد الله ابن عمر رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ مَنْ ابْتَاعَ نَخْلًا بَعْدَ أَنْ تُؤْبَرَفْتُمْ رُفَا لِبَائِعِ إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُتَبَاعَ وَمَنْ ابْتَاعَ عَبْدًا وَلَهُ مَالٌ فَلَمَّا هُ لِّلَّذِي بَاعَهُ إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُتَبَاعَ).

تهرجه ده

ده گپنه وه له عهبدوالله ی کورپی عومەر رضي الله عنه گوتی بیستم له پیغه مبهری خود ﷺ دهی فهرموو هه رکه سیك دارخورما بکری له پاش ته شیر (یه عنی له پاش شق کردنی پشکوژدهی دار خورمای می یه و توزیی وه رکردنی دار خورمای نی ره به جیگای شق کردنه که بۆ خاتری بهرگرتن). بهری دارخورمایه که ی می یه بۆ فروشیاره مه گهر کریار به و مه رجه لی بکری که بهرکه ی بۆ نه و بی. وه هه رکه سیکیش بهنده یه ک بکری مالی هه بی مال که ی بۆ فروشیاره مه گهر کریار به مهرجی مال که یه وه بیکری.

(هه) چونکی بهنده (عهبد) نابیته خاوه نی هیچ شتیك. چونکی خۆی مه ملوک مه ملوکیش نابیی به خاوه ن مولک. نیامای نه عزم به مه حوکمی کردوه. به لام ووتی قه دیمی شافعی نه گهر گه ورده ی عهبد شتیك به ملکایه تی بداته عهبد نه بی به خاوه ن نه مه لای امامی مالک وامامی احمدیش هه رایه. چونکی له م حه دیته اضافهی مال کراوه وه بال عهبد فهرمووی (وله مال) به لام وه کو فروشرا مال که ی بۆ فروشیاره له لاین امامی نه عزم وه لام دراوه ته وه. قسه له م حه دیته بۆ ته ملیک نی یه. به لکی بۆ امتناع و اختصاصه وه کوو (السرج للفرس والحب للدابة) لای راسترینی قسه ی امامی شافعی نه وه یه نه گهر عهبدیک فروشرا شمه که که ی له گه ل فروشتنه که دا نی یه هه ر له مولکایه تی فروشیاره لای وه جهی دووه می له گه ل فروشتنه. لای وه جهی سنی یه می نه وه یه نه وه ی عه ورده تی داده پۆشی له گه ل فروشتن دایه به س. نه وانای له سه ر قسه ی نیامای مالکن نه لین نه و شمه که که ی له به ریتی بۆ نیش و کار له گه ل فروشتن

حینه‌وانه‌ی له‌سه‌ر قسه‌ی ئیمامی حه‌نبه‌لی گوتویانه شمه‌کی عاده‌تی که عه‌بده‌که له عریتی له‌گه‌ل فرۆشتن دایه .

ئه‌گه‌ر عه‌بدێک دیناری هه‌بێ قیমে‌ته‌که‌شی دیناری بێ یا دره‌می هه‌بێ قیমে‌ته‌که‌شی دره‌م بی موشته‌ریش به‌م شه‌رته‌ که‌پی که پاره‌که‌ش بۆ ئه‌و بێ مۆشیاریش موافه‌قه‌تی کرد لای ئیمامی حه‌نه‌فی وشافعی ئه‌م فرۆشتنه راست نی‌یه چونکی ربای تیا هه‌یه .

((کتاب الاستقراض والحجر والتفلیس))

((باسی قه‌رزو گل دانه‌وو هه‌یج پی نه‌ماو))

استقراض: له زمانی عه‌ره‌ب به‌مانا داواکردنی قه‌رز: قه‌رضیش به‌مه‌عنا قه‌طعه و ته‌برین. له اصطلاحی ئه‌هلی شه‌رع به‌مه‌عنا ته‌ملیکی شتی که له‌سه‌ر نه‌مه‌که‌په‌دی ده‌لی بکړینه‌وه. ئه‌هلی حجاز پێی ده‌لێن (سلف) بۆی به‌م ته‌ملیکه ده‌لێن قه‌رض چونکی مقترض پارچه‌یه‌ک له‌مالی خوی قه‌طع ده‌کاو ده‌بێ بۆ ئه‌وه‌ی لێی قه‌رزده‌کا. حجر) لای ئه‌هلی شه‌رع مه‌نعی ته‌صه‌رّفه له‌مال واته‌ گل دانه‌وه‌ی ماله‌ ناھیلی خاوه‌نه‌که‌ی سه‌رفی بکا .

((ته‌فلیس)): به‌ شه‌رع ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی حاکمه له‌سه‌ر موفلیس که له زمانی عه‌ره‌ب به‌واتا موّعسیره له‌م سێ باسه‌ بۆیه‌ لیژه کۆکراوه‌ته‌وه چونکی په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه هه‌یه حه‌دیش که‌م ده‌ریاره‌یان هاتوه .

٦٢٩- العن ابي هريرة رضي الله عنه مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يَرِيدُ أَدَائَهَا أَدَّى اللَّهُ عَنْهُ
وَمَنْ أَخَذَهَا يَرِيدُ اتْلَافِهَا اتْلَفَهُ اللَّهُ.

تدریجاً

ده گپړنه وه له نه بو هوره يره ﷺ پټغه مېرمنه ﷺ فرموي هه رکه سينک وه بگرې
مالي خالکي به شيوه يک له شيوه کاني کرپن و فروشتن چي به قهر د چي به غه يره
قهر د نيراده يشي و ابي که بيدانه وه. خوداي گوره بوي ده داته وه يه غني خوه
نه سبابي دانه وي بو ناسان ده کا. هه رکه سينکيش وه ري بگرې بي يه وي بي فو تيتي
له خاوه نه کي وه له کيسه ي بچي و زه رهر ري لي بکوي وبه س. خودا مه عيشه تي نه و
ده فو تيتي و ماله کي زو له ده ست ده چي وکالکي لي نابيني چونکه ني يه تي خراب
وه قهر زه که شي هر له سر ده مينتي و روژي قيامت تووشي عيقاب و توله ده بي
ده گپړنه وه له نه بو نيمامه به مه رکو عي امن تد اين بد ين وفي نفسه وفائه ثم مات
تجاوز الله عنه وأرضى غريمه بما شاء. ومن تد اين بد ين وليس في نفسه وفائه ثم
مات اقتص الله تعالى لغريمه يوم القيامة.))

نہم حدیثہ پالپشتہ (مؤیدہ) بہ حدیثی مہر فوعی نہ بو نیامہ واتہ
حدیثی (۶۲۹).

٦٣٠- العن أبي ذر رضي الله عنه ما أحبُّ أَنَّهُ تَحَوَّلَ لِي ذَهَبًا يَمُكْتُ عِنْدِي مِنْهُ دِينَارًا
فَوْقَ ثَلَاثِ الْإِذَا دِينَارًا أُرْصِدُهُ لِدَيْنٍ. ثُمَّ قَالَ إِنْ أَكْثَرِينَ مَا لَا هُمْ الْأَقْلُونَ إِلَّا مَنْ قَالَ
بِالْمَالِ هَكَذَا وَهَكَذَا وَأَشَارَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَ قَلِيلٌ مَا هُمْ وَقَالَ مَكَاتَكَ
وَتَقَدَّمَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَسَمِعْتُ صَوْتًا فَارْدْتُ أَنْ آتِيَهُ ثُمَّ ذَكَرْتُ قَوْلَهُ مَكَاتَكَ حَتَّى آتَيْتُكَ
فَلَمَّا جَاءَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ الَّذِي سَمِعْتُ أَوْ قَالَ الصَّوْتُ الَّذِي سَمِعْتُ قَالَ وَهَلْ

سَمِعْتُ قُلْتُ نَعَمْ. قَالَ أَتَانِي جَبْرِيلُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَقَالَ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِكَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ وَإِنْ فَعَلَ كَذَا وَكَذَا قَالَ نَعَمْ.

تهرجه

ده گیزنه وه له نه بو زهر جووندي کورې جه ناده ی غيفاری ﷺ گوتی له خزمه ت پتفه مبه ر بووم ﷺ وه کوو چاوی به کتوی ئووجود کهوت فهرمووی پتیم خوښ نی یه کتوی ئووجود بوم ببی له زتر. ده وام بکالای من له و زتره دینارک له سی رۆژ زیاتر یه ک دینار نه بی که بق نه دای قهرز دا بنیم (نه مه ده لیله له سر اهتمام به نه دای قهرز). پاشان فهرمووی به پاستی نه وانی مالیان زورتره نه واییان که متره مه گهر ده وله مه نیک نه بی مال بیه خشی به م لایه داو و لایه دا. به هه ر دوو دهستی پیروزی ئیشاره ی بق لای پتیشه وه و چه پ و راست ده کرد (یه عنی نه و که سانه نه بن که مالی خوښان له ریځای خیر و سه ده قه سه رف ده که ن نه وانیښ که من).

فهرمووی له جینگای خوت به تا دیمه وه لات که مینک بق لای پتیشه وه له من دوور کهوت. گویم له ده ننگینگ پوو ئیراده م کرد بق خزمه تی بچم. پاشان که و ته وه یادم فهرمووی له جینگای خوت مه بزوه هه تا دیمه وه لات. پاشان وه کوو هاته وه عه رزم کرد نه ی پتفه مبه ری خودا گویم له ده ننگینگ بوو نه مه چی بوو. فهرمووی چما تو هیچت گوئی لی بوو؟ گوتم به لی: فهرمووی جویرائیل سه لامی خوای لی بی هاته لام پی ی گوتم هه ر که سیڅ مرد. له ئومه تی تو هیچ شتیکی نه گیرابی به هاویه شو شریک بق خودا ده چیته ناو به هه شت: گوتم نه ی جویرائیل نه گهر زیناو دزیښی کردبی. گوتی نه گهر زیناو دزیښ کردبی ده چیته به هه شت به بی نه وه ی عه زاب بدری نه گهر خودا عه فوی کردبی نه گهر نا پاش عه زاب ده چیته به هه شت.

٦٢١- العن ابي هريرة رضي الله عنه ما من مؤمن الا وانا أولى به في الدنيا والآخرة اقرؤا ان شئتم. النبي أولى بالمؤمنين من انفسهم فأيما مؤمن مات وترك مالا فليبرئه عصبته من كانوا ومن ترك ديناً او ضياعاً فليأتني فانا مولاها.

تەرجەمە

دەگێڕنەوێه لە ئەبوو ھەروەرە رضي الله عنه بە پاستی پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی نێیە هیچ ئیماندارێک الای مەگەر من لایق ترم بۆ ئەو لە ھەموو کەسێک لە ھەموو کاروباری دنیاو قیامەت ھەتا لە رووحی ئەوانیش بۆ ئەوان باشترم. بخوێننەوێه ئەگەر ھەژدە کەن ئایەتی ﴿النبي أولى بالمؤمنين من انفسهم﴾ لە سورەتی ئەحزاب. ئنجا ھەر ئیماندارێک مردوو مائیشی لە پاش خۆی بە جێ ھێشت. با میرات گەرەکانی مردوو میراتەکەی لی بگرن جا ھەر نەوعە میرات گرێک بن. وێ ئەگەر کەسیکیش قەردو عائلە و منالی موحتاجی لە پاش بە جێ ما با خاوەن مردوو کە بێتە لای من. من خاوەنی کاروباری ئەوم قەردەکانیش دەدەم وە منالەکانیش بە خێو دەگەم.

٦٢٢- العن المغيرة بن شعبه رضي الله عنه ان الله حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ وَوَادِ الْبَنَاتِ وَمَنْعَ وَهَابٍ وَكَرِهَ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ. وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَاضَاعَةَ الْمَالِ.

تەرجەمە

دەگێڕنەوێه لە موغیرە بن شوعبە رضي الله عنه کوپی شوعبە رضي الله عنه کوپی مەسعودی ئەقەفی ئەصحابە رضي الله عنه بە ناویانگ لە پێش حویدیە موسولمان بوو. والی بە صەرە بوو لە پاشان بوو بە والی کوفە لە سالی پەنجای کۆچی وە فاتی کرد رضي الله عنه گوتی پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی خودای گەرە حەرامی کردوووە لە سەر ئێو (ئەزیزەت دانی دایکان) (ئەزیزەت دانی باوکانیشی ئەگەر چی حەرام کردوووە بەلام باسکردنی دایکان بە تاییبەتی لە بەر زەعیفی دایک) (خودا حەرامیشی کردوووە لە سەر ئێو کچ لە ژێر خاک نانتان وە کوو لە دایکدەبوون بە زیندوو) (یەگەم کەس کە ئەم عەدەتە پێسە رضي الله عنه لە ناو عەرەب دانا قەیس رضي الله عنه کوپی عاصی رضي الله عنه تەمیمی بوو. چونکی

بوژمن هاته سه ری کچنکیان به نه سیر برد. دوژمنه که ی کچه که ی له خوی ماره کرد پاشان وه کوو صولحیان کرد کچه که ی میړده که ی خوی هه لبرژاد نه گه پاوه لای باوکی. نیر قه یس سویندی خوارد هه رکچنکی بیبی به زیندوو له ژیری عارد بیشیریته وه. عه ره بیش چاویان له نه وکرد)

وه هه رامیشی کردوه له نیوه مهنی واجبات له حقوق وه وه رگرتنی مالی هه رام وه پیشی ناخوشه زور پرسیار کردن له زانین بو تاقی کردنه وه و موجداه له و خوه لکیشان. یا پرسیاری مال له خه لگی. وه پیشی ناخوشه بو نیوه مال به فیروژدان. به م ته رزه اسراف بکه ی بو زور کردنی خواردنی خوش وجلکی جوان یا خو رازاندنه وه ی مال به قاپو قاچاغ و خانو به زیروزو. چونکی خودای گه وره مالی داناوه بو به ریوه بردنی کاروباری خه لک له پهرت کردنی مالیش زهره ره هیه بو به رزه وه ندی و مه صالحی خه لک.

((باب الخصومات))

((باسی ناکوکی))

٦٢٣- العن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَجُلًا يَقْرَأُ آيَةً وَسَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خِلَافَهَا فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ فَأَتَيْتُ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ كِلَاكُمَا مُحْسِنٌ فَلَا تَخْتَلِفُوا فَإِنْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ اخْتَلَفُوا فَبَلَّكُوا)).

تهرجه ده

ده گنپنه وه له عبدالله ی کوپی مسعود رضي الله عنه گوتی گویم له پیاویک بوو له سوره ی الرحمن نه که له سر شیوه ی بیستنی خوم له پیغه مبه رضي الله عنه ده ی خویند منیش ده ستم گرت برده خزمه ت پیغه مبه رضي الله عنه فهرمووی خویندن و قرائه تی هه ردووکتان باشه . با ناکوکیان نه بئ ده رحق به قورئان له سر وه جهی موجه له و خو گه وره زانین . چونکی هه له فریک له قورئان که به دووسی وه جهه و شیوه هاتبی به انکاری کل وه جهیک له وجوهی نازله . کافرده بی . بویی پیش ئیوه وه کوو له بهر ناته بابی خویان ناکوکیان بوو له که لامی خودا کافر بوون و به هیلان چوون . له ریوایه تیکی تر به زیاده له سر نه م حدیثه هاتووه . ((الا تختلفوا ان هذا القرآن أنزل على سبعة احرف فلا تماروا في القرآن فان المراء فیه کفر)). یه عنی قورئان هه ناردراوه ته خواری له سر

. حوت لوغه تی نه ملی حیجاز:

یه کیکیان: قوره یش

دوه م: ته میم

سی یه م: صنه به .

چوارم: کئانه

پنجم: قهیس

شه شهم: هُذیل

حه و ته م: به نو نه سه د.

پاشان خویندنی قورئان به م حه و ت لوغه ته له هه دیشی موعه ن عه ن به ته و اترو

کس له ئیمامه به ریزه کان وه ریان گرتوووه.

۱- نافعی کوپی روئه یم.

۲- به زیدی کوپی قه عقاع له مه دینه.

۳- عبدالله کوپی که ئیر له مه که.

۴- نه بو عه مری کوپی عه لاء.

۵- به عقوبی حه ضره می له بصره.

۶- عاصمی کوپی نه بی نجود.

۷- حمزه کوپی حه بیبی زه یات.

۸- عه لی کسانئ.

۹- خلف بزازیش له کوفه.

نه م نو که سانه له سه ر قرائه تی سه بعن به لام قرائه تی جه عفر و خلاد به

ته و اتور نی به به لکی له هه دپه کانی مه شه ورو دیاریان وه رگرتوووه هه تا قیرائه تی

عه شره ئنجا لای ئیمامی شافعی ته نیا به قیرائه تی سه بعی متواتیره نویژ دروسته

چونکی گویتی زیاد له حه و ت قیرائه تی مه شه وره شاژه یه (ده گمه نه). به شاژه ش نویژ

دروست نی به. ئیمامی حه نه فی گویتی نه م ده قیرائه ته هیچیان شاژه نین نویژ به

هه موویان دروسته. قیرائه تی شاژه نه م قیرائه تانه که له سه ره وه ی قیرائه تی عه شره

بین به کیککی تریش به اتفاق نووسینی قورئان نابئ مخالفئ نووسین و ئیملائی مه صحه فی

ئیمامی عثمان بین.

٦٣٤- العن أبي هريرة لا تخبروني على موسى. فان الناس يصنعون يوم القيامة فاصعق معهم. فأكون أول من يُفبقُ فإذا موسى باطنش جانب العرش فلا أدري أكان فيمن صعق فأفاق قبلي أو كان مِمَّن استثنى الله.

تهرجه

ده گيتړنه وه له نه بو هوره يره ﷺ نه بو به کړی صديق و فنخاص جووله که جوينيان به يه کتري دا. حه زره تي صديق فه رموی سويندم به و زاته ی که محمد هه لېزاردووه له سهر هه موو عالم جووله که ش گوتی سويندم به و زاته ی موسر هه لېزاردووه له سهر هه موو عالم. صديقي نه کبر له پاش سويندی جووله که وه کو تيگه شيت سوينده که شاملی کفرنکی گه وره بوو چونکی محمدیش به کيکه له هه موو عالم و موساشی به گه وره ترزانی له محمد. ده ستي بلند کرد شه قتيکی له رووی فنخاص دا فنخاص بو خزمت پيغه مبر چوو. به شکايت حياکايه تی خوی و حه زره تی نه بوو به کړی گيراوه. پيغه مبر ﷺ فه رموی به دهره جه ييکی وا. نه من هه لمه بزيږنو نه مر به گه وره مه زانن له سهر موسی که بيته سه به بی که می يک بو موسی وبيته سه به بی ناکوکی. چونکی روژی قیامت هه موو که س بن هوش ده بی منيش له گه ل نه وان بی هوش يه که م به سهر دا دی پاشان من له پيش هه موویان به هوش ديمه وه وه کوو ده بينه موسی ﷺ به هه ردوو ده ستي توند لایه کی عرشى گرتووه. ننجا نازانم عه جه. موساش له وانه بوو که بن هوش بووه. وه پيش من هه لستاو ته وه. ياخو يه کيکه له وانه ی که قورئان موسته ثنای کردوون ﴿فَصَبِّحْ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمِنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ هه ر بن هوش نه بووه.

(ش) له هه ر يه که لم دوو حاله گه وره بی دياره بو حه زره تی موسا ﷺ. به لاه نه م فه قيره ده لی (واتا وهرگير) سه به بی نه می له ته فضیلي نه و ته نیا ته واضع بووه چونکه نقطه ی تواضع ملکه چی له هه موو نه حوالی خوی ملاحظه فه رمووه.
 ((رووحم به فيداى خاکی سه گی کوی که سیکه
 رووحی به فيداى خاکی سه گی خادمی نه و بن))
 دروودی خوی له سهر نه وو یارانی نه و بن.

نه م تاکه هه لېسته کاتی خوی له دیوانی (فانی) ملا حسین سعدی بلانم نه کردووته و ته تکای نه وه ی نه م دیوانه ی لایه با بنووسته وه (بلاو که ره وه بشیر حسین).

((کتاب اللقطة))

باسی هه لگرتنه وه

۶۳۵- العن ابی ابن کعب رضی الله عنه عَرَفَهَا حَوْلًا فَعَرَفْتُهَا. فَلَمْ أَجِدْ مَنْ يَعْرِفُهَا ثُمَّ أَتَيْتُهُ. فَقَالَ عَرَفَهَا حَوْلًا. فَعَرَفْتُهَا فَلَمْ أَجِدْ مَنْ يَعْرِفُهَا ثُمَّ أَتَيْتُهُ ثَلَاثًا فَقَالَ احْفَظْ وَعَائِهَا. وَعَدَدَهَا وَوَكَائِهَا فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَالَا فَاسْتَمْنَعْ بِهَا. قَالَ وَجَدْتُ صُرَّةَ فِيهَا مِائَةُ دِينَارٍ فَاتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ!!.

تهرجه مه

ده گێڕنه وه له ئوبه ی کۆپی که عب رضی الله عنه گوتی کیسه یه کم دۆزی یه وه (۱۰۰) سه د دیناری تیا بوو هینامه لای پیغه مبه رضی الله عنه فه رمووی بچۆ له بازارو له ده رگای مزگه وتان و جینگه ی کۆبوونه وه ی خه لکی بانگ رابێله بلن کئ شتیکی بزر کردووه. من دۆزیمه وه. سالتیک بانگم راهیشت. هیچ خاوه نی په یدانه بوو هینامه وه لای پیغه مبه رضی الله عنه فه رمووی بچۆ. بانگ رابێله سالتیک نه مجاره ش بانگم راهیشت سالتیک هیچ که سیکم وه ده ست نه که وت بیناسیته وه. جاری سئ یه م هینامه وه لای پیغه مبه رضی الله عنه فه رمووی کیسه که و ژماره ی پاره که و ده رک به ستی کیسه که لای خۆت بناسه و بمیتنی نه گه ر خاوه نی په یدا بوو بیده وه. به لام له پاش دیارکردنی ژماره ی پاره که و نه وصافی کیسه که و ده رک به سته که ی به بن شاهیدو به ینه. نه مه لای ئیمامی مالک و ئیمامی احمد وایه. به لام امامی حه نه فی و ئیمامی شافعی نه وه ی هه لده گرتنه وه دروسته ته نیا له سه ره صف کردنی شته که بیداته وه. به لام نه گه ر نه یداته وه زۆری لی نا کړی بیداته وه به بن شاهید. چونکه داوای ملکایه تی مالیک ده کا له ده ستی غه یر دایه پتویستی به شاهیدو به ینه

هیه له بهر عمومی ئەم هەدیه (البینة علی المدعی) که وایه فرمان کردن به دانه وه
 لهم هە دیه به بێ باسکردنی بهینه مهحموله وه سهرا اباحه له بهر موافقهت له بهینی
 هەردوو هەدیثان. وه ئەگەر خاوه نیش پهیدا نه بوو. بۆخۆت به کاری بینه. (به لام له
 پاش ته مه لوك بهم ته رزه بلێ کردم به ملکی خۆم. ئنجا ئەگەر به هیچ جور خاوه نی
 پهیدا نه بوو. له ناخیرهت هیچ داواکردنی له سهرا نی به به مه رجیک عه زمو بریاری له سهرا
 دانه وه بێ ئەگەر هاتوو خاوه نه که ی پهیدا بوو. بانگراهیشتنی سێ ساله لهم هەدیثه
 له بهر زنده اهتمامه له به کار هێنانی مالی دۆزرایه وه. ئەگەر نا واجب سالتیکه به ده لیلی
 هەدیثی زهیدی کۆپی خالیدی جوهنی که باسی کرا له باسی (علم) واته زانین.

٦٢٦- الصن أبي هريرة رضي الله عنه إني لأتقلبُ إلى أهلي فأجدُ الثمرةَ ساقطةً على فراشي فأرقعُها لأكلها ثم أخشى أن تكونَ صدقةً فألقياها.

ته رجه مه

ده گێڕنه وه له ئەبو هوریره رضي الله عنه پێغه مبه صلی الله علیه و آله فرمانووی به پاستی من هەندێ
 جار وا ده بی له ده ره وه بۆ مالی خۆم ده چمه وه پاشان ده بینم دانه خورماییک له سهرا
 جینگام که وتوو. منیش هه لی ده گرمه وه که ببخۆم له پاشان ده ترسیم که مالی
 سه ده قه وه زه کات بێ که له من هه رانه ئنجا فره ی ده ده مه وه سهرا عارد.

(ش) لهم هەدیثه زانندرا هه رشتیکی وه کوو دانه خورماییک که هه رچه نده
 هه چیش نه بێ. هه رکه سیک هه لی گێته وه. به بێ بانگ راهیشتن و ته عریف ده بیته ملکی
 خۆی. ئەگەر چی هه لیش گه راوه ته وه به لام دروسته ته عریف نه کری. چونکی
 پێغه مبه صلی الله علیه و آله ئەگەر له ترسی سه ده قه نه بوایه ده ی خوارد.

((کتاب المظالم))

باسی سته م

۶۲۶- العن أبي سعيد رضی اللہ عنہ إذا خَلَصَ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ الصِّرَاطِ الْمَنْصُوبِ عَلَى الْمَلِكِ حُبِسُوا بِقَنْطَرَةٍ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ فَيَتَقَاصُونَ مَظَالِمَ كَانَتْ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا حَتَّى إِذَا هَوُوا وَهَذَبُوا أُذُنَ لَهُمْ بِدُخُولِ الْجَنَّةِ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ لأَحَدُهُمْ بِمَسْكَنِهِ فِي الْجَنَّةِ أَدْلُ بِمَنْزِلِهِ كَانَ فِي الدُّنْيَا وَفِي رِوَايَةٍ فَيَتَقَاصُونَ)).

تہرجہ مہ

دہ گپرنہ وہ لہ نہ بو سہ عیدی خودری رضی اللہ عنہ پیغہ مبر صلی اللہ علیہ وسلم فہ رموی وہ کو نیماندار نہ جاتیان دہ بی لہ پردی صراط کہ لہ سہر جہ ہنہ مہ۔ رادہ گیرین لہ پردیک لہ بہینی بہ ہشت و صراطی راخراو لہ سہر جہ ہنہ لہ زولم و زرداری بہینی خویان دہ کولنہ وہ نہ وی لہ دونیای دہر حق بہ یہ کتریان کردوہ بہ چاکہ و حہ سہ نات لہ جیاتی پارہ ی دنیا حہ قی زولم و ستہ می دونیایان دہ دہ نہ وہ یہ کتریان بہ تولہ۔ ہتا پاک دہ بنہ وہ لہ گوناہان نین دہ درین بۆ چوونہ ناو بہ ہشت۔ نجا بہ حہ قی نہ و خودایہ ی کہ روحی محمدی بہ دہ ستہ۔ بہ بی شک ہر یہ کیک لہ وان بۆ جیگا و شوینی خوی لہ بہ ہشت شارہ زاترن لہ و جیگا و شوینی کہ لہ دنیا ہہ یانبو و چونکی لہ مودہ ی برزخ ہہ موو ہتوارہ و سبہینہ نیشانیان دراوہ۔ ہہر چلونی ناگر نیشانی کافران دہ درئ لہ ہہ موو ہتوارہ و سبہینان ﴿النار یعرضون علیہا غدوا و عشیا﴾.

تیبینی ((ملاحظہ))

به رزه خ: نه و کاته به که مړوف ده مړی به خاکی ده سپین هتا نه و روزه
ه لده ستنه وه بق حساب و جه زا که روزه قیامه ته .

۶۳۸- العن ابن عمر رضی الله عنهما إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ قَبْضَعَ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتَرْهُ
فَيَقُولُ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ أَيْ رَبِّ حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ. وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ
قَدْ هَلَكَ. قَالَ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ. فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَ
أَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ إِلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى
الظَّالِمِينَ)).

ته رجه ده

ده گپړنه وه له عبدالله ی کورپی حه زره تی عومر رضی الله عنهما گوتی بیستم له
پتفه مبه رضی الله عنهما ده ی فہرمو. روزه قیامت به ته حقیق خودای گه وره نیماندار له خوی
به نزیك ده خا نه مجا ده یخاته ژیر حفظ و په نای خوی وه ده ی شیریته وه له نه ملی
مه وقیف. نه مجا پیی ده لی نه ی عه بدی من. نه ری فلان گونا می خوت ده زانی فلان
کونا می خوت ده زانی. عه بده نیمانداره که ش به که مالی شهرم و شهرمه زاری له پیتر
خودای گه وره ده لی به لی: نه ی خالق و به خوکهری من هتا نیقراری پیی ده کا
به هرچی گونا می کردویه تی.

• (ش) چونکی هه موو گونا مه کانی بق به دیار ده خا ونیشانی دها. به ناچاری
نیعتراف به هه موویان ده کا به قین حاصل ده کا له ناو دلی خوی که به راستی به هیاک
چوو. خودای گه وره ده فہرموی بق خاتری شهرمه زاری عالم نه بی. من له دنیا نه م
گونا هانی توم شارده وه له عالم. نیمروکه ش له گونا مه کانت خوش دهیم. عه زابت
نادهم. نجا ده فته رو خپرو چاکه ی که کردویه تی پیی ده دری. نه ما کافرو مونا فو
شاهید له مه لانیکه و پتفه مبه ران و نیماندارانی انسان و نه جنه. شاهیدی یان

مهرده دهن. ده لَین نه مانه نه و که سانهن قسه ی درو یان به بوختان رَیک ده خست
 مهر خوداده یانگوت شریکی مه یه و کوپی مه یه أعاذنا الله ناگادار به له عنه تی خودا
 مهر زالمانه. نه م له عنه تش قسه ی شاهیدانه مهره کوو له ناخیری سوورده ی هود
 -ه فرموی ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ وَيَقُولُ
 لَاشْهَادَ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ إِلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾.

۶۲۹- (عن ابنِ عمرَ ؓ أَخُو الْمُسْلِمِ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي
 حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبٍ
 يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ).

ته رجعه

ده گَیَرنه وه له عبدالله حه زه ته عومر ؓ گوتی به راستی پیغه مبه رَکَکَ
 فرموی موسولمان هه رچی موسولمان بی به موطله قی جا چی حو بو نازاد بی چی
 بهنده بی چی بالغ و گوره بی چی منال بی برای موسولمانه له دین. با زولمی لی نه کا
 چونکی زولم کردنی موسولمان حه رامه وه با ته سلیمی نازارو سه ختیشی نه کا. به لکی له
 کاره سات و مو صیه تان لای بدا. وه هر که سَیک له نیش پَیک هَینانی برای دینی خوی
 بی خودای گوره ش له نیش پَیک هَینانی نه وه. وه هر که سَیک لا بیا له برای دینی
 خوی ته نگاویتک و غه مَیک خودای گوره له نه و لا ده با ته نگاویتکی سه خت
 له ته نگاویه کانی بَرَوَی قیامه ت. وه هر که سَیکیش بشیریته وه عه بی موسولمانیک (به م
 ته رزه گونا هیکی کرد بو لی بیقوه) خودای گوره ش عه بی نه وه شیریته روژی
 قیامه ت) به لام نه گه ره له سر گونا هه که گه را لی نه بیوه ده بی به حاکم بلئی ناشبیته
 غه بیته چونکه نه مه له ناموزگاری به پیویسته کانه. نه م حوکه بق که سَیکه گونا ه
 به دزی بکات به لام که سَیک به ناشکرا گونا ه بکا بق نه و غه بیته نی به به ده لیلی حه دیسی

«اتدعون من ذكر الفاجر متى يعرفه الناس اذكروا بما فيه يحذره الناس» که خاومنی (تلویح) ربوایه‌تی کردووه به اسنادی خوئی له به‌هزی کوپی حکیم «الایظلمه و یسلمه» نه‌می‌یه له قالبی نه‌فی.

٦٤٠- العن انس رضی الله عنه انصُرْ اِذَاكَ ظَالِمًا اوْ مَظْلُومًا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ نَنْصُرُهُ مَظْلُومًا فَكَيْفَ نَنْصُرُهُ ظَالِمًا قَالَ تَأْخُذُ فَوْقَ يَدَيْهِ.

تەرجەمە

ده‌گێڕنه‌وه له‌ئه‌نه‌سی کوپی مالک رضی الله عنه فه‌رمووی یاریده‌ری برای دینیت به‌ چی ظالم وستهم کار بی چی سته‌م لی‌کراو بی‌ نه‌صحابی پیغه‌مبه‌ر گوتیان نه‌ پیغه‌مبه‌ری خودا یاریده‌ری برای سته‌م کراومان ده‌ده‌ین به‌هر جورێک بی‌ شه‌دی چۆر یاریده‌ی برای زالم وستهمکار به‌ده‌ین. فه‌رمووی توند هر دووده‌ستی بگه‌ مه‌یله‌ زوله‌ بکا (له‌فطی‌فوق له‌ ه‌دیث اشاره‌یه‌ وه‌ بال اخذ به‌ استعلاء) یه‌عنی زالم نه‌گه‌ر ولزی نه‌ه‌ینا له‌ زولم به‌قسه‌ بالفعل قه‌هره‌ن واته‌ به‌زۆر مه‌نعی بکه‌ن له‌ زولم نه‌وه‌ک تووشی عه‌زابو عیقابی جه‌زای زولمی خوئی ببی‌ ((یه‌عنی ئه‌مه‌ یاریده‌دانی زالمه‌))

٦٤١- العن ابن عمر رضی الله عنه الظلم ظلماتٌ یومَ القیامةِ.

تەرجەمە

ده‌گێڕنه‌وه له‌ عه‌بدالله‌ ی کوپی هه‌زه‌تی عومه‌ر رضی الله عنه گوتی پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمووی زولم کردن یه‌عنی مال‌به‌ردنی عاله‌م به‌ناحه‌ق وه‌ ته‌عه‌روز به‌ناموسو حقو‌قی (خه‌لکی) چه‌ند تاریکی‌یه‌که‌ رۆژی قیامه‌ت له‌سه‌ر زالم. ه‌یچ نابینی ئنجا لایقه‌ قاچی بکه‌وێته‌ کۆندریک بپواته‌ ناو ناگر. زولم په‌یدا ده‌بی له‌ تاریکی دل‌ چونکی نه‌گه‌ر دل

رونك بن زولم ناك. به روناكى خواناسين پيش خوى ده بيسنى تووشى كه ندرو عه زابى ناگر نابى.

٦٤٢- (عن ابى هريرة رضي الله عنه مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَحَدٍ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أَخَذَ مِنْهُ بِقَدَرٍ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أَخَذَ مِنْ سَيِّئَاتٍ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ).

ته رجەمە

ده گيرنه وه له نه بوو هوريره رضي الله عنه گوتى پيغه مبه رضي الله عنه فه رموى هه ركه سيك زولميكي كردوو له به كيك له خصوص ناموسى يا خو له خصوص شتيك له سامان هه تا شه قيكيش با گه ردهنى خوى پي نازاد بكا نيمرو له پيش هانى روژيك نه دينارى لى پهيدا ده بى نه درهم ننج زالم نه گه ركرده وهى باشى هه بو لى وه رده گيرى له جياتى زولمى دونياى كه كريتى وه نه گه ر چاكه شى نه بوو له گونا هه كانى زور لى كراو (مه ظلوم) وه رده گيرى ده خريتته سه ر گونا هه كانى زالم.

ماده رى گوتيتى هه ندئى له موبته ديعه گوتوو يانه نه م حديثه موعاريضه (واته پيچه وانەى) فه رموودهى خودايه ولا تزر وازرة وزر اخري نه مه باطله و جه هاله تيكى ناشكرايه چونكى ليره بيش عه زابدرانى زالم له جياتى مه ظلوم هه ر له به ر گونا هه كى خويتى كه زولمه كه به له خه لقى كردوو.

(وه رگيرى) نه م حه ديسه مونا فى نى به (واته پيچه وانە نى به) له گه ل نايه تى ولا تزر وازرة وزر اخري.

٦٤٣- (عن سعيد ابن زيد رضي الله عنه مَنْ ظَلَمَ مِنَ الْأَرْضِ شَيْئًا طَوَّقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ).

تهرجه ۴۴

ده گيرنه وه له سه عیدی کوپی زهید ﷺ که به کیک بوو له و ده که سه ی موژده بیان پی دراوه به به هشت که به (عشر المبشرة) ناسراون گوتی بیستم له پیغه مبه ﷺ فرموو هر که سیک به ناحق عارد له که سیک زهفت بکا به نه ستووری حوت چین له عارد واته حوت طه به قه نه ونده ی زهفتی کردوو ده کریتنه خه ناوکه له ملی ده کری به نازار دانی.

٦٤٤- أَلْعَنَ ابْنُ عَمْرٍو مَنْ أَخَذَ مِنَ الْأَرْضِ شَيْئًا بِغَيْرِ حَقِّهِ خُسْفٍ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى سَبْعِ أَرْضِينَ).

تهرجه ۴۵

ده گيرنه وه له عبداللهی کوپی حه زهتی عومر ﷺ گوتی پیغه مبه ﷺ فرمووی هر که سیک له عارد وه ریکری به ناحق روژی قیامت زهفت که (غاصب) به و عارده ی زهفتی کردوو روو ده بریتنه خواری هه تا حوت طه به قه له عارد هه تا جه هه نه م.

(ش) له م حه دیسه پیروژه لای نیمامی شافعی و امامی احمد ده لاله هه یه له سه امکانی غه صبی عه قار (عارد) که ضه مانی لی پهیدا ده بی به لام لای نه بوو حه نیفه و نه بوو یوسف غه صب روونادا له و ماله نه بی که ده گوازیتنه وه (اموال منقوله) چونکی نه هیشتنی ده سلات نه گوازتنه وه یه. گوازتنه وه ش له عارد (عه قار) نه یه. که وایه نه گه ر که سیک عاردیک غه صب بکا له پاشان عارده که ی له ده ست نه ما نابیتنه ضامن. محمدر نیمامی شافعی گووتویانه ده بیتنه ضامن له بهر ته حه قوقی اثباتی ید له غهیری منقولات. ((واته له بهر نه وه ی که ده سلات ده چه سپن له سه ر نه و شته ی که ناگوزیتنه وه)) چونکی قهت ریک ناکه وی کۆ بوونه وه ی دوو ده ستان له سه ر یه ک جیگا

نہیك حالہ تدا. وہ دیسان دہلالہ تیش ھیہ چلؤن حوكم موته علیقه به ظاهری عارد.
 ((واتا بپاریكہ په یوه ندی به سره وهی عارد هیه)). موته علیقیشه به ناوہ وهی عارد.
 هتا بن هفت طه به قاتی عارد كه وایه كه سیك كه بپوه خاوه نی سر عاردك دہ بیته
 خاوه نی به ردو بیناو مه عدہ نه گانیش.

له مادهی (۹۰۵) نو سه دو پېنجی مه جه له (مجلة الاحكام العدلیة) بقو مه صالحی
 خه لکی قسهی نیامی شافعی و نیامی محمد اختیار کراوه نه گهر موراجه عه ی بکھی
 مه صالحه کانت به دورو دریژی لی مه علوم ده بی. (ره حمه تی خوابان لی بې).

۶۴۵- (عن عائشة ؓ ان ابغض الرجال الى الله الألد الخصم).

تهرجه ۴۴

ده گېړنه وه له دایکي نیمانداران حه زده تی عائشه (ره زای خودای لی بی)
 پتغه مبره علیه السلام فرمووی به پاستی رك لی بپوه ترینی پیاوان (مه بغوض ترینی پیاوان) لای
 خودا نه و كه سه یه زور رشت بی له سر نه و شته ی كه ناحه قه و داوای ده كا به م تهرزه
 به حقه ی بزانی نجا چونكه كافر ده بی بویه ابغه ضه.

۶۴۶- (الْعَنَ أُمَّ سَلَمَةَ ؓ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنَّهُ يَأْتِينِي الْخَصْمُ فَلَعَلَّ بَعْضُكُمْ أَنْ
 يَكُونَ أَبْلَغُ مِنْ بَعْضٍ فَأُخْصِبُ أَنَّهُ صَدَقَ فَأَقْضِي لَهُ بِذَلِكَ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ
 لِمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيَأْخُذْهَا أَوْ فَلْيَنْتُرْهَا)).

تەرجەمە

دەگىپنەۋە لەدايىكى ئىمانداران ام سە لەمە گوتى پىتەمبەر ﷺ لە حوجرەى تايبەتى من بوو لە پىش دەرگە گويى لە مشت و مېرىك بوو تە شريفى بۆيان ھاتە دەردە فرموى بەبى گومان من ھەر موفىكم و انسانىكم لە ھەموو كات عىلمى باطن نازانم.

(ش): ئەمە رەدە لەسەر ئەوانەى زەعميان وايە ھەرچى پىتەمبەرى خودا بى

ھەركات عىلمى غەيبى ھەيە لە موھاكەمات فەرقى ظالم و مە ظلوم دەكا.

دەعوو موھاكەمەشم نىتە لا ئنجا لايقىشە ھەندىكتان لە ھەندىكتان قسەرەولن

ترو بليغ تر بن باشتر ئەو داوايەى دەيكەن روى دەكەنەۋە ئنجا وا تى دەگەم بەراستى

فەصیحە كە لە قسەى خۆى راست و بى درۆيە. شەرىع لەدو ئەو دەدەم لەسەر ئەو

تەقريراتى لىم بىست ئنجا لە موھاكەمە ھەركەسىك من شەرىكى لە دوو بدەم و ھەقى

پى بدەم چى ئىسلام بى چى نىمى بى چى موعاھىد بى لە راستىشدا ناھەق بى بەبى

شك ئەم قەضىيەى كە لە دەروە ھەق و لە ناوە ھەق ناھەق بى بۆ ئەو كەسەى شەرى

لە دوودراوہ پارچەيىكە لە ئاگر ئنجا ھەزدەكا با وەرى بگري و عەزاب بچيژى ياخو

تەركى بكاو نەيەوى ئەمىن بى لە عەزاب.

(ش) زاندىرا لەم ھەدىسە ھوكمى حاكم با زۆر عادلىش بى ھەرام حلال ناكا

واجبىشە لەسەر مودەعى يا وەكىلى مودەعى سەعى نەكا بۆ ابطالى ھەق و احقاقى

باطل بەلكى ھەر ھەولەى ئەو ھەدا ھەق بەدىار بگەوى.

كەچى ئىستا لەم زەمانە چەند پارەو بەرتىل بەمەھاميان دەدەين بۆ ((ابطال

ھەق ھەق ھەق باطل أعاذنا الله أعاذنا الله)) واتە خوا بمان پارىژى خوا بمان پارىژى.

٦٤٧- (الْعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِذَا نَزَلْتُمْ بِقَوْمٍ قَامِرٍ لَكُمْ بِمَا يَنْبَغِي لِلضَّيْفِ فَاقْبَلُوا وَإِنْ لَمْ يَفْعَلُوا فَخُذُوا مِنْهُمْ حَقَّ الضَّيْفِ).

تەرجەمە

دەگیرنەوێ لە عەقەبەیی کۆپی عامری جووه‌نی گوتی بە پێغه‌مبەرمان گوت ئۆ نێمه‌ بۆجیگایان دەنێزی وە دەبێ لای قەومێک دادەبەزین میوانداریمان ناکەن ئنجای لەمە چی حوکم دەکەیی فەرمووی: وەکوو دابەزین لای قەومێک ئەگەر ئەمر کرا بۆتان بەو شتەیی کە لە میوان دەوێ شتێتوێ قبوولی بکەن وە ئەگەر واشیان نەکرد میوانداریان نەکردن حقوقی میوان چەندیکە بە ئۆدی یان بستین.

(ش) لای لیث بە واجبی لییان دەستینری لای ئەحمەد ئەگەر خەلکی بادیه‌ بن بە واجبی یە ئەگەر خەلکی گوند بن سونەتە بە لām مەزەه‌یی ئەبوو حەنیفە و مالک و شافعی و جەمهور ئەم لای ستاندنە سونەتێکی مۆتەکەدە یە جەوابیشیان داوە تەوێ لەم حەدیسە بەحەمل کردن وەسەر رێبۆاری ناچار چونکی میوانداری ناچاران واجبه‌.

بەم حەدیسە بوخاری استدلالی کردووە لەسەر مەسئەلەیی ظفر حوکمیشی پێی کردووە نێمامی شافعی بەم تەرزە قەرزار انکاری کرد قازیش بۆی وەرنا دەگرت بەبی شاهیدو بەیینە مودەعیش شاهیدی نەبوو. فەرموویتی ئەگەر لەجنسی مالیخۆی ماوێ لای بستینی. ئەگەر نەشی بوو لەغەیری جنس نەبی جائزە ئەو کاتە. بە لām ئەگەر ممکن بوو قازی بۆی وەرگیرێتەوێ بەم تەرزە مودەعا علیە موقیر بوو (دانی پێانا). بە لām موماطل بوو (واتا هەیی بوو بە لām قەرزەکەیی نەداتەوێ). یاخو منکر بوو بەیینە هەبوو (انکاری قەرزەکەیی دەکرد بە لām شاهید هەبوو کە قەرزەرە) ئایا ئەو کەسەیی داوا

دهكا سهر به خۆيه له وهه رگرتنه كه . يا واجبه داوا بپرێته لای قازى . لای به شى زۆرى شافعيه كان جائزه بالاستقلال اخذ واته دروسته به زۆر له مدينى معاظم وه ريگيرى^١.

٦٤٨- (الْعَنُ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه لَا يَمْنَعُ جَارٌ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشْبَةً فِي جِدَارِهِ).

تهرجه مه

ده گيرنه وه له نه بوو هوره يره رضي الله عنه پيغه مبه رضي الله عنه فرمويى جيران جيرانى خۆى قه دهغه ناکا که خانويان پيگه وه نووسايى که شه پگه دارێک دانى له ناو کوژنو دهره زى ديواره کهى به عنى له ناوى را بکا .

(ش) ئيمامى شافعى له قه ولى تازهى حه مى کردوته سهر (نه دب) به عنى سونه ته قه دهغه نه کا . که وایه بۆ خاوهنى داره که نى به له ناو ديوار را بکا بى ئيزنى خاوهنى ديوار . تۆبزيشى لى ناكرى بۆ دانانى داره که له ناو ديواره کهى . مالکى به كان وه حه نه فیه كانيش حوكميان پى کردوه . له بهر جه مع له به ينى نه م حه ديسه و حه ديسى خطبة الوداع که فرمويه تى ((لَا يَحِلُّ لِأَمْرٍ مِنْ مَالِ أَخِيهِ إِلَّا مَا أُعْطَاهُ عَنْ طَيِّبِ نَفْسٍ)) (واته حه لال نى به بۆ مۆفیک مالى براى خۆى الا مه گه به خو شى خۆى داييبتى)) به لام شافعى له قه ولى کوژنى حه مى کردوته سهر ايجاب به عنى واجبه قه دهغه نه کا له کاتى پتيويست و مه رجى ديواره که ش زهره نه ينى . نه گه ر خاوهن ديوار قه دهغه ي کرد حاکم اجبارى لى ده کا به م قه وله قه ديمه شافعى حوكمى کردوه نه حه دو اسحاق وه نه صحابى حه ديث وابن حبيب له مالکى به كان چونكى هيچ فره قو جياوازي نى به لای نه مانه له به ينى نه مه که پتيويستى بوونى خاوهنى دار بۆ دانانى دار له ناو کونى دار : يا محتاج نه بى چونكى سهرى داره که دهرگه ي کونى ديواره که پر ده کاته وه ديواره که پى مه حکه م تر ده بى پاشان نه بوو هوره يره له پاش ريوايه ت

^١ مدينى معاظم : واته قه زلارى که مه ييى و قه زه که نه داته وه .

کردنی نه م حه ديسه ی بۆ خاتری هاندانی خه لک که کار بکه ن به مه عنای دیاری نه م
 حه ديسه واته قه ده غه نه کرێ دار دابنرێ یا بکوئرێ گوتیتى «مَا لِي أَرَاكُمْ عَنْهَا
 مُعْرِضِينَ» یه عنی بۆ چی عه مه ل به ظاهری نه م حه ديسه ناکه ن «وَاللّٰهُ لَأَرْمِينَ بِهَا بَيْنَ
 أَكْتَفِكُمْ» یه عنی والله نه م مه قاله یه و عه مه ل به م حه ديسه ده بی له به ینی شانتان بکوتم.
 یه عنی له به ینی ئیوه به ده نگی به رز ته صریح ده که م که عه مه ل به ظاهری نه م حه ديسه
 بکری و به خه به رتان بینم له خوری غه فله ت وه که و به خه به ر هینانی دار که له ناوشانی
 پیاوی خه وتوو بدری. له خه و مه لده ستی. شه رقاوی ده لی احتمالی مه یه ضمیری بها
 ده گه رپته وه بۆ لای خشه: یه عنی نه گه ر به م حوکه رازی نه بن و کاری پێ نه که ن
 خه شه به (دار) له سه رملتان داده نتم چی جایی له سه ر دیوار دابنیم چونکی پیتغه مبه ر ﷺ
 ته وصیه ی هه ر به چاکه و احسان بووه به تایبه تی ده ر حه ق به جیران زۆر اعتنای
 به راگرتنی دلی جیران گردووه .

٦٤٩- «عن ابی سعید ؓ اَیَّاکُمْ وَالْجُلُوسُ عَلَى الطَّرِقاتِ فَاِذَا اَبَیْتُمْ اِلَّا
 الْمَجَالِسَ فَاَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهَا: قَالُوا وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْاِذَى
 وَرَدُّ السَّلَامِ وَاَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ».

ته رجه مه

ده گه رپته وه له نه بوو سه عیدی خودری ﷺ پیتغه مبه ر ﷺ فه رمووی خوتان
 بپاریزن له دانشتنی سه ر رینگاکان یی یان فه رموو ناتوانین دانه نیشین چونکی له سه ر
 نه م رینگایانه چه ند جیگای وامان هه یه لی داده نیشین قسان ده که ین فه رمووی ئنجا
 مادام هه ر داده نیشین بده نه رینگا حه قه کانی. گوتیان ئه ی پیتغه مبه ری خودا حه قی رینگا
 چی یه. فه رمووی چاو قوچاندن له حه رامه. واتا له عه یبو عاری خه لکی وه عه زاب

نه دانی خه لکی یه. وه وه لام دانه وه ی سه لام له و که سه ی سه لامت لی ده کا وه فه زمان
گوهن به چاکه و نه می کردن له خراپه یه..

(ش) له سیاقی هه دیس روون ده بته وه نه می له بۆ ته نزیهه. نه کوو دانشتوو
له به جی گه یاندنی ته هه قانه بی تاقه ت ببن. وه ده شگه یینی که نه هیشتنی نه سبابی
خراپه له پپش چاکه یه. چونکی پتشان نه می کرد له دانیشتنی سه ر رنکا له سه ر
نه هیشتنی خراپه. وه پاشان وه کوو پی یان فه رموو ناتوانین قسان نه که یین له سه ر
ری یان روخصه تی فه رموو به مه رجی دانی هه قی رنکا هه قه کانیشی بۆ روون کردنه وه.

٦٥٠- (عن عبدالله بن عمر رضی الله عنه مَنْ قَتَلَ دُونَ مَالِهِ فُهِوَ شَيْبِداً).

ته رجه هه

ده گێرنه وه له عه بدالله ی کوپی عومەر رضی الله عنه پێغه مبه ر صلی الله علیه و آله هه رکه سیك کوژد
له به ر مودافهعه و پاراستنی مالی خۆی نه و که سه روژی قیامهت ده خریتته رنزی
شه هیدان به لام له دونهیا نه حکامی شه هیدانی له سه ر جی به جی ناکری به م ته رزه
نه شوری و به شهه کی خۆی بشریتته وه.

((باب الشركة في الطعام))

((باسي هاویدشی له خولردمههنی))

٦٥١- العن أنس رضی اللہ عنہ کُلُوا وَحَبَسَ الرَّسُولُ الْقِصْعَةَ الْمَكْسُورَةَ حَتَّىٰ قَرِعُوا قَدْفَعِ

الْقِصْعَةَ الصَّحِيحَةَ)).

تەرجەمە

دەگێرنەوێه لە ئەنەس رضی اللہ عنہ گوێی پێغه مەبر صلی اللہ علیہ وسلم لای هەزەرتی عائشە ی خیزانی بوو. هەزەرتی صفیە ی خیزانیشی بە تۆکەری خۆی هەندێ خولردنی بۆ پێغه مەبر هەنارد (گۆشتو کولێزە بوو) هەزەرتی عائشە دەستێکی لە زەرفی خواردنەکی دا. وەزەرفەکی شکاند. پێغه مەبر صلی اللہ علیہ وسلم پارچەکانی زەرفەکی پێکەوێه ناوێه. خواردنەمەنی یە رژاوەکی خستەوێه ناو زەرفەکە. فەرمانی کردە ئەو ئەصحابانە ی لە خدمەتی دا بوون فەرمووی بخۆن. تۆکەرەکەو زەرفە شکاوەکی حەپس کرد هەتا لە خواردنەکی بوونەوێه. پاشان لە مالی هەزەرتی عائشە زەرفیکی ساغی بۆ صفیە نارد. لە جیاتی زەرفە شکاوەکە. زەرفە شکاوەکەشی لە مالی هەزەرتی عائشە هێشتەوێه.

(ش) لە متشابە الاجزاء حوکم بە مثل دەکری وێگو درەم و سائری مثلیات.

زەرفی خواردنیش لە مقومانە چلۆن حوکم بەبەخشینی مثل دەکری؟

(جەواب): بەبەقی حیکایەتی کردووە هەردوو زەرفەکانی مالی پێغه مەبر بوون.

مالی ئافەرەتان نەبوون ئنجا بۆ موئاقبە ی ئەو ئافەرەتە ی زەرفەکی شکاند زەرفە شکاوەکی لای ئەو هێشتەوێه. زەرفە ساغەکەشی بۆ خواوەنی زەرفە شکاوەکە ناردەوێه. کەوایە ئەم حوکمی پێغه مەبر (دەگێرنەوێه) لەسەر رێگە ی حوکم نەبوو

به سهر خه صم. له ریوایه ټیځی تر له جیاتی صفیه اُم سه له مه باس کراوه. به لام
ممکنه هره دیویان روی دابی به لام لای زانایانی هه دیس ریوایه تی صفیه په سهند
کراوه.

٦٥٢- (عن سلمة ر.ه ناد في الناس يأتون بفضل أزوادهم إشهدوا ان لا اله الا
الله واتى رسول الله).

تهرجه مه

ده گپړنه وه له سه له مه ی کورپى نه کوه ع ګوتی له غه زای هه وازین زادو
زه خیره مان سووک بوو. نه صاحب موحجاجی زه خیره بوون. هاتنه لای پټغه مبه ر.ه
نیزنیان لی خواست ووشتره کانیان بکوژنه وه بۆ خواردن ئیزنی دان هه زده تی عومه
تووشیان هات. حیکایه تی یان بۆ کرد هه رموی له پاش ووشتره کانتان ئیوه چلۆن
ده ژین به پیاده یی نه م هه موو رویشتنه بکه ن. به هیلاک ده چن. چوه لای پټغه مبه ر.ه
ګوتی نه ی پټغه مبه ری خودا ووشتره کانیان بچی به پیاده یی هه موو به هیلاک ده چن.
پټغه مبه ر.ه هه رموی بانگ بکه هه رچی زه خیره یه کی ماویانه بینن بۆ لای من. که ولایت
راخرا. نه و زه خیره ی ما بوئی هه موویان له سهر رووکرا پټغه مبه ر.ه هه سستا وه
راوه سستا له سهر که وله که دوعای کردو داوای به ره که تی کرد بۆ زه خیره که پاشان
هه رموی هه ر که سیک زه رف و جوړکی زه خیره ی خوی بینن هه ر که س هات به دوو
ده سستی خوی چه نگیتی لی داگرتو بردی هه تا هه موویان خه لاس بوون. پاشان
پټغه مبه ر.ه هه سستا هه رموی (اشهد ان لا اله الا الله واشهد اني رسول الله). به ئیشاره
وه بال موعجزه ټیځی که ته ئییدی ریساله ت ده کا.

(ش) نه مه ده ليله له سهر جه وازی دابه شکردنی خواردن له به ینی شریکان به
موجازه فه و ته خمین (به گوتره) یه عنی به بی پټوان و کټشان.

٦٥٣- (عن ابي موسى رضي الله عنه ان الاشعرين اذا ارم لهما في القزو أو قل طعام عيالهم بالمدينة جمعوا ما كان عندهم في ثوب واحد ثم اقتسموا بينهم في اناء واحد بالسوية فهم مني وأنا منهم).

تەرجەمە

دەگێڕنەوێ لە ئەبوو موسی عەبدوڵلەه کۆچی قەیسێ ئەشعەری رضي الله عنه گوتی فەرمووی پێتەمبەر صلی الله علیه و آله عەشرەتی ئەشعەری لە ئەهلی یەمەن وەکوو لە غەزا زادو زەخیرەیان کۆتا بێی یا خو لە مەدینە زادو زەخیرەیی عائیلە و مندالەکانیان کەم بێی کۆدەکەنەوێ ئەو زەخیرەیهکی مابیتیان لەیەک جێگا لە جەوالتیک پاشان لەبەینی خۆیان دابەشی دەکەن بە عیاریک وەکوو یەکتریان بە مساوات ئنجا ئەوان لەمن منیش لەوانم یەعنی چونکی کردەوێیان وەکوو منە متصلن بەمن.

(ش): لەمەدا مەنقەبەیهکی گەورە هەیە بۆ ئەشعەریان. زانندرا لەم حەدیسە سونەتی تێکەڵ کردنی زادو زەخیرە لەسەفەر و لە هەرشوێنێکی تر. ئەم حەدیسە نابیته دەلیل لە سەر دروست بوونی بەخشینی شتی نەزانراو. بەلام بەخلاف بۆ هەندێ زانایان چونکی لازمە لە هەب و بەخشین ایجاب و قبول هەبێ لەم دابەش کردنی زەخیرەش لێرە هیچ ایجاب و قبول نییە بەلکی دلدانەوێ و باباخە هەیە ئەمەش پێی ناگوترێ هەب.

٦٥٤- (عن رافع ابن خدیج رضي الله عنه ان لهذه البهائم اوابد كأوابد الوحش فما غلبكم منها فامنعوا به هكذا فقلت إنا نرجو العدو غداً وليست معنا مدى أفندبج بالقصب فقال ما انهر الدم و ذكر اسم الله عليه فكلوه ليس السن والظفر وسأحدكم عن ذلك أما السن فعضم وأما الظفر فمدى الحبشة).

تدریجاً

ده گپڙنه وه له رافعی کوږې خدیج ﷺ گوتی له خدمت پیغه مبهړ ﷺ له غه زای حونه یڼ وه کوو گه پاینه وه له ذوالحلیفه نه صاحبی موجه دین زور برسی بوو مه پو ووشرتیکی زوریشیان له تالانی کافران هیڅا بوو. پیغه مبهړش خوی له دواړی به شکر بوو. نه صاحبی کیرامیش به عجه له هندی ووشترو مه پریان له تالان کوشته وه پیغه مبهړ ﷺ وه کو هاتو فهرمووی نه م نهجه لانه چین عه رزیان کرد له شکر زور برسی بوو هندی مه پو ووشترمان کوشته وه بو خواردنی له شکر. فهرمووی نه م نهجه لانه سهریان شوریکه نه وه ناویان لی پروا. گوشته که یان له گال جومله ی غنائم ته قسیم بکړی یه ک ووشترو ده مه پ داندرا. ووشترتیک رای کرد هرچه ندکردیان نه گپرا پاشان پایوتک له قوم تیریکی هاوینشتی خودا ووشتره که ی چه پس کرد پاشان پیغه مبهړ ﷺ فهرمووی هیه له م ووشترانه چند نه وافر چه یواناتی کتوی هرچی که دهره قه تیان نه هاتن ناوا تیریان باوینی وه کو چه یواناتی وه حشیه. رافع گه پایه وه گوتی عه رزم کرد نیمه وا ده بی نومیدی موولقاتی دوژمن ده که یڼ چه قو کپردمان لا نابی پریان بکوژینه وه نه گه به شیریش بکوژینه وه بو شه پی کافران ده می کول ده بی. نه گه به قه میش بکوژینه وه قه ی چی ده کا فهرمووی به هرشتیک خوین به زوری هه ل بریژی ناوی خوداشی له سر بهیترتی بیخون. ددانو نینوک نه بی یه عنی نه گه به مانه بکوژیتنه وه حرامه قسه ی نه مانه شتان بو ده که م نه ما ددان نیسقانه نیسقانیش برایه کانمان له قهومی جن ده ی خون وه کوو چه یوانیش پری بکوژیتنه وه پیس ده بی. شتی پیسیش خواردنی حرامه (نه وه وی) ونه ما نینوک کپردی قهومی چه به شه یه ده ست له هه وکی حیوان دهنین به نینوکان چه یوان ده کوژنه وه یه عنی به عه زابدانیتی زور چه یوانه که ده خنکتین چه به شه ش کافرن ته شه بویش به کافرانو وشیعاری کافران حرامه .

(ش)بۆيى لاي نه وه وى له شافعيه له ظفر موطلق موراده چى نينۆكى ئاده مى
 بن چى حيواناتى تريى. متصل بن يا منفصل پيس بن يا پاك بن له م نه حكامانه دا
 ددانش وه كوو نينۆكه. به لام لاي نه بوو حنيفه و يوسف و محمد گوتويانه نينۆك
 وددان نه گه منفصل بن واته به له شه وه نه بن دروسته حيوانيان بن بگورژيته وه.

((مستنبطات))

وهرگيراوه كان.

واته نه وه حكامانه لاهم حه ديسه وهرگيراوه

يه كه م: وازاندرا له م حه ديسه غه نيمه تى كافران وه كوو گه يشته دار الاسلام بن
 دابهش كردن دروست نى به خواردنى.

دووه م: وازاندرا دابهش كردنى مه رومالات و ره شه و ولاغ و وشتر دروسته بن
 ته قويم و قپساندن نه مه لاي مالك و نه هلى كوفه و نه بو ته و روايه نه گه رليك رازى بن.
 به لام لاي نيمامى شافعى دروست نى به. دابهش كردنى هيج شتاك له حيوانات به بن
 قپساندن قه رمووينى نابيينى ليرهش هه ر ده مه ر بوو به قيمه تى يه ك وشتر نه مه يه
 قپساندن و تقويم.

سئيه م: لازمه له كوشتنه وه رۆينى خوين يه عنى هه لزاندى خوين به رۆرى هه تا
 گوشتى حيوان پاك بپته وه له خوين كه پيسه نه گه ر نه كورژيته وه يه عنى مردار بى
 گوشته كه ي به موجه وه ره ي نه م خوينه ي كه نه قه لوبى بووه به ناو پيسه.

چاره م: هه ر حيوانه كى مالى كه بووه كئوى كوشتنه وه ي وه كو كوشتنه وه ي
 حه يوانى كئوى به چونكى حه ديسى ابو العشرى پيغه مبه عليه السلام فه رمووينى الله طعنت في

فَخَذَهَا لَا جَزَاءَ عَنْكَ). نه بو حنیفه و شافعی له سه ر قسه ی حه زه تی عه لی و ابن مسعود و ابن عباس و ابن عمر و ایان حوكم كردوه. به لام ئیمامی مالک گوتیتی له م حه دیسه رۆن ناکاته وه که تیره که کوششتینی به لکی ده لی خودا ووشره که ی حه پس کرد. ئنجا له پاش حه پسیش ده گهری به مه قدور وه که را به مه قدوریش گزشته که ی ناخوری هه له ملی را کوشتنه وه به کی مه شروع نه کوژیته وه. نه م حوكمه عامه له حه یوانی وه حشی و انسی.

واته حه یوانی کتوی و مالی له مه عنای فاصنعوا به هکذا امامی مالک گوتیتی ئیمه حوكم ده که یه به گویره ی نه م قسه یه تیری باوینی وه حه پس ی بکه یه. پاشان نه گهر به زیندوو گه یشتینی ده ی کوژینه وه نه گهر به مردوش گه یشتینی نای خۆین چونکی له حه دیسه ته عیینی به کتیکانی نه کردوه که وایه الحاق کراوه به مجملات و نابیته حوچه ت وه ده ر حه ق حه دیسی ابو العشره گوتویانه راست نی یه. ابو الحسینی میمونی گوتی له م حه دیسه پرسیارم له امامی احمد کرد گوتی نه مه لای من وایه غه له ته. گوتم چی ده لی گوتی من پیم خۆش نی یه هیچ بلیم وه حوكمیشی پی ناکه م له جیگای پتویست نه بن. چلو تیک که بو ت ممکن بوو بیکوژی یه وه. ده بسی هه له ملی یه وه بیکوژی یه وه له نه عضائیکێ تر ناکوژیته وه.

پینجه م: وازانرا له م حه دیسه ناوه تان یان تسمیه شه رته له کاتی کوشتنه وه (واتا بگوتری بسم الله الرحمن الرحيم) چونکی حه دیس پیکه وه ی باس کردن نه و جا فهرموی (فکله وه) به عنی نه مریکی اباحی به خواردن دا. مه عنا ته سمیه و کوشتنه وه ی له مل بیته جی. ئنجا حه لاله خواردنی. نه مه بووه حوچه ت له سه ر فهرمووده ی ئیمامی شافعی له وه ی که مه رج نی یه ناو هینان له کاتی کوشتنه وه فهرموویتی نه گهر که سیک بسم الله نه کات به عه مدی یاخو به له بیر چوون حه یوانه کوژراوه که ده خوری ئیمامی

مالیک گوتیتی نه‌گەر له‌بیر چوون بـێ خواردنی هه‌لاله نه‌گەر به‌عه‌مدی بـێ هه‌رامه .
نیعمای هه‌نه‌فیش له‌سه‌ر نه‌م قسه‌یه .

شه‌شه‌م: وازاندرا له‌م هه‌دیه‌سه‌ عه‌ده‌می جه‌وازی کوشتنه‌وه‌به‌ددان و نینۆک و اتا
دروست نی‌یه به‌ نینۆک یا به‌ ددان هه‌یوان بکوژیته‌وه . لای شافعی و ابو حنیفه و
یوسف و محمدیش نه‌گەر متصل بن یا منفصل بن .

ریوایه‌تی دووهم وه‌کو مه‌زه‌به‌ی نیعمای شافعی‌یه .
ریوایه‌تی سێ‌یه‌م وه‌کو مه‌زه‌به‌ی نه‌بوو هه‌نیفه‌یه .
ریوایه‌تی چواره‌م دروسته به‌هر کامێک له‌ددان و نینۆک .

٦٥٥- (عن ابي هريرة رضي الله عنه من أعتقَ شَقِيصاً مِنْ مَمْلُوكِهِ فَعَلَيْهِ خِلاصُهُ مِنْ
مَالِهِ قَانَ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ قَوْمَ الْمَمْلُوكِ قِيَمَةً عَدْلٍ ثُمَّ اسْتَسْعَى غَيْرَ مَشْفُوقٍ عَلَيْهِ) .

ته‌رجمه‌

ده‌گێڕنه‌وه له نه‌بوو هوریره رضي الله عنه پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمووی هه‌ر که‌سێک ئازاد بکا
له‌عه‌بدی هاوبه‌ش له‌ به‌ینی چه‌ند که‌سێک به‌شی خۆی له‌سه‌ری پێویسته نه‌جاتی بدا
له‌ به‌ندایه‌تی شه‌ریکه‌کانی تریشی له‌ مالی خۆی . نه‌گەر مالیشی نه‌بوو عه‌به‌ده‌که
به‌قیمه‌تێکی ناوه‌نجی نرخه‌که‌ی داده‌نێی پاشان پێویست ده‌کرێ له‌ سه‌ری به‌کارکردن
و کۆششێکی وا له‌تاقه‌تی خۆی دابن هه‌تا خۆی رزگار ده‌کا له‌ به‌ندایه‌تی شه‌ریکه‌کانی
تریش .

(ش) بێژراوه قسه‌ی سه‌عایه‌تی عه‌به‌ده‌که یه‌عنی له‌فظی (استسعی) له‌ هه‌دیس
قسه‌ی پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله نی‌یه به‌لکی قسه‌ی قه‌تاده‌یه . که‌ ریوایه‌تی کردووه له‌ نه‌بوو
هوریره له‌گه‌ڵ هه‌دیس تیکه‌ل کراوه هه‌روه‌کو نه‌سائی وای فه‌رمووه . محمدو نه‌بوو
یوسف و جمهوری علماو انمه غه‌یری نیعمای نه‌عه‌زم . له‌سه‌ر حوکم به‌م تیکه‌ل

کردنه. بده لیلی به تال بونی استسعا واته تن کوشان به حدیسی عمرانی کوږی
 حصین لای مسلم. بهم ریوایه ته که له زه مانې پیغه مبر علیه السلام پیاوړک له کاتې وه فات
 شه ش عېدی خوی نازاد کرد هیچ مالی تریشی نه بوو بئ له عېده کان وارثه کانیش
 رازی نه بوون به ناویند بوونی خویان له هه موو میراتی مربوطه که. زیاد له سئ یه ک
 نه ده بوو وه صیهت پیغه مبر علیه السلام عېده کانی کرده سئ به ش به کردنی قورعه دوو بهنده
 له سر هر شه شیان نازاد کران که دهکا سئ یه کی مالی مردوو چواریشیان دانه وه
 میرات گره کان. نه گهر استسعا واته تن کوشان و کارکردنی بهنده کان موخته بهر بوايه
 ده بوايه هر عېدیک وه کو ۳/۱ نازاد کړا به وه صیهت ۲/۲ دوو سئ یه که ی تریشی
 به حه واله وه بال سه عی و نیش کردن خوی نازاد بکا وه ده بوايه فرمانیان پئ بکا بو
 دوو سئ یه که که ی تر نیش و کار بکن خویان له میرات گره کان بکړنه وه مادام
 پیغه مبر علیه السلام وای نه کرد به لکی دوو عېدی کرده وه صیهت و نازاد کران. چواریشی
 کرده مالی میرات گره کان. دیاربوو له فظی (استسعی) حدیس نی یه. به لام نیامی
 نه عزم گویتیتی هر که سیک له عېدیک به شی خوی نازاد کرد نه گهر پیاوه نازاد
 که ره که مالی نه بوو یه شه کانی تریشی بکړنه وه. عېده که حه واله به سه عی خوی
 ده کړی خوی بکړنه وه یه عنی له فظی (استسعی) حدیسه حوکی به مه عنای دیاری نه م
 حه دیسه کړدوه (یه عنی حوکی به ظاهری نه م حدیسه کړدوه).

۶۵۶- (عن النعمان بن بشیر رضی الله عنه قال ﷺ مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ
 فِيهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا وَبَعْضُهُمْ اسْفَلَهَا فَكَانَ الَّذِينَ
 فِي اسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرَوْا عَلَى مَنْ قَوْفَهُمْ فَقَالُوا لَوْ أَنَا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا
 خَرْقًا وَلَمْ نُؤَدِّ مَنْ قَوْفُنَا فَاَن تَرَكَوْهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ
 نَجَّوْا وَنَجَّوْا جَمِيعًا)).

تەرجىمە

دەگىنپنەۋە لەنەعمانى كۆپى بەشىر ﷺ دەگىنپنەۋە مثال وىنەى ئەوان كەسانى بە چەسپاۋى راۋەستان لەسەر بەجى گەياندنى فرمان بە چاكە و نەھى لە خراپە. ۋە ئەوان كەسانى كە سنوۋرەكانى شەرى بەجى دىلن ۋە فرمان بە چاكە ناكەن و نەھى لە خراپە ناكەن ۋە كۆۋقەۋمىكى كەشتىيەكىيان كرىبى ياخۇ بە كرىيان گرتى پاشان لە بەينى خۆشيان پىك نىن لەسەر طەبەقەى خوارەۋە ۋە سەرەۋەى كەشتىيەكە. ئىنجا قورعە باۋىن. پاشان طەبەقەى سەرەۋە كە خۆشە بەھەندىكىيان بىرى. ئىنجا ئەۋلەنى لە طەبەقەى خوارەۋەن ۋە كۆداۋى ئەۋبەن ئەبى بەلەى ئەۋانەى طەبەقەى سەرەۋەدا رەت بىن. ئەگەر نا ناگەنە ئاۋ چۈنكى جىگايان عەنبارى بىنەۋەبە لەناۋ بەحرا. ئىنجا بۆ ئەۋەى ئاۋيان بگاتى بە ئاسانى بلىن ئەگەر ئىمە كۆنىك لەم پاپۇرە بگەن لە طەبەقەى بىنەۋە كە بەقورعە بوۋىتە ملكى خۆمان و ئەھلى طەبەقەى سەرەۋەش ئەزىت نەدەين بەسەبەب رەت بوۋىمان بەسەر ئەۋاندا ئەۋەك پىيان ناخۇش بى ئىنجا خەرىك بىن بەبىۋر تەۋشۋو كۆنى بگەن پاشان ئەۋانەى كە لە طەبەقەى سەرەۋەش ئەگەر ۋاز بىنن لەۋان لە كۆن كۆندەكەيان بەم تەرزە رىگەى باشىيان نىشان بدەن ۋە ئامۇزگارىيان بگەن ئەۋانەى كە لە پاپۇرەكەدان بە عمومى ئەۋانەى كە لە سەرەۋەش نەجاتىيان دەبى ئەھلى خوارەۋەش نەجاتى دەبى. يەئنى اقامەى حدود كە لە پاش ئەركانى ئىسلام فرمان بە چاكە و نەھى لە خراپەيە سەبەبى نەجاتە بۆ طەبەقەى خوارەۋەش كە گوناھ كارەكانن بەسەبەب گەپانەۋەيان لە گوناھان لە طەبەقەى سەرەۋەش كە ئىعماندرو زانايەكانن بە ئامۇزگارى كۆند و ارشادىيان.

((قىسەى مترجم))

فەھم كرا لەم حەدىسە پىرۆزە ئەم دونىايە دەريايە ئەم شەرىعەتى ئىسلامىيە كەشتىيە ئەھلى طەبەقەى سەرەۋە پىۋا چاكەكانن ئەھلى طەبەقەى خوارەۋەش پىۋا

خرابه کائن. ههروه قتیك نه هلی ئیرشاد نه ما دونیاش تیک ده چی امامی شافعیش موافق
 نه ته شبیهه. چهند شیعریکی ههیه که نه فهرموی:

إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا قَطِنًا طَلَقُوا الدُّنْيَا وَخَافُوا الْفِتْنَا
 نَظَرُوا فِيهَا فَلَمَّا عَلِمُوا أَنَّهَا لَيْسَتْ بِحَيٍّ وَطَنًا
 جَعَلُوهَا لُجَّةً وَاتَّخَذُوا صَالِحِ الْأَعْمَالِ فِيهَا سَفْنًا

له م حه دیسه زاندره به جه وازی ته قسیمی عاردو نه شیای جور به جور به قورعه
 لای جمهوری عوله ما غهیری کوفی گوتویانه له گه ل (نه زلام) پیک ده چن که عاده تیکی
 جاهلی بوو دروست نییه. به کوردی نه زلام نه وهیه نه گه ر بچوباتایه جینگایه ک تیریان
 راده کیشا نه گه ر جوت با ژماره ی تیره کان ده چوونه سه فهره که نه گه ر تاق بایه
 نه ده چوون.

٦٥٧- الص عبد الله بن هشام رضی الله عنه قال صلى الله تعالى عليه وسلم هو صغير
 حين ذهبت به أمه زينب فقالت يا رسول الله بايعه فقال له ثم مسح رأسه ودعا له.

تەرجەمە

ده گێڕنه وه له عبدالله ی کوپی هشام به شەش سال له پێش وه فاتی
 پێغه مبه صلی الله علیه و آله به خزمه تی گه یشت. دایکی که زهینه بی کچی حه مید بوو بر دیه لای
 پێغه مبه صلی الله علیه و آله گوتی نه ی پێغه مبه ری خودا (با یعه) به عنی له سه ر موسو له مان بوونه
 موبایه عه و موقاعه ده ی له گه ل بکه. پێغه مبه صلی الله علیه و آله فهرموی نه مه منداله ده ستی پیروزی
 به سه ری داهیتا و دوعای به ره که تی بۆ کرد. ئنجا عبدالله ی کوپی هشام بۆ کرینی
 خواردن ده چووه بازار. عبدالله ی کوپی عومه ر و عبدالله ی کوپی زویر تووشی ده هاتن
 پێیان ده گوێ بمانکه شریکی خۆت چونکی پێغه مبه صلی الله علیه و آله دوعای به ره که تی بۆ کردوه

نەویش دەى كۈندە شىرىك زۆر جارى و رووى دەدا لە قازانچ بارە ووشترىكى تەواوى
-ئەنداردەو مالى.

ئەم ھەدىسە پىرۆزە دەلىلە لەسەر ئەوئەى كە دروستە لە خواردەمەنى
شرىكاپەتى و ھاوبەش بوون. لای جەمھور شىرىكاپەتى تايبەت و مختصە بە مثلى يەئنى
مالى ھەردوو شىرىكان يەك جنس بىن. بەم تەرزە مالى ھەردويان گەنم بى. ياخوجۇ بى
ئەك مالى يەككە جۇ بى ئەوئەى گەنم بى چونكى توشى رىبا دەبى. بەلام ئەگەر كەسك
بى يەوئ شىرىكاپەتى بگا لەغەبرى جنس لە مالاكى كە نرخی بۇ داندرا بى. وەكو شەكر
يان گەنم يا خوجۇ. مثلاً ھەريەك لە شەرىكەكان ھەندىك لە مالى خوى بەقەرز
بفروشتە ئەوئەى يان بۇ استقرارى ملك لە يەكترىشيان قەبض بگەن. لە رىبا نەجاتيان
دەبى (لەكتابى رەوضەوا دەلى) دوو شىرىكە كانىش يەكتر يان ئىزن بدەن لە تەصەروف
ننجا لە جنس چى متفق بىن چى مختلف بىن لای مالى يەكانىش مەكروھ شىرىكاپەتى لە
خواردەمەنى بەلام قسەى راجىشيان جەوازە واتە دروستە.

((کتاب الرهن))

باسی رهن

۶۵۸- (عن ابي هريرة رضي الله عنه الظاهر يُرْكَبُ بِنَفَقَةٍ إِذَا كَانَ مَرَهُونًا وَلَبِنُ الدَّهْرِ يُشْرَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرَهُونًا وَعَلَى الَّذِي يَرْكَبُ وَيَشْرَبُ النَّفَقَةُ).

تهرجه ده

ده گپړنه وه له نه بوو هوریره رضي الله عنه پینغه مېر عليه السلام فهرمووی پشتمی وولاغی سوازی که رهن کراو بی سوار بوونی و ته فقهی وولاغ که له نالیکو ناو دانسی و نه نواعی خدمه تی غیری ته داوی له سهر مورته هغه (یعنی نه و که سهای که قبولی رهن ده که شیرای حیوانی به شیریش ده خوریت ته وه به نه فقهی خوی وه کوو رهن کراو بی به پنی له پاش رهن شیرو نه فقهی نه وهی رهن کراوه ده گپړته وه بوی لای نه و که سهای ره هنی کردووه (مورته هن).

هه روه کو پینش رهن ده گراوه بوی لای نه و که سهای به ره هنی داوه (راهن). چونکی خاوه ن بوو نه مه لای سی مه زه ب غیری شافعی. وه له سهر نه و که سهای که شیره که ی ده خواته وه و سوازی وولاغ که ده بی که راهن لای شافعی مورته هغه لای حه نه فی واجبه نه فقهی له نه نواعی ته کالیفی (مرهون) له غیری نه م دوو حیوانه ش وه کو نه فقهی عه بدی رهن کراو وه کوو ناودانی باغو باغچهای رهن کراو. وه کوو کرئی نه م خانوهای که مالی رهن کراوی تیا به. نه گهر نه وی ره هنی کردووه ته به پوع نه کا بوی هه به اجبار له و که سه بکا که به ره هنی داوه له سهر نه مانه ی لای شافعی. به لام کرئی ته داوی و چاره کړې نه خوشی نه و شته ی رهن کراوه عا ند به و که سه

نڀه ڪه به رهنڀي گرتووه. (ٺم ٺه ڪامانه ٽايبهت به وهي ڪه رهن ڪراوه ده بابه له پاش مه عناي شافعي بنووسري)). ((به لام مه عناي هه ديس لاي ٽيمامي شافعي))
 فرموويٽي مه عناي هه ديس سواربوني هه يواني رهن ڪراو، وه ڪوو زه ماني پيش رهنه چونڪي مالڪي ره قه به يتي ٺه گهر بش به خشي له به رامبه ر مه نافع و ڪه ڪ وه رگرتن نڀه بڙين موشابه هي نابي به ريبا. به لام ٺه گهر مه نافع بڙ ٺه و ڪه سه بي رهنڀي ڪردوه له به رامبه ر اتفاق و پاره سهرف ڪردن. يه عني هه ردويان عاند به و بن وه ڪوو سي مه زه به ڪاني تر گوتويانه موشابه هي به ريبا هه يه. گڙيا مه نافيجه ڪه و ڪه ڪ وه رگرتنه ڪي ٺه بيته فائزي قه رده ڪي. به لام ٺه و ڪه سه ي ملڪه ڪي به پرهن داوه واته (راهن) نه فقه نه ڪا بالفرض له سريان. ٺه و ڪه سه ي ملڪه ڪي به پرهن ڪرتووه نه فقه ده ڪاو پاره له م ملڪه سهرف ده ڪا به رامبه ر ڪه ڪ وه رگرتن لي نه ڪ له و قه رزه ي ڪه له سهر ٺه و ڪه سه ي هه يه ڪه ملڪه ڪي لي به رهن گرتووه. واتا قه رزه ڪي هه رماوه له سهر ٺه و ڪه سه ي ملڪه ڪي لي به پرهن گرتووه.

ده ليلي ٺه و سي مه زه بانهش ده ٽين ٺه گهر نه فقه و واته سهرف ڪردن له سهر ملڪه ڪه و ڪه ڪ وه رگرتنيش له م ملڪه هه ر بڙ راهن بي واته ٺه و ڪه سه ي ملڪه ڪي به رهن داوه منافاة لازم دي له گهل حوڪمي رهن ڪه هه بسى دائمه چونڪي وه ڪوو ووتمان وابي هه بس ناميني. وه لازميش دي به هيچ جوريڪ ٺه و ڪه سه ي ملڪه ڪي به رهن گرتووه (مرتهن) نابي ڪه ڪ وه ريگري له م ملڪه. يان ٺه و شته ي رهن ڪراوه (مرهون) به م ته رزه ٺه گهر عه بدى خدمت پي نه ڪا يان ٺه گهر خانوو بي تي اي دا نه نيشي ٺه گهر قورٺان بي تي اي دا نه خويني وه بوشي نڀه بي فروشي به ٽيزني (راهن) نه بي. ٺه مهش له ڪٽيبي عيني جلد ي ٦ ص ١٩٧ باس ده ڪا.

نووسري ٺم دي رانهش ڪه موته رجيمه ده لي:

له (على الذين يركب ويشرب النفقة) فهم ده كړئ و ده زاندرئ كه راهن و مورته هن هر کاميان نه فقه بكن واته پاره سهرف بكن به سهر نه و شته ي رهن كراوه كه لك وهرگرتن له (مرهون) واته نه و شته ي رهن كراوه بؤ نه و نه بئ. بؤيئ بيري جياواز له ناو نيمامه كان پهيدا بويه رهمته خويان لي بئ. چونكي عباره تي بليفه ي پيغه مبهري ﷺ ته حه مولي راهن و مورته هن ده كا.

كتاب العتق

باسي نازاد كړدنې بهنده

٦٥٩- (عن ابي هريرة رضى الله عنه) أَيُّمَا رَجُلٍ أَعْتَقَ إِمْرَعًا مُسْلِمًا اسْتَنْقَذَ اللَّهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ فِي النَّارِ).

تهرجه ده

ده گپړنه وه له نه بو موريره ﷺ پيغه مبهري ﷺ فرموي هر پياوړي موسولمان نازاد بكا بهنده يكي موسولمان خودا قورتار ده كا به هر نه ندامت ك له له شي بهنده كه له نه ندامت ك له له شي موسولمانه كي نازادكه ر له ناگر.

(ش) خطابي به گپړانه وه له هندی زانايان گوتيتي وا باشه بهنده كه هيچ نه ندامه كي كه مي نه بئ بؤ خاتري نه ندامه كاني له شي بهنده كي نازادكړاو نه و كه سه ي بهنده كه نازاد ده كا هه موو نه ندامه كان به بهر يه كتری بكه ون و هه رجيشه ده بئ نه و عه بده ي نازاد ده كړئ موسولمان بئ.

٦٦٠- (عن ابي ذر إيمان بالله وجهاد في سبيله قلت فأي الرقاب أفضل قال أغلاها ثمناً وأنفسها عند أهلها قلت فان لم أفعل قال تعين صانعاً أو تصنع لأخرق قلت فان لم أفعل قال تدع الناس من الشر فانها صدقة تصدق بها على نفسك).

تهرجه ده

دهگیرنه وه له نه بو زهر (ناوی چوندوب بو کوپی جه ناده ی غه فاری) ښه گوئی
 پرسیم له پیغه مبر ښه کامه کرده وه یه ک گوره تره. فرمووی ئیمان به خوداو کوشتارو
 جهاد له گه ل کافران له رنگای خودا. گوتم کامه عه بدیک و بهنده یه ک گوره تره بو
 نازادکردن. فرمووی گرانترین بهنده کان به قیمه ت و خوشه ویست ترینیان لای
 گه وړه کانیان پیم فرموو نه ی نه گه ر پیم نه کرا اقتدارم نه بوو بهنده نازاد بکه م
 فرمووی به نه فسی خوت یا به مالی خوت یاریده و اغاشی نیشکهریک بده. یاخو بو
 بیچاره یه کی عاجز له نیش نیش بکه. گوتم نه دی نه گه ر پیم نه کرا یارمته خه لک
 بده و نیش بو نه و که سه بکه م که بیچاره بئ. فرمووی خه لک بیاریزه له خراپه ی
 خوت نه مه ش مه ده ده قه یه که بو خوت ده یکه ی.

٦٦١- (عن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما قال ﷺ مَنْ اعْتَقَ شِرْكَاءَ لَهُ فِي عَبْدٍ فَكَانَ لَهُ
 مَالٌ يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ قَوْمَ الْعَبْدِ عَلَيْهِ قِيمَةٌ عَدْلٍ فَاَعْطَى شُرَكَاءَهُ حَصَصَهُمْ وَعَتَقَ عَلَيْهِ
 الْعَبْدُ وَالَا فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ).

تهرجه مه

دهگیرنه وه له عبد الله ی کوپی عمر رضی الله عنهما پیغه مبر ښه فرمووی هر که سیک
 له بهنده ی (موشته ره ک) به شو حصه ی خوی نازاد بکا وه به قه دهر ته واوی قیمه تی
 بهنده که یش مال و سامانی هه بئ به تخمین دیار ده کړی قیمه تی بهنده که به مقداریکي
 موخته دیل بئ افراط و ته فریط له سه ر نه و. پاشان شریکه کانیش هر که سه حصه ی
 خوی پئ دده دا وه بهنده که ش له سه ر نه و نازاد ده بئ حصه یه ک به نازادکردنی
 حصه کانی تریش به سرایه ت وه نه گه ر به قه دهر ته واوی قیمه تی عه بده که مالی نه بوو. به
 ته حقیق نازاد ده بئ له عه بده که هر نه و مقدار ی که نازاد بوو.

نه حکامی نه م حه دیسه چوار حه دیس له پیش نه مه له حه دیسی نه بو هویره
 ژماره ٦٥٥ ره ت بوو له پاش شریکه یه تی.

٦٦٢- الصن ابی هریره رضی اللہ عنہ ان الله تجاوزَ لی عن اَمتی ما وسَّستَ بِهِ صُدُورُھِ
ما لمْ تَعْمَلْ اَوْ تَكْلُمُا.

ترجمہ

دہ گپزنہ وہ لہ نبو ہریرہ رضی اللہ عنہ پیغہ مبر صلی اللہ علیہ وسلم فرموی بہ تہ حقیق وہ بہیر
گومان خودای گہورہ لہ بہرمن لہ نومتی من خوشبوو لہ ہر گوناہیتی بہ دہ روئیاند
تی بہیری مادام نہ ہاتبتتہ پیدابوون بہم تہرزہ نگہر گوناہکہ بہ کردہ وہ بی (فیعلہ
بی) چاووگوی و ہستکان نہ یان کردبی یان بہ قسہ بی قسہ بی نہ کردبی.

(ش) ہلہو لہ بیر چونیش اعتباری پی نی یہ لای شافعی یہ کان لہ عقد و طلاق
نہوانہی کہ موقوف بی یہ وی بیلی. پاشان زمانی سہ بقت بکا شتیکی تر بلتی مہ ثلہ
لہ کاتی گفتو گودا یہ کیک بہ رنی خوی بلتی (طلقتک) پاشان بلتی زمانم سہ بقتی کرد
مہ بہ ستم نہیو نہ وہ بلیم بہ لکو دہ مویست بلیم (طلبتک) و اتا داوام کردی نہ مہ طہ لاقہ
ناکہوی بہ لام بہ بی ہبونی قہرینہ یہ کہ دہ لالت لہ سہر مہ بہستی بکا ظاہرا لی
قبول ناکری بہ لام نگہر ژنہ کہ بہ عہ لامہ تیک ظہ نی وابوو راست دہ کا لازمہ قبول
قسہی بکا و مواصہ مہ و مشیت و مری لہ گہ ل نہ کا (ماوردی) وای
گوتوہ (رویانیش) گوتویہ تی قسہی ہہ لیزادہ نہ مہ یہ. نہ ما نازاد کردنی عہ بدو طہ لاق
دان بہ گالتہ ظاہرا وایطنا واتہ بہ ناشکرا و نا ناشکرا دہ کہوی. ابن العریبی لہ
مالکی یہ کان گوتیتی مہ بہ ست لہ (مالم تکلم) کہ لامی نہ فسی مہ بہ ستہ چونکی لہ
راستیدا قسہ عبارہ تہ لہ و قسانہی کہ لہ ناو دلداہی. زمان تہرجہ مانی دلہ. نہم قسہ یہ
لہ کہ س بزد نی یہ. نابینی (اخطل) کہ شاعیریکی دیان بوہ گوتیتی (إِنَّ الظَّالِمَ لَفِي
الْهُوَادِ وَإِنَّمَا جَعَلَ اللّٰهُمَّانَ عَلَي الظَّالِمِ حَلِيلًا).

کہ وایہ طہ لاق یان بہ ندہ نازاد کردن بہ نیہ تیش دہ کہوی با بہ قسہ ش نہ لی. بہ لام
شافعی یہ کان رہ دی نہم قسہ یان کردو تہ وہ گوتویانہ نگہر بہ خہ یالاتی کہ بہ ناو دلد

تېده پېرى خه لك حسابيان له گه ل بکړئ نه بوايا هه موو نوږيک قه ضاى واجب بى .
 چونكى نوږي بى خيالات له عالمى نه م زه مانه نى يه . هه تا نيمامى عومر ﷺ
 هه رموويتى (انى لأجهز جيشى وانا فى الصلاة) يه عنى من له نوږيډا له خه يالى ريك
 خستنى له شكرم بى جهادكه وايه قسه ي ناو دل به قه طعى اعتبارى نى يه . نه گه ر بگوتري
 چلون هه ديس هه رموويتى (مالم تكلم) عه فووه . خو گوتويانه هه ركه سيك به دل بيه وي
 گوناھيك بكا حسابى له گه ل ده كړئ ده لئين له خه تهرات و خه ياله كانى دل دوويه شى
 هه يه .

يه كى يان: عه زمى يه به م ته رزه له ناو دلى چه سپاوه وه كو كه سيك دائم فكر بكا
 هه ركاتيک بوى ريك بكه وي كفره كه ي به ديار بخا بى شك نه و كه سه له و كاته وه كه نه م
 خه ياله ي له ناو دلدايه حسابى له گه ل كراوه كافره .

دووه م: عه زمى نى يه به م ته رزه دلى خو ي نه چه سپاندووه له سه ر نه م خه ياله
 به لكى هه ر فكريكه به دليدا تېده پېرى بى شك له مه دا حساب له گه ل كردن نى يه نه گه ر
 چى به موطله قيش باس كراوه هه تا يه ك بگزيته وه له گه ل ثا يه تى ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ
 تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ﴾ له گه ل نه م هه ش وه سوه سه استعمال ناكړئ له كاتى دوودلى نه بى
 نه نجامى نه م قسانه نه م يه نه گه ر به خه يال كردنى ناو دل لى پرسينه وه هه بوايه
 ده رحه ق به يوسف پيغه مبه ركه پاكه له گونا هه قورئان نه ي ده هه رموو ﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ
 بِهِ وَهَمَّ بِهَا﴾ دياره به هه مى قه لبى يه عنى مه به ستى ناو دل لى پرسينه وه نى يه .

هه ندى له زاناكان استدلاليان كړدووه (مالم تعمل) نه گه ر كه سيك به نووسين ژنى
 خو ي طلاق بدا طلاقى ده كه وي چونكى نووسينيش كاريكه نه م قسه ي محمدى كوپى
 حسن و احمدى كوپى حه نېه له امامى مالك اشهاد به نووسين گپراوه به مېرجى كه وتنى
 طلاق امامى شافعيش گوتيتى كناية ته . به م ته رزه نه گه ر مه به ستى له نووسينه كه طه
 لاق دان بى ده كه وي نه گه ر نا ناكه وي .

۶۶۲- العن ابی هریره رضی الله عنه یا ابا هریره هذا غلامک قد اتاک فقال اما انی
 أشهدک أنه حرّ.

تەرجەمە

دەگێڕنەوێ لە ئەبو هریره رضی الله عنه وەکوو لە سالی فەتحی خەیبە روحو و تەم
 هێجری لە مانگی موحرەم بە نییەتی موسولمان بوون لە بەینی حودەیبە و خەیبەر هاتە
 خزمەت پێغەمبەر صلی الله علیه و آله بە بەندەوێ پاشان لە رێگا لە گەڵ بەندە کە ی لە یە کتر بێز بوون هەر
 یە ک رێگایەکی گرتبوو ئەبو هریره رۆژیک لە پێش بەندە کە ی بە خزمەت
 پێغەمبەر صلی الله علیه و آله گەیشت. بۆ سبەینە لە خزمەت پێغەمبەر صلی الله علیه و آله دانشتبوو بامسی نازوو
 عەزابی شەوی هاتنی خۆی دەکرد بەم شیعرە دە ی گوت:

يا لَيْلَةً مِنْ طُولِهَا وَعَنَانِهَا   عَلَى أَنَّهَا مِنْ دَارَةِ الْكُفْرِ نَجَّتْ

یە عەنی ئە ی شەوێ وای درێژو بە بە لاو مەشقەت بپووی بە لام لە وولاتی کفر
 نەجات دام ئەم شیعرە ئە گەر چی لە بە حری طویلە بە لام حەزق تیا هە یە یە عەنی
 حەزقی جزئیکی لە سەرەوێ ئە صلی (فیاً لیلە) بوو.

پێغەمبەر صلی الله علیه و آله فەرمووی ئە ی ئە با هورە یەر ئە مە بەندە کە تە ئە بو هوریره گوتی
 بە پراستی وە بە یی گومان من تۆم کردە شامید ئە م عەبدە حوڕ یی.

(ش) ئە م لە فظە بۆ نازاد کردنی بەندە لە ئە لفاظی صەریحە و ناشکرایە بە لام
 ئە گەر بە کێک بە بەندە ی خۆی بلی هیچ رێگام بە سەر تەو نی یە. یان هیچ حەق
 بە سەر تەو نی یە کنا یە تە دە یە و ی بۆ نازاد بوونی عەبدە کە نی یە تی نازاد کردنی
 عەبدە کە و لە گەڵ لە فظی کنا یی بە یە کە وە بن.

۶۶۴- العن ابی هریره رضی الله عنه هُمْ أَشَدُّ أُمَّتِي عَلَى الدَّجَالِ هَذِهِ صَدَقَاتُ قَوْمِنا
 اغْنِيها فَأَنَّا مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ قَالَهَا فِي بَنِي تَمِيمٍ.

تەرجەمە

دەگىرنەۋە لە نەبو ھوردەيرە ﷺ گوتى لەو ھەقتە ھە دەرحەق بە قەبىلەى
بەنى تەمىم سىن قسەم بېستوۋە لە پىڧەمبەر ﷺ بەنى تەمىم خوش دەۋىن:
يەكىيان: ھەرموۋى بەنى تەمىم توندو بە ھىزرتىنى خەلگن لەسەر دەجال.
دوۋەم: ھەكو زەكات و خىراتيان بىل مەدینە ھات ھەرموۋى ئەمە زەكات و خىراتى
قەۋمەگانن.

سىن يەم: جارىەكى ئەسیر كراۋ لە قەۋمى بەنى تەمىم لای ھەزەتى عائشە بوو
پىڧەمبەر ﷺ ئەمرى پىنەى كرد نازادى بگە ئەم جارىە لە ئەۋلادى اسماعىل پىڧەمبەر
سەلامى خواى لا بىن چونكى ھەزەتى عائشە لە پىشتەر لەسەر خۆى نەز كرد بوو
بەندەيەك نازاد بگا لە ئەۋلادى اسماعىل بىن. چونكى تەمىم كۆپى كۆپە كۆپى ئەدى
كۆپى طانجە كۆپى الياس كۆپى مۇھەر بوو لە الياس رەچەلەكىيان يەك دەگىرنەۋە
لەگەل رەچەلەكى پىروۋى پىڧەمبەر ﷺ.

(ش) ئەمە دەلەلە لەسەر ئەۋەى كە دروستە ھەرەبىش بىنە بەندە ھەكو
سائرى ڧىرەقى ھەجەم بەلام نازاد كردنيان ئەفضەلە ۋا شترە.

٦٦٥- الصن ابى ھريرة ﷺ لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ أَطْعِمُ رَبَّكَ وَضِئَ رَبَّكَ اسْقِ رَبَّكَ
وَلْيَقُلْ سَيِّدِي وَمَوْلَى وَلَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ عَبْدِي وَأَمْتِي وَلْيَقُلْ فَنَائِي وَفَنَائِي وَغَلَامِي.

تەرجەمە

دەگىرنەۋە لە نەبو ھوردەيرە ﷺ پىڧەمبەر ﷺ ھەرموۋى بايەكىكتان نەلى
بەبەندەى خۆى خواردن بە بەخىۋەكەرى خۆت بدە. دەست نوپىز بە پەروەردەكەرى
خۆت بدە يان ئاۋ بە بەخىۋەكەرى خۆت بدە چونكە رەب بەمانا بە خىۋەكەر لە راستىدا
ئاۋىكى تايبەتى خودايە. انسانىش كە مەربوۋە مەتبەدە ۋاتە خواۋە پەرسىتى بە اخلاص

تەوھىد بۇ خۇداو تەركى اشراكىش لەگەل ئەو(واتە خۇدا بەيەك دەزانى و كەسىش ناكاتە ھاۋىەشى)

(ش) ئەھى لەم ھەدىسە بۇ ئەدەب و تەزىيە بۇ تەحرىم نىيە چونكى لە قورئان ھەيە ﴿اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ﴾ و ﴿ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ ياخو بۇ زۆر بەكارھاتن و گىرانى ئەم لفظەيە (ووشەيە) بەعادەت ئەك باعەبدىش بە خاۋەنى خۆى بلىئ گەۋرەى من مەۋلاى من چونكى مەۋلا بە شارزە مەعنا ھاتوۋە بە مەعنا ناصەر ھاتوۋە (واتە يارمەتيدەر) ۋە بە مەعنا دۆست ھاتوۋە ۋەكو ھەدىسى (امن كنت مولاہ فعلى مولاہ) ۋە ھەموۋى ھەئدەگىرى ۋە بە مەعنا خاۋەن (مالك يان صاحب) ھاتوۋە ۋەكو ﴿وَاللّٰهُ مَوْلَاكُمْ﴾ ھەروەكوۋ نەۋەۋى ۋاى فەرموۋە ووشەى (سید) یش ئەگەر چى لە ھەدىس ھاتوۋە(السید اللہ) بەلام لەبەر باۋ بوۋن ۋەبەكار ھاتن ۋەكو لفظى رب لەخۇداى گەۋرە بەكار نائىن.

بانەیشلى يەكىكتان بە خطاب لەگەل بەندە يان جارىيەى خۆى عەبدى خۆم يان جارىيەى خۆم باعەبدو جارىيەشى بىن بابەبەندە بلىئ لاۋى خۆم بەژنى كارەكەرىش بلىئ كارەكەرى عازەبى خۆم. باسید بەبەندە و جارىيەى خۆيشى نەلى كۆپى خۆم يان كچى خۆم چونكى لاى ئىمامى ئەعزەم ئەگەر كەسىك بەبەندەى خۆى بلىئ ئەمە كۆپى مە يان بە جارىيەى بلىئ ئەمە كچى مە جى بەجى نازاد دەبن با بەبەندە و جارىيەكەش بەسال لەسەيدى خۆيان گەۋرەتر بن.

٦٦٦- العن ابى هريرة رضي الله عنه اذا اتى أحدكم خادمه يطعمه فان لم يجلسه معه فليناول له لمة أو لقمتين أو أكلة أو أكلتين فإنه ولي عِلاجها.

تەرجەمە

دەگىرنەۋە لە ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه پىغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموۋى ۋەكو بۇ يەكىكتان خزمە تكارەكەى خواردنى بۇ ھىتا ئەگەر لەگەل خۆى داينەنیشانە با پارۆيكى لە

خواردنه که ی پی بدا یا فەرمووی دوو پارووی پی بدا چونکی خزمه تکاره که چاودیتری
خواردنه که ی کردووه به دروست کردن و پیوه ماندوویون بۆنی دووکل و نه زیه تی پیوه
کیشاوه.

(ش) نه گهرچی ئاماده کردنی خواردن له لایه ن تۆکه ر خزمه تکار نه مریکی
نه غله بی دایمی نیه نه مر له م حه دیسه هر بۆ نه دبە (واتا هاندانه له سه ر چاکه) با
خواردنه که ش له لایه ن خزمه تکاره که دروست نه کرابی. لای قسه ی راجحی نیما می
شافعی. دانیشاندن باشتره واته تۆکه ره که له گه لی دابنیشی بۆ خواردن نه گه ر پاروشی
بۆ کرد نه بی بۆی له چه وری وه ر بدا. ده بی پاروه که ش گه وره بی هه تا ئاره زووی
خواردنی نه هیلێ نه ک بچووک بی هه وه سی بۆ خواردن زیاتر بکات.

٦٦٧- (الن ابي هريرة رضي الله عنه اذا قَاتَلَ أَحَدُكُمْ قُلَيْبَ جَنْبِ الْوَجْهِ).

ته رجه ده

ده گێر نه وه له نه بو هوره ی ره رضي الله عنه پیغه مبه عليه السلام فەرمووی وه کو به کێک له ئیوه
له خزمه تکاره که ی خۆی یا له که سیکی تری دا با خۆی بپاریزی له رووی نه دا.

(ش) لی نه دان له رووی موسو لمان له به ر نه م حه دیسه (ان الله خلق آدم علی
صورته) چونکی ضمیر نه گه ر چی لای هه ندیکان ده گه ریته وه وه بال لیدراو. به لام لای
هه ندیکانیش ده گه ریته وه لای خودای گه وره به عنی دروستی کردووه له سه ر صفاتی
خۆی له عیلم و قودره ت و ئیراده و حیات و گوێ لی بوون و دیتن و غه ییری نه مانه ش که
صوره تی نه زه لیه ن ئنجا نه گه ر چی به شی تۆدی خه لک له سه ر مه عنای پێشوو ن به لام
ئهو ی په سه نده مه عنای پاشووه له به ر پێشکه وتنی وینه له سه ر کیشراو له سه ر
وینه کیشراو (مصور علیه علی المصور)

((کتاب المکاتب))

باسی نووسینه وه (نازاد کردنی بهنده)

۶۶۸- العن عائشة رضی الله عنها ابتاعی فاعتقی انما الولاء لمن اعتق ثم قام رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم فقال ما بال اناس يشترون شروطا لیست فی کتاب الله عز وجل فلیس له وان اشترط مائة شرط شرط الله احق واوفى واوثق)).

تهرجه مه

ده گپنه وه له حه زه تی عائشه (ره زای خودای لی بی) به م ته رزه به ریره که جاریه بوو بۆ سیده که ی کتابه تی له گه ل کرد به موده ی تو سال هر سالتیک قستیکی پی بدا دا نجا نازاد بیی. به ریره ش له پیش نه مه که له جیاتی کتابه ته که ی شتی که به سیده که ی بدا هاته خزمه ت حه زه تی عائشه له جیاتی کتابه ته که ی یاریده بیکی بدا چونکی له پیش کرپنیش خدمه تی عائشه ی ده کرد. حه زه تی عائشه ش فهرمووی بچۆ بۆ لای نه هل و خاوه نت پی یان بلئی نه گه ر حه زه که ن من تۆله ی هه موو کتابه تی تو به یه که جار ده دم نازادیشته ده که م به م مه رجه بیی به نازادکراوی من وه لای تو بۆمن بی یه عنی نکاح و میرات وه هه موو حوکمیکی شه رع ی تاییه ت به عه تیقه (به نده ی نازادکراو) عاید به من بی به ریره گه راوه لای خاوه نه کانی قسه ی حه زه تی عائشه ی بۆ گپرا نه وه نه یان هیشته نه م قسه ی عائشه یان پی خوش نه بوو گو تی ان حه زه تی عائشه نه گه ر به خیری خۆی نرخ ی تو به نیمه ده دا باشه به لام ده بی وه لای تو هر له ده ست نیمه دابی. حه زه تی عائشه حیکایه ته که ی بۆ پیغه مبه ر کرد رضی الله عنه فه رمووی به عائشه تو بیکره و نازادی بکه وه لا بۆ نه و که سه یه که نازادی ده کا اشتراتی وه لا بۆ نه وان له پاش کرپنی تو هیچ نه فعیکی بۆ نه وان نی یه پاشان پیغه مبه ر رضی الله عنه هه ستا به خه طیب و دوانده ر له بهینی نه صاحب رضی الله عنه فه رمووی چی یه حالی نه و که سانه ی له کرپین و فروشتن

هەندى شت دەكەنە مەرج كە كىتابى خودانىيە. ھەركەسىڭ شىتەك بىكەنە مەرج لە كىتابى خىواي گەورەدا نەبى ھىچى بۆ نىيە يەنى بەتالە. بەشەرىع موعتەبەرنىيە. با سەد جارىش ئەو شتە بىكەنە مەرج. شەرتەك كە خودا فرەموويەتى ئەو لايقترو موافىقترو موھكەمترە لەو شەرتەى كە خەلك دايدەنەن شەرتەكان بى ھىزن.

(ش) لای ئىمامى ئەحمەد رحمەتە اللہ علیہ ئەوھى وەرگرتووھ لەظاھرى ئەم ھەدىسە فرۆشتنى كۆلەى موکاتب بەرەزای خۆى دروستە. قىمەتى كىتابەتەكەى پى بدەى يا پى نەدرى. چونكى لەم ھەدىسە بەررە شىتەك كە موشعیر بەوھ بى كە پى پى جى بەجى نەكرى بەصەراحت و ئاشكرانىيە، بەلام ئىمامى ئەزھەم و ئىمامى شافعى و ھەندى مالکىەكان موکاتبە: واتە ئەو بەندەى كە دەيەوى خۆى بىكپتەوھ ھەتا لە دانى نرخی خۆى عاجز نەبى فرۆشتنى دروست نىيە گووتووينا بەررە لەبەر ئەوھى ئەو نرخی پى نەدەرا كە لە گەل گەورەكەى خۆى پىك ھاتبوو بۆيە پەناى بردە بەر ھەزەرتى عائشە. بەلام شافعى رحمەتہ اللہ علیہ گووتىتى ئەگەر كۆلەى زن يا پىوا كە بىەوى خۆى بىكپتەوھ لە گەورەكەى ھەردو لارازى بن بە فرۆشتن فرۆشتنەكەى دروستە چونكى ئەمە تەركە بۆ خۆ كپنەوھ ئىجا با ھەشى بى كە خۆى پى بىكپتەوھ ھەروھەكوولەم ھەدىسەى بەررە وا روى داوھ چونكى بەررە و خاوەنەكانى رەزايان لەسەر ھەبوو ھەزەرتى عائشە بىكپى. بۆ صحتى كىتابەت شەرتە دەبى ئەو كەسەى دەيەوى تەبەرەو بىكا كۆمەلە كۆلەيەك ئازاد بىكا بە كىتابەت واتە بەندەكان خۆيان بىكپنەوھ لە گەورەكانيان كىتابەت و كپنەوھى ھەندىكان دروست نىيە چونكى موستەقىل و سەرەخۆ نابى لە گەپان بۆ تەھسىلى ئەقسا و بەدەلەكەى. وە دەبى بىشىلەى لەگەل لەقلى كىتابەت ھەروھەقتىك قسطلە كانت دا تۆ ھەروازاد دەبى وە دەبى كۆلەى موکاتبىش بلى قبولم كرد وە دەبى عىوھضىش (واتە نرخی تۆلە) مەعلوم بى وە دەبى لای كەمى مونەجەم بى بە دوو نەجم ئەگەر زىاتر نەبى چونكى عادەتى صەحابە وا جارى بووھ. جايز نىيە بە

عیوه ضی حالی یا مونه جهم بئی به یهك نه جم(واته به ده له كه ی به یهك قسط بداته وه) لای
 نیمامی شافعی حوكم وایه. به لام حه نه فی یه كان و مالکیه كان دروسته لای نه وان به
 حالی و به موجه لی وه به یهك نه جم(قسط) و دوو نه جمیش. فهم ده کری به حه صبری
 (انما الولاء لمن اعتق) وه لا بۆ نه و كه سه نی یه كه له سه ر دهستی موسولمان بووه
 هه ربۆ موعتیقه وانا نه وه ی نازادی کردووه.

((کتاب الهبة))

باسی به خشین

بسم الله الرحمن الرحيم

٦٦٩- العن أبي هريرة رضي الله عنه يا نساء المسلمات لا تحقرن جارة لجارتها ولو فیه

سین شاة).

ته رجهمه

ده گپ نه وه له نه بو هوره یه رضي الله عنه پیغه مبه صلی الله علیه و آله فه رموی نه وان ژنانه ی که
 موسولمانن بابه کهم نه زانی ژنی جیران دیاری بۆ ژنی جیرانی خۆی با به سمه مه پێک بێ
 که نه ختی گوشتی پیوه بئی: یه عنی با نه لی. دیاریه کهم چونکی زۆر که مه شه رم
 ده کهم بینیرم یا خۆ نه وه ی دیاری بۆ ده چی با که میش بئی بابه که می نه زانی دیاری با
 که میش بئی به که می نه زانی چونکی دیاری خۆشه ویستی پهیدا ده کا چونکه
 پیغه مبه صلی الله علیه و آله ده لی: (اتهادوا تحابوا) واته دیاری بدنه یه کتر یه کترتان خوش ده ی.

٦٧٠- العن ابي هريرة رضي الله عنه قال لو دُعيتُ الى ذِرَاعٍ او كِرَاعٍ لأَجِبْتُ وكُوْ اَهْدِي

الى ذِرَاعٍ او كِرَاعٍ لَقَبِلْتُ).

تەرجەمە

دەگىرنەۋە لە ئەبو ھورەيرە ر.ھ.ا پىغەمبەر ﷺ فەرموۋى ئەگەر دەعوەت بىكرىم بۇ باسكە مەرتك يا بۇ قاچە مەرتك دەعوەتكە قىبۇل دەكەم وە ئەگەر بە ديارىش بۆم رەوانە بىكرى باسكە مەرتك يا قاچە مەرتك قىبۇل دەكەم يەنى ھەدىە و مەبەى شتى كەموو نۆر. لای من مەقبۇلە مە سەلىكى كوردیە ديارى كەمى و نۆدى بۆنى يە.

٦٧١- العن ابي هريرة ر.ھ.ا أهدية أم صدقة فان قيل صدقة قال كلوا وكم يأكلوا.

تەرجەمە

دەگىرنەۋە لە ئەبو ھورەيرە ر.ھ.ا لە لايەك ئەگەر شتىك بۇ پىغەمبەر ﷺ بەھاتايە پرسیاری دەکرد ئەمە ھەدىە قەيە ياخۇ ھەدىە و ديارىيە. ئەگەر بگوترايە ھەدىە قەيە يا زەكاتە دەى فەرمو ئىوہ بىخۆن خۆى نەى دەخوارد ئەگەر ھەدىەش يا ديارى بوايە لەگەل يارو ئەصحابى خۆى دەيان خوارد چونكى ھەدىە قات و زەكاتى ھەرام كەردبوو لە خانەدانى پىغەمبەر ﷺ ھەتا لە بەندە و جارىيە و عەتيق و عەتيقەش (واتە بەندەى ئازاد كراوى پياو و ئافرەت) لە تەفصىلاتى باسى زەكات رەت بوو.

٦٧٢- العن ابن عباس ر.ھ.ا قال أهدت أم حفيد خالة ابن عباس الى النبي صلى الله تعالى عليه وسلم اقطاً وسمناً وأضباً فأكل النبي صلى الله تعالى عليه وسلم من الأقط والسمن وترك الأضب تقدراً.

تەرجەمە

دەگىرنەۋە لە عبد الله ى كوپى عباس ر.ھ.ا گوتى ئومى خوفەيد كەناوى ھوزەيلە خوشكى دايكى ئيمانداران ھەزەرەتى مويمونە بوو پلكى عبد الله ى كوپى عباس بوو بە ديارى ھەندى كەشك و رۆن و چەند بزن مشكىكى رەوانە كەرد بۆ

پیتغه مبر ﷺ (بزن مژك حەيوانتيكه ئاواخواتەو هەيە هەتا حەوسەد سالا دەژی زیاتریش گوتراوه لە ماوەی چل رۆژێك قەترە مێز دەکا ددانی ناکەوئ ئنج پیتغه مبر ﷺ لەكەشك و رۆنەكەى خوارد لە بەر بیز لی کردن بزن مژەكەى نەخوارد. ابن عباس فرمویەتی بزن مژك لەسەر خوانی پیتغه مبر ﷺ خوراوه. ئەگەر حەرام بوايە لەسەر سفرەى پیتغه مبر ﷺ نەدەخورا.

نیامی شافعی گوتیتی حەدیسى ابن عباس رێك دەكەوئ لەگەڵ حەدیسى ابن عمر رضی كە گوتیتی پیتغه مبر ﷺ بزن مشكى نەخواردوو. چونكى بیزی لی كردوو نەك حەرامە كەوايە خواردنی گوشتى بزن مشك حەلالە خواردنی پیتغه مبریش لەكەشك و روونەكە دەلیكە لەسەر قبوولی هەدیە.

٦٧٢- «الْعَنَ أَنَسٌ رضی هُوَ لَهَا صَدَقَةٌ وَلَنَا هَدِيَّةٌ».

تەرجمە

دەگێڕنەو لە ئەنس رضی گوتی هەندى گوشتى كۆلاویان بۆ پیتغه مبر ﷺ نارد پێن پان گوت ئەى پیتغه مبرى خودا ئەم گوشتەیان بەصەدەقە بۆ بەریرەى عەتیقەى هەزەتى عائشە نارد ئەویش بۆ تۆى نارد فرموى ئەم گوشتە بۆ ئەو صەدەقەى بۆ ئیمەش دیارىیە. بەعنى بەریرە كە عەتیقەى (واتا پەندەى ئازادكراوى) عائشەى بەصەدەقەى لی حەرام نییە چونكى عائشە ئەگەر چى لەژەكانى پیتغه مبر بەلام لە بەنى هاشم و بنى مطلب نەبوو وە بۆ ئیمەش حەرام نییە چونكى بەریرە بەصەدەقەى بۆ ئیمە نەناردوو بە دیارى بۆ ئیمەى ناردوو. دیارى و هەدیەش بۆ ئیمە حەلالە لای قەولێكى نیامى حەنفى هەر زەكاتی فرز حەرامە هەرچى لە نوعى خێرو صەدەقە بۆ حەلالە.

٦٧٤- (عن عائشة ؓ لا تُؤذِنِي فِي عَائِشَةَ فَإِنَّ الْوَحْيَ لَمْ يَأْتِنِي وَأَنَا فِي ثَوْبٍ صِرَافٍ إِلَّا عَائِشَةُ قَالَتْ لَأُمَّ سَلَمَةَ، يَا بُنَيَّةُ أَلَا تُحِبِّينَ مَا أَحْبَبُ قَالَتْ بَلَى قَالَتْ لَهَا لِفَاطِمَةَ. وَقَالَ إِنَّهَا بَلَغَتْ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ لَزَيْنَبُ فِي عَائِشَةَ).

تەرجەمە

دەگێڕنەوێه لە ھەزرەتی عائشە (رەزای خودای لی بێ) ژنەکانی پاکی پیغمبەر ﷺ دوو بەش بوون بەم تەرزە ھەفصەی کچی ھەزرەتی عومەر (رەزای خودای لی بێ) وە ھەودە کچی زەمە وە ھەفصەی کچی حویە لای عائشە بوون. ئەوانی تریش زەینەبی کچی جەحش، مەیمونە کچی حارث وە نومی ھەبیبە کچی تەبو سفیان وە جوو یەزید کچی حارث ئەمانەش لای نومی سەلەمە بوون. موسولمانیش ھەموو دەیانزانی خۆشەویستی بەدلی پیغمبەر ﷺ دەرھەق بە ھەزرەتی عائشە لە وانێتر زیاترە. ئەگەر چی لە ھە دالەت و قیسە تیش ھەرقی نەدەکردن. ئەنجا کەسێک ئەگەر فکری بواوە دیاری یەک بۆ پیغمبەر ﷺ بیا. چاوەڕێی دەکرد لە ھەوێتی عائشە بۆی دەبرد. جەماعەتی نومی سەلەمە بە نومی سەلەمەیان گوت بە پیغمبەر ﷺ بلی کە بەخەلکی بلی لە ھێنانی دیاری ھەرکامێک رێک کەوت دیاری بین. نومی سەلەمەش قسەی ئافەرەتانی پێ گوت لە نۆبەتی خۆی ھیچ وەلامی نەداوە. ھەوێارە بە نومی سەلەمەیان گوتەوێ کە ئەم قسەی پێ بلیتەوێ وەکوو گەیشتە نۆبەتی خۆی. دیسان پێی گوتەوێ دیسان ھیچ وەلامی نەداوە ژنان ووتیان پیغمبەر ﷺ وەلامی چی بوو گوتی ئەمە دوو جارە من پێی دەلێم ھیچ وەلامی نەداوە گوتیان ئەم جارەش دەبێ پێی بلی بەلام وازی لی نەینی ھەتا وەلامت نەداتەوێ. ئەم جارە سێ یەمیش وە کوو نۆبەتی گەیشتی، پێی گوت پیغمبەر ﷺ بە نومی سەلەمە گوت تو من ئەزیت مەدە بەسەب ریزگرتنی من بۆ عائشە چونکی ھیچ لە فراشی ئافەرەتێکی خۆم وەھیم بۆ نەھاتۆتە خوارێ لای عائشە نەبێ. نومی سەلەمە گوتی من

توبه له نه زيهت داني تو نهی پټغه مېرې خوا پاشان جه ماعه نې نومي سه له مه داوایږ
 کرد له حه زره تی فاطمه (ره زای خودای لی بی) بۆ لای باوکی چوو لای حه زره تی عائشه
 بوو. قسه ی ژناني پس گوت: گوتی ژن ده لټین به خودا داوای لی ده که ین دهر باره
 خۆشه ویستی عه داله تی هه بی له به ینی نټمه و کچی نه بو بکر. پټغه مېر علیه السلام فرمووی
 نهی کچی خۆشه ویستم تۆش نه و که سه ت خۆش ناوی که من خۆشم ده وی؟ فاطمه
 گوتی (به لی). فاطمه گه راوه لای ژنان جوابه که ی بۆ گټرانه وه به فاطمه یان گوت نه
 جاره ش بچوو بۆ لای گوتی ناچم. زه ینه بی کچی جه حشیان ناره لای خدمت
 پټغه مېر علیه السلام قسه ی به توندی له گه ل کرد. گوتی ژنه کانت به خودا دلوات لی ده که ن که
 له گه ل کچی نه بی قوحافه له خۆشه ویستی فرقیان نه که ی (نه بو قوحافه باوکی نه
 به کر بوو ناوی عثمان بوو رضی الله عنه) به دهنگ به رزی حه زره تی عائشه ی داگرت به قسه
 ناشیرن وجنئو هتا به غایه تیک پټغه مېر ته ماشای عائشه ی ده کرد نایا قسه ده که
 نجا حه زره تی عائشه به قسه رهوانی خۆی ره دی له زه ینه ب داوه به دهره جه یه
 عباراتی به لیغه ی هه لپژت. سکوتی به زه ینه ب کرد. پټغه مېر علیه السلام ته ماشای عائشه ی
 کرد فرمووی به راستی عائشه کچی نه بو به کره. یه عنی شهریه یه و عارفیه (وات
 به ریزه و زانیه) و به باوکی خۆی ده چی له شهره و معرفه ت و عه قل و علم
 به نه نسابی عه ره ب و مناقب و معایبی به نی موضهر چونکی من دال له سه ره و شتر
 باوکی تی. (ومن یشابه اباة فما ظلم) له م حه دیسه پیروزه گه ره یی و ریزکی نذر فهم
 ده کری بۆ حه زره تی عائشه (ره زای خودای لی بی). له گه ل نه مه ش پټغه مېر علیه السلام هر
 دیاریه که بهاتایه به عه داله ت به سه ره مو ژنه پاکه کانی خۆی دابه ش ده کرد. به لاه
 ثافره ته کان وایان پس خوش بوو لای نه وان بۆ عائشه بچی. فه همیش کرا بۆ پیاو هه ی
 سکوت بکا له به ینی ژنان وه کو له گه ل به کتری که وتنه قسه به بی مه یل له گه ل
 هه نده کان. به لای هه نده کان وه کو سکوتی پټغه مېر علیه السلام و قسه نه کردنی له کاتی گفت

گوی زهینه بو عائشه. ناخري قسه يان فرموي کچی نه بوو به کړه. له مه شدا اشاره مهيه وه بال شهره ف و گه وره يی حه زره تی عائشه وه فه همیش کرا نازی زهینه ب له سر پیغه مبه عليه السلام په عنی جوړنه تی کرد قسه بکا له بهر خوشه ویستی پیغه مبه عليه السلام بو نو پشستی بهم خوشه ویستنه به ستا بوو چونکی زه ینب کچی نومه یه ی پوړی بوو که نویش کچی عبد المطلب بوو. وه فه همیش کرا پیاو موکه له ف نی په به ته سویه له بهینی ژنان به خوشه ویستی چونکی خوشه ویستی کاریکه په یوه ندی به دل و دهر ونه وه مهیه له ده ست خودایه (ان الله یحول بین المرء وقلبه) وه فه همیش کرا ژنه کانی پیغه مبه عليه السلام زور به حه یاومند بووینه دهر حه ق به پیغه مبه عليه السلام بویی به خوشه ویستین کس لای پیغه مبه عليه السلام که فاطمه یه موراسه له یان له گه ل کرد. نه م حیکایه ته له کتیبی عینی جلدی ۶ ص ۲۶۷ باس ده کا. واش ژاندره له م حه دیسه له کاتیک باشه که نیاری ببه ی بوی که کیک که نه و که سه له خوشی دا بی و خوشیه که ی زیاد بکا.

۶۷۵ - العن النعمان بن بشیر رضی الله عنه أعطیت سائر ولدک مثل هذا. قال لا. قال فأتقوا الله واعملوا بین أولادکم.

تهرجه مه

ده گپړنه وه له نعمانی کوپي به شیري کوپي سه عدي کوپي نه غله به ی کوپي جه لاسی نه نصاری خه زره جی گوئی باو کم بشیر به خشیشیکی له گه ل کردم (له سر اختلاف یا عه بد بوو یا جاریه بوو یا حه دیقه بوو) به رجای عه مره ی کچی ره واحه ی دایکم له باو کم بشیر. پاشان عه مره ی دایکم گوئی رازی نايم تا پیغه مبه عليه السلام نه گیری به شاهد له سر به خششه که بوی اثبات بوون. نجا بشیر هاته لای پیغه مبه عليه السلام گوئی من عه بدیک یا جاریه یا حه دیقه ی کم به نعمان کوپي خرم داوه که له عه مره ی کچی ره واحه یه وه نه مریشی پی کردووه عه مره که تو بگیرم به شاهید. پیغه مبه عليه السلام فرموي به لی پرسینه و نری به قه دهر نه مهنده ی که به نه عمانت داوه به منداله کانی

تریشیت داوه: بشیر گوتی نا. پیغه مبه رﷺ فهرمووی خۆتان بپاریزن له عه زابی خودا
عه دالات بکه ن له بهینی نه ولادان. بشیر له خزمهت پیغه مبه رﷺ گه راوه به خششه که ی
له نعمان رهد کرده وه. بهم هه دیسه ته مه سوکی کرده وه وه نهو که سه ی واجبی کردووه
یه کسان (تسویه) له به خشش به مندالانی خۆت. بوخاری به مه ته صریحی کردووه.
نه مه مه زه به بی طاووس و نه وره.

لای جمهوریش نه مر حه مل کراوه ته نه دب و نه هی له سه ر ته نزیه. که وایه
مه کروهه باوکو باپیر شتیک زیاتر به یه ک له نه ولاده کانی تریدا. یه عنی یه کسان نه ک
له بهینی منداله کانی به بی فرق له بهینی نیرو می چونکی هبه وه کوو میرات نی به
﴿فللذكر مثل حظ الانثيين﴾ بی. واته منالی نیر دوو هه ندی منالی می ببا یا هه ر نیریک
دوو نه وه نده ی می ببا. چونکی میرات به فهرزو ته قسیمی خودایه وه له بهر نه مه ش نیرو
می له میراث به عه صه به فهرقیان هه یه. به لام به موجه ره دی ره حم فهرقیان نی به
وه کوو إخوته و أخواتی لام (واتا وه کوو براو خۆشکی له دایک) هه ش بو نه ولاد له بهر
صله ی ره حم نه مری پی کراوه به لام نه گه ر له پیویستی و موحتاجی فهرقیان هه بی
هه ندیکان به پیش بیخی زیانی نی به. نه مه شافعی و حه نبه لی بهم هه دیسه استدلالیان
کردووه له سه ر جه وازی گه پانه وه ی باوک له وشته ی که به مندالی خۆی داوه. نیمامی
نه عزه می گوتیتی دروست نی به. نه م گه پانه وه ش بو یه لی ره دا بوه چونکه به خششه که
نه دراوه هه ر وه عدو به لاین بووه.

٦٧٦- (عن ابن عباس ؓ العائِدُ فِي هَيْتِهِ كَالْكَلْبِ يَعُودُ فِي قَيْتِهِ).

ته رجه مه

ده گێر نه وه له عبدالله ی کوپی عباس ؓ گوتی پیغه مبه رﷺ فهرمووی: نهو
که سه ی بگه ریته وه له هه ی خۆی وه کوو سه گه بپشیته وه پاشان بگه ریته وه
رشانه وه که ی خۆی بخواته وه.

به مه احتاجیان کردوه ئیمامی شافعی و نهحمه د له سه دروست نه بوونی په شیمان بوونه وهی غیری باوک دهرحق به مندالی خوی له هبه. لای ئیمامی مالک دروسته بیگانه په شیمان بیته وه له هبه نه گهر مه به ست و مه قصودی پاداشت بوویی. ئیمامی نهحمه دیش به مه حوکمی کردوه له ریوایه تیک چونکی ده لی خیر ناکه م نه بوو حه نیفش فرموویتی بۆ نه و که سه مه یه که هبه ده کا له هبه ی بیگانه په شیمان بیته وه مادام عینی نه و شته مابن که هبه کراوه. ته عویض ناکری له م خه دیسه ش وه لام دراوه ته وه ته شبیه له رشانه وه له بهر حورمه تی شرعیه نییه به لکی له بهر ناپیاوه تی و بن نه خلای و به د ره وشتی یه گویا وه کور رشانه وه پیسه نه ک حه رامه چونکی سه گ مه حکومی حه لال و حه رام نییه.

٦٧٧- (عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَوْ قَعْلَتْ أَمْ لَا أَنْكَ لَوْ أُعْطِيَتْهَا أَخْوَالُكَ كَانَ أَكْثَرُ لَأُجْرِكَ قَالَ لَهَا لَمَّا قَالَتْ اعْتَقْتُ وَلَيْدَتِي)).

تهرجه مه

ده گپ نه وه له دایکی ئیمانداران هلالیه مه یمونه ی کچی حارث رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جاریه کی خوی نازاد کرد بن ازن خواستن له پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له نوبه تی خوی پی ی گووت. نه ری تو زانیت من جاریه که ی خوم نازاد کرد پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرمووی نه ری به پاستی نازادت کرد مه یمونه گوئی (به لی) فرمووی به پاستی نه گهر نازادت نه کردایه به خاله کانی به نی هیلالی خوت بدایه خیرت گه وره تر بوو.

(ش) نه وه ی له م حه دیسه بزاندیری نه وه یه هبه به خزمی دایک (ذوی الارحام) خیر و چاکه ی زیاتره له نازاد کردن له بهر نه م حه دیسه (الْصَّدَقَةُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ صَدَقَةٌ وَعَلَى ذَوِي الْأَرْحَامِ صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ) به لام قسه ی حه ق به ته وای و نییه. به لکی اختلاف ده بن به اختلافی نه حوال، لیتره چونکی خاله کانی مه یمونه زقر پیویست بوینه بۆ نوکه ریک. بۆیه له نازاد کردن گه وره تره نه گهر نا نازاد کردن گه وره تره وه له م

حه دیسه ش زاندره که ژنی گه وره و عاقل نه گه ر مالی خوی به کار بینی به و شیوه ی ده یه وی به بی نیزی میردیش دروسته .

٦٧٨- (عن المسور ابن مخرمة رضی الله عنه خبأنا هذا لك: رضى مخرمة)).

ته رجعه

ده گیزنه وه له میسوره ی کوپی مه خره مه ی کوپی نه و فله زهری رضی الله عنه کوتی پیغه مبه رضی الله عنه ه ندی که وای له نه صحاب دابه شی هیچ که وای به مه خره مه نه دا له کاتی دابه ش کردن مه خره مه ش به میسوری گوت کوپم له گه لم وهره بچینه خزمه ت پیغه مبه رضی الله عنه به لکی که وای نیکیشی به نیمه ده دا. مسوری کوتی له گه لی چووم پیی گوتم تو بچو ژوری پیغه مبه رم بژ گاز بکه. منیش نه م قسه ی مه خره مه م زور لا گه وره بوو عه جه با پیغه مبه رضی الله عنه چلون گازی دهره وه ده کری. مه خره مه کوتی کوپم پیغه مبه رضی الله عنه له پاشایانی زوردارو به ده عیه نی یه. ناچار له بهر فرمانی باو کم چوومه ژوروی پیم گوت باو کم مه خره مه له دهره وه چاوهر پیتان ده کا پیغه مبه رضی الله عنه ته شریفی هاته دهری که وای نکی له بهر بوو له بهر خوی کرده وه به مه خره مه ی فرموو نه م که وایه م بو تو به په نا دابوو. مه خره مه زور مه منون بوو.

(ش) له م حه دیسه وه رده گیری گواسته وه ی که لو پهل بو نه و که سه ی ده ی دریتی به وه رگرتنه. بو صحتی هبه عه جه با وه رگرتن مرجه یا مرج نی یه اختلاف هه یه. لای جمهور که قه ولی جه دیدی شافعی یه و لای خه لکی کوفه نه و که سه ی هبه ی ده دریتی نابیتنه خاوه ن شته که به وه رگرتن نه بی لای قه ولی قه دیمی شافعی به هه مان عه قد به بی وه رگرتن هبه راسته. نه مه مه شهوری مه زه بی مالکیه کانه. به لام هبه که به تال ده بیتنه و نه گه ر نه و که سه ی هبه که ی دراوه تی هبه که ی وه رنه گری له و که سه ی پیی به خشیه وه. له پیش به خشینی به یه کیکی تر و وه رگرتنی. لای نیمامی

نه حمه ديش به هه مان عقد بئ ئه وهى وهى بگرى راسته به نيزنى ئه وه كه سهى هه كهى
 كردوه لازم ده بئ به تاليش نابيته وه .

٦٧٩- العن ابن عمر ؓ إني رأيتُ على بابها سِثْرًا مَوْشِيًّا مَالِي وَلِدُنِيَا تَرْسِلُ
 بِهِ إِلَى فُلَانٍ أَهْلٌ يَبْتَغِيهِمْ حَاجَةً.

تهرجه وه

ده گيرنه وه له عبدالله ي كورى عومەر ؓ گوتى پيغه مبه رﷺ هاته مالى
 فاطمه ي كچى خۆى. نه چوو وه ژورئ حه زه رتهى عه ليش ته شريفى هاته وه فاطمه ش
 قسه ي هاتن وه گه پانه وهى پيغه مبه رى بۆ گيرايه وه. حه زه رتهى عه لى نه سبابى گه پانه وهى
 له پيغه مبه رﷺ پرسى فهرمووى له سهر ده رگه ي فاطمه په رده يه كى رهنگاو رهنگم چاو
 پئ كه وت. فهرمووى من له كوئى و دونيا له كوئى. چى مناسه به مان هه يه حه زه رتهى عه لى
 نه م قسه ي پيغه مبه رى بۆ فاطمه گيرايه وه فاطمه گوتى با نه مرم پئ بكا چى لى بكم.
 پيغه مبه رﷺ نه وشتى كه بۆ خۆى ناخۆش بوو بۆ فاطمه ي كچيشى پئ ناخۆش بوو.
 چونكى له په رده كه وينه و نه خش و رازاندنه وه هه بوو. بۆ خانه دانى پيغه مبه رﷺ به
 نالايقى زانى. نه گه ر حه رام بوايه له به ر خه ت و جوانى بۆ ماله كهى موحتاج به شمه كى
 له به ر كردن نهى ده نارد. نهجا شتى حه رام ما دام وه رگرتنى مه منوع بئ به خشينيشى
 مه منوعه. دياره هه ر مه به ستى پاراستن له به ر خوا په رستى بووه بۆ نه هلى به يت. به
 ده ليلى ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾.

٦٨٠- العن عبد الرحمن ابن ابي بكر ؓ هَلْ مَعَ أَحَدٍ مِنْكُمْ طَعَامٌ ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ
 مُشْرِكٌ مُشْعَارٌ طَوِيلٌ بَغْتَمٍ يَسُوقُهَا. فَقَالَ بَيْعًا أَمْ عَطِيَّةً. أَوْ قَالَ أَمْ هِبَةً. قَالَ لَا، يَبِيعُ.
 فَاشْتَرَى مِنْهُ شَاةً فَضَعَتْ. وَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَوَادِ الْبَطْنِ أَنْ
 يَشْتَوْى وَأَيَمَ اللَّهُ مَا فِي الثَّلَاثِينَ وَالْمِائَةِ إِلَّا وَقَدْ حَزَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ

حَزَّةٌ مِّنْ سَوَادٍ بَطْنُهَا إِنْ كَانَ شَاهِدًا أَعْطَاهَا آيَاهُ وَإِنْ كَانَ غَائِبًا حَبَاءٌ لَهُ فَجَعَلَ قُصْعَتَيْنِ
فَأَكَلُوا أَجْمَعُونَ وَشَبِعْنَا قُفُصَيْتِ الْقُصْعَتَانِ فَحَمَلْنَاهُ عَلَى الْبَعِيرِ أَوْ كَمَا قَالَ).

تهجد ۴۴

ده گزینده له عهبد الرحمن کوپی حه زده تی نه بو به کر. ﷺ. گوئی ئیمه سهو
سی کهس بووین له خزمهت پیغه مبه ﷺ فه رمووی ئه ری لای به کیکتان خواردن هه
لای پیاویک صاعیک خواردن هه بوو کرا به هه ویر. پاشان پیاویکی موشریکی پیر
مشوهشی به ژن دریز به میگه له مه ریکه وه هات پیغه مبه ﷺ فه رمووی ئه م مه ره بو
فروشتن دده ی یا فه رمووی به به خشین (عطیه) دده ی یا فه رمووی به هه دده ی
موشریک گوئی به هه نادهم دده ی فروشم پیغه مبه ﷺ مه ریکی لی کپی. کوژرایه وه
ئه مرئ فه رموو جه رگه که ی بیرژینن. جه رگه که یان برژاند. به حه قی خودا قه سه م نه
سه دو سی که سه هه ریه کیک پارچه یه کی له م جه رگه پئ دا. هه رکه سن له وی بوو وه رو
گرت نه وی له ویش نه بوو بوی هه لگرت. پاشان مه ره که کرا به خواردن له دوو کاسه
کرا. ئه م سه دو سی که سه بوون به دوو فیرقه له سه ر ئه م دوو کاسه به عموم
خواردیان. وه هه ره موومان تیر بووین خواردن له ناو کاسه کان به زیادی مابوه وه
له سه ر ووشتن بارمان کرد.

(ش) له م حه دیسه سی موعجیزه هه یه:

یه کی یان: یه که جگه ری برژاو سه دو سی کهس لی بخوا.

دووه م: له یه ک صاع خواردن ویه که مه ر ئه م ژماره له شکره تیربخوا.

سن یه م: کاسه کان به زیادی خواردنیان تیا مابوو له سه ر ووشتن بارکران.

٦٨١- (عن أسماء ؓ) قَالَتْ قَدِمْتُ عَلَى أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَفْتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ إِنَّ أُمِّي قَدِمَتْ وَهِيَ رَاغِبَةٌ أَفَأَصِلُ أُمِّي قَالَ نَعَمْ صِلِي أُمَّكَ).

تهرجهه

ده گیزنه وه له نه سماي کچی حه زه نهی ابو بکر ؓ گوتی قوته یله ی دایکم کچی عبد العزی کوبی نه سه د که باو کم نه بو به کر له زه مانی جاهلیه ت ته لاتی دابو به دیاری له میوژو روونو شتی تریش هاته لام. منیش دیاریه که م لی قبول نه کرد لی ش نه گه رام بیته ژووری مالی چونکی موشرکه بوو ننجا به پیغه مبه رم گوت به م ته رزه عه رزم کرد دایکم هاتوو حه زیشی لی به شتی ک وه ریگری یا خو معنا تارکه بو دینی منیش. (چونکی رغبه نه گه ر به (عن) ته عه دی بکا به معنا ته رکه وه کوو ﴿أَرَاغِبُ أَنْتَ عَنْ آلِ هَٰئِهِ يَا إِبْرَاهِيمُ﴾ نه گه ر به ته عه دی بکا به معنا شوق طه له به لیزه ش له فظی راغبه چونکی موقیه دنی به به هیچیان هه ردوو معنا هه لده گری. نه گه ر ننجا صله ی ره حمی ده رحه ق به جی بگه یم پیغه مبه ر ؓ هه رموی صله ی ره حمی دایکت نه دا بکه.

دروست بوونی قبولی هه دیه له کافرانیش وه دروست بوونی نه دای صله ی ره حم ده رحه ق به نه قاری کوفاریش. له م حه دیسه پیروزه وه رگراوه. هه تا ابن عویه نه گوتیتی. بو ته صدیقی نه م حه دیسه نایه تی ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ ... الخ﴾ هاته خواری. به عنی خودا نه می له چاکه ی ئیوه ناکا ده رحه ق به و کافرانه ی شهریان له گه ل ئیوه نه کردبی.

باب العمرى والرقى

باسى به خشینی به دریزایی ته مه ن

٦٨٢- (عن جابر رضی الله عنه قَالَ قَضَى النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله بِالْعُمَرَى أَنَهَا لِمَنْ وَهَبَتْ لَهُ).

ته رجە مه

ده گێژنه وه له جابری کوپی عبدالله انصاری رضی الله عنه گوئی پیغه مبه صلی الله علیه و آله حوکمی فرمووه به صحتی عومرا به م ته رزه فرموویتی عمری مائی ئه و که سه یه پیی هبه ده کری.

(با بزانی عومرا چی یه)

عومرا نه مه یه که سیك به که سیك بلئی تا تو ماوی یا تا من ماوم ئه م خانووم به تو به خشی یا هبه ی تو م کرد. یا خو تا تو له حیات دای. یامن له حیات دام ئه م خانووه ئی تویه. ئه م هبه یه یه راسته بو ئه و که سه ی ده ی دریتی. حوکمی روقبا له م صحته وه کوو عومرایه.

با بزانی روقبا چی یه: روقبا نه مه یه یه کێک به یه کێک بلئی نه گەر من له پیش تو مردم ئه م خانووه بو تویه یان با ئی تو بی. وه نه گەر نه گەر تو له پیش من مردی ئه م خانووه ئی منه. ئه م رقبایه لای ئیمامی نه عزم وه ئیمامی مالک و ئیمامی محمد باطله لای مجتهده کانی دیکه و ئیمام نه بو یوسف دروسته. بۆیه به عه قدی پیشوو ده لێن عومرا چونکی به عومر واته (ته مه ن) ته عبیر ده درئ. به م ته رزه ده گوترئ تا عومرم مایه یا عومرت ماوه. عه قدی پاشووش بۆین پیی ده لێن روقبا چونکی هه ردوولا له و که سه ی ده به خشی و له وه ی پیی ده به خشرئ. هه رده م چاوه ریی مردنی یه کتری ده که ن.

بۆ عەقەدی پېشوو کە عومرایە ئیمامی نەوەوی بە نەقل لە ئەصحابی شافعی
گوتیتی سێ ئەحوال ھەیە:

یەکێیان: ئەمە یە بلێ اعماری تۆم کرد ئەم خانووە. یەعنی تا تۆ ماوی ئەم
خانووم دا بە تۆ. وەکوو تۆش مردی بۆ میرات گرەکانت بێ ئەمە بە اتفاق و بە بێ خلاف
صحیحە. ئەمە ھەبە کە ئەو کەسە ھەبە کە وەر دەگری پێی دەبێتە خواوەنی
خانووەکە. وەکوو مرد ئەگەر وارشی ھەبێ بۆ وارثەکانە. ئەگەر نا بۆ بیت المالە. نا
گەرێتەو بە تۆ ئەو کەسە ھەبە دەکا.

دووەم: ئەو کەسە ھەبە دەکا ھەبە کە تەنھا لە سەر ئەمەندە دەلی تا من ماوم
ئەم خانووم دا بە تۆ. بە راستی ئەمە لای ئیمامی شافعی دوو قسە ھەیە. راست
ترینە کە یان قسە تازە ی تێ کە دەلی ئەم جووڕە ھەبە راستە.

سێیەم: ئەو کەسە ھەبە دەکا اقتصار نەکا بە لکی دەلی تا من ماوم ئەم
خانووم دا بە تۆ ئەگەر تۆ مردی بۆ من بگەرێتەو. یا بۆ وەرە ئەم بگەرێتەو. ئەمەش
ھەبە کە راستە شەرئە کە ی باطلە. لای ئیمامی ئەحمەد عومرای مطلقە راستە عومرای
کاتی (موقت) راست نیە. ئیمامی مالکیش گوتیتی عومرا لە ھەموو ئەحوالیک تەنھا
تەملیکی سوودەکانی خانووە. تەملیکی خانووە کە نیە. لە خصوصی عومرا مەزھەبی
حەنەفی وەکو مەزھەبی شافعیە. بەلام لە خصوص روقبا ھەروەکو لە پیشەو بەیان
کرا. ئیمامی ئەعزەم و مالک و محمد لە سەر خلاقی ئیمامی شافعی و مجتەدەکانی ترو
ئیمام ئەبو یوسف حوکمیان بە بطلانی کردووە. (شرقاوی جلدی ۲ لاپەرە ۲۵۹)

باب فضل المنحه

باسی گه ورهیی منحه

وهکوو دانی بزنه به دؤ

۶۸۲- (عن عبد الله بن عمر رضی الله عنه أربعون خَصْلَةً أَعْلَاهُنَّ مَنِيْعَةُ الْعَنْزِ. مَا مِنْ عَامِلٍ يَعْمَلُ بِخَصْلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا. وَتَصْدِيقَ مَوْعِدِهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهَا الْجَنَّةَ)).

تهرجه ده

ده گپرنه وه له عبدالله ی کورپی عومەر رضی الله عنه پیغه مبر رضی الله عنه فرموی چر خه سله ته هه یه بالاترینی هه موویان بزنه به دؤی مؤقه ته بق دوشین بدری به محتاج هه نه هلی خیرتک یه کیک له م چل خه سله ته بکا به ئومیدی گه یشتن به نه وابه کە ی به باوورکردن بهو نه جری که وه عده دراوه له به رامبر ئه م خه سله تانه. الا مه گه ر خودای گه وره به بی گومان به یه کیک له م چله ده بیاته ناو به هه شت: له م نه وابه مەری به نو ووشتری به دؤیش وه کوو بزنی به دؤیه.

کتاب الشهادات

باسی شاهیدی

بسم الله الرحمن الرحيم

به ناوی خودای به خشنده ی میهره بان

۶۸۴- (عن عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَجْرِي أَقْوَامٌ تَسْبِقُ شَهَادَةَ أَحَدِهِمْ يَمِينُهُ وَيَمِينُهُ شَهَادَتُهُ)).

تہ ترجمہ

دہ گپرنہ وہ لہ عبداللہ کوپی مہ سعود ﷺ نہ ویش لہ پیغہ مبر ﷺ گوتی
 فرموی باشرینی خہ لکان نہ ہلی زہ مانی منہ پاشان نہ ہلی پاش زہ مانی نہ وانی کہ
 تابعین۔ یہ عنی چاویان بہ اصحاب کہ وتبی۔ پاشان نہ ہلی پاش زہ مانی تابعین۔
 پاشان چہ ند قہ ومیک دین لہ بہر ہہ وہ سیان بؤ جی بہ جی کردنی ویستیان لہ
 موحا کہ مات۔ یہ کیکیان شاہیدی دہ دا پاشان سوئندیکیش لہ سر دہ خوا۔ ہندی
 جاریش پیشان سوئند دہ خوا۔ لہ پاشان شاہیدیش لہ سر دہ دا۔

(ش) نیامی مالک بہ وہ رگرتن لہ م حہ دیسہ فرمویتی کہ سیک شاہیدی بداو
 سوئندیش بخوا شاہیدی مہ قبول نی یہ۔ بہ لام لای جمہوری نیامہ کان و مجتہدہ کان
 مہ قبولہ رہ د ناکرتہ وہ۔ لہ مہ زہ بی حہ نہ فیش نہ وہی شاہیدی لہ سر دہ دری واتہ
 مہ حکوم علیہ لہ پتیش حوکم۔ بؤی ہہ یہ تہ کلیف لہ حاکم بکا شاہیدان سوئند بدا کہ
 نیعہ لہ م شاہیدیہ درؤ ناکہ ین۔ وہ بؤ حاکمیش ہہ یہ بلی نہ گہر نیوہ شاہیدی یہ کہ تان
 بہ ہیز نہ کہن بہ سوئند شاہیدیتان قبول ناکہ م۔

۶۸۵- (الن ابی بکرۃ ﷺ الا اُنْبِئُکُمْ بِاَکْبَرِ الْکِبَائِرِ ثَلَاثًا قَالُوا بَلٰی یا رسولَ اللہ۔
 قَالَ الْاَشْرَاکُ بِاللّٰهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَیْنِ وَجَلْسَ وَکَانَ مُکِنًّا فَقَالَ اَلَا وَقَوْلُ الزَّوْرِ فَمَا زَالَ
 یُکْرِّرُهَا حَتّٰی قُلْنَا لَیْسَ لَیْسَ سَکَنًا)۔

تہ ترجمہ

دہ گپرنہ وہ لہ نہ بی بہ کرہ تہ (نفیع ثقفی) ﷺ گوتی پیغہ مبر ﷺ فرموی
 باش ناگادار بن خہ برتان پی دہ دم بہ وہ رگرتنی ہہ موو گوناہ کانی گہ ورہ۔ سی جار
 وای فرمو بہ ناگادار کردنہ وہی گوئگر ہہ تا خوی نامادہ بکا بؤتی گہ یشتی۔
 نہ صحابی کیرام گوتیان ہاری یا رسول اللہ پیمان بلی فرموی:

یه کی یان: شریک په یداکردنه بڼه خودا.

دووه م: نه زیت دانی دایک و باوکه چه به کرده وه چه به قسه. (په پال کهوتر
نم دوانه ی دا) هه لستا دانیشت بڼه دیار خستنی ریژی سنیه میان نجا فهرمووی:
سنیهم: باش ناگادار بن قسه و شاهیدی به درویه. نیت له سره دوویاره کردنه وه
نم سنیهمه نه مه نده دهوامی کرد. دلان پئی سووتا چونکی زور پئی متأثر بوو. هه
به غایه تیک گوتمان کاشکی سکوتی بفهرموویا به.

(ش) نه مه ده لاله ته له سره دابهش بوونی گونا می گه وړه و گه وړه تر. وه له
حه دیسه ش وهرده گیرئ. هه بوونی گونا می بچوک چونکه گونا می گه وړه (کبیره).
به نسبته گونا می بچوک گه وړه تر (اکبره). مه به ست دیار کردنی گونا می گه وړه نریه
له م سنیانه. به لکی اقتصار له بهر مونا سه به ی نم سنی یانه بووه. بڼه نه وانه ی گوئی
ده گرن له وه قتی نم حه دیسه ی فهرمووه.

٦٨٦- «عن عائشة رضی الله عنها رَحِمَهُ اللهُ لَقَدْ أَذْكَرَنِي كَذًا وَكَذَا آيَةُ اسْقَطْتُهُنَّ مِنْ
سُورَةِ كَذَا وَكَذَا. بِأَعْيُنِي أَصَوْتُ عَبْدًا هَذَا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ اللَّهُمَّ ارْحَمْ عَبْدًا».

تهرجه مه

ده گپړنه وه له حه زړه تی عائشه (ره زای خودای لی بی) پیغه مبه رضی الله عنه گوئی له
عبداللهی کوپی زه یدی نه نصاری بوو. له مزگوت قورئانی ده خویند فهرمووی
ره حمه تی خودا له م قاریه بی. فلان نایه تو فلان نایه تم له فلان سوره ت و فلان سوره ت
له غیری نه حکام له بیرم چوو بوو به بیري هینامه وه. (تهرجه مه ی یا عائشه تا ناخر له
حه دیسی پاشوو دئ) هندی عوله ما به وهرگرتن له م حه دیسه فتوایانداوه به صحتی
شه هاده ت به موجه ره دی ناسینی دهنک به بی دیتنی نه وکسه به چاو. چونکی
پیغه مبه رضی الله عنه له کاتی خویندنی عبدالله ی نه ده دیت. وه کوو دوعای بڼه کرد. چونکی له
مالی عائشه بوو. عبدالله ش له مزگوت بوو. به لام لای حه نه فی و شافعی شاهیدی کویر

مه قبول نی یه . له کارو باری بیستن نه بی وه کوو نه سه بو مردن . وه کوو نیمام نه بوو یوسف وه ریش ده گیری له م حه دیسه . له بیر کردن ده ر حق به پیغه مبه ریش دروسته له غهیری نه و نه حکامانه ی که واجبه راگه یان دنیان .

٦٨٧- العن عائشة رضي الله عنها يا عائشة أصوتُ عبَّادٍ هذا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ اللَّهُمَّ ارْحَمْ

عَبَّادًا!!!.

ته رجعه مه

ده گیری نه وه له حه زره تی عائشه (ره زای خودای لی بی) پیغه مبه ریش له خانوی من ته هجودی ده کرد . گوئی له عه بادی کوپی بشری ته نصاری ته شهه لی بوو . له مزگه وت قورپانی ده خویند . فه رمووی نه ی عائشه ته م دهنگه دهنگی عه باده منیش گوتم به لی : فه رمووی نه ی خودایه ره حم به عه باد بگه ی . نیمامی بوخاری به استدلال به م حه دیسه ته نفیدی شاهیدی یه که ژنیشی کردوه . له جینگایک که هیچ پیای تیا نه بی . چونکی پیغه مبه ریش ته تیا به قسه ی حه زره تی عائشه له پاش باوه پکردنی نوعای بو کرد .

حدیث الافک

باسی بوختان

٦٨٨- العن عائشة رضي الله عنها كيف تیکم قُلْتُ اُتَدْنُ اِلَى اَبَوَيَّ قَاذِنَ قَدَعَا بِرِيرَةَ .

قَالَ يَا بَرِيرَةُ هَلْ رَأَيْتِ فِيهَا شَيْئًا يُرِيْبُكَ قَالَتْ لَا قَالَ مَنْ يَغْذِرُنِي مِنْ رَجُلٍ بَلَغَنِي أَذَاهُ فِي أَهْلِي قَوْلَ اللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا خَيْرًا . وَقَدْ ذَكَرُوا رَجُلًا مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِ إِلَّا خَيْرًا . وَمَا كَانَ يَدْخُلُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا مَعِي . ثُمَّ قَالَ يَا عَائِشَةُ فَأَنَّهُ بَلَغَنِي عَنْكَ كَذًا وَكَذَا . فَأَنْ كُنْتُ بِرِيَّةً فَسَيِّرْتُكَ اللَّهُ . وَأَنْ كُنْتُ أَلَمَمْتُ فَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ . فَأَنْ الْعَبْدُ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبِهِ ثُمَّ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ قُلْتُ وَاللَّهِ مَا أَجِدُ لِي وَلَكُمْ مُثْلًا إِلَّا أَبَا يَوْسُفَ إِذْ قَالَ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهِ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ فَلَمَّا سَرَى قَالَ يَا عَائِشَةُ أَحْمَدِي اللَّهَ . فَقَدْ بَرَّكَ اللَّهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ جَاؤُوا بِالْآفَةِ غَضَبَ مِنْكُمْ . الْآيَاتُ وَكَانَ يُسْأَلُ

رَزَيْبَ بِنْتِ جَحْشٍ عَنْ أَمْرِی فَقَالَ يَا زَيْنَبُ مَا عَلِمْتُ مَا رَأَيْتِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ
أَهْمِي سَمْعِي وَبَصَرِي وَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَيْهَا إِلَّا خَيْرًا)).

تهرجه ۴۴

ده گزپنه وه له حه زه ته عا ششه (ره زای خودای لی بی) گوتی وه کوو
پیغه مبه رحمة الله علیه بیویستایه بچینه سه فه ریک قورعه ی ده هاویشته له بهینی ئافره ته کانی
خوی بۆ راگرتنی دلایان. ئنجا قورعه به بهر هه رکامیک بکه وتایه ئه وه ی له گه ل خوی
ده برد. له وه سه فه ره. وه قتیك ویستی بچینه غه زای بهینی مصطلق له خوزاعه. قورعه
به بهر من کهوت پیغه مبه رحمة الله علیه به له شکره وه له مه دینه رویشته منیش له خزمه تیدا له
که ژاوه یه ک سوار کرابووم رویشته هه تا پیغه مبه رحمة الله علیه له غه زای خوی بووه گه پاینه وه
بۆ مه دینه. شه ویک له نزیک مه دینه فه رمانی دا بارکه ن. له کاتی راگه یاندنی فه رمانی
بارکردن من هه لستام بۆ سه ره پێشاو (قه ضا حاجه ت) له له شکر دوور کهوته وه. له
پاش ئه دای مطلب گه رامه وه لای باره گه و که ژاوه که م. ده ستم له سنگم دا خه ناوکه م له
ملم نه مابوو. خه ناوکه که پیش له جه زعی نه ظفار بوو. دایکم له کاتی بوو کینی بۆ خدمه ت
پیغه مبه رحمة الله علیه له ملی کردبووم. دانه کانی ره ش بوو به ده ماری سپی بۆز داگه رابوو
(أظفار) شاریکه له یه مهن. ((منیش وه کو ژانیم خه ناوکه م پساوه گه رامه وه جئی
قه ضا حاجه ت خه ریک بووم به دوژینه وه ی مویره ووه کان به م شه وه. به لام لاشم وابوو
ئه گه ره له شکر مانگیگ له وی حه پس بیی ووشتری من راست ناکه نه وه تا من له
که ژاوه که ی خۆم نه بم ئه و که سانه ی که تایبه ت و مخصوص بوون به بارکردنی
که ژاوه ی من. هاتن ووشتری منیان راست کرده وه و که ژاوه یان لی بارکرد. واتنی گه یشتن
من له ناو که ژاوه دا دانشتووم. طائفه ی ژنانیش ئه و کاته له بهر که م خواردنیان (چونکه
خواردن که م بوو) قه له و نه بوون. گرانی و قورسیان له کاتی بارکردن هه ست پئی بکری
که بزائن که ژاوه که سی له ناودا نییه. به لکی له بهر ته خته و دارو بارو گوریس وکنדרو

نه سباب و نالاتی که ژاوه. وه کو بلندیان کرد له بهر گرانی. که ژاوه که به دلایان دا نه هات
 من له ناوینیم. به لکی یه قینیان بوو که من له ناو دام چوونکی سووک و منال بووم ته مه نم
 نه که بشتبووه یازده سال. خولاصه له شکر به ووشترو که ژاوه ی منه وه رویشتن منیش
 خه ناو که م دوزی یه وه. که رامه وه لای له شکر هیچ که س نه مابوو. له دلی خوم فکرم کرد
 گوتم بچم له جیگایه که ی خوم دانیشم ظه نم وابوو له شوینم ده گهرین. چوومه وه
 جیگایه که ی خوم. له وی خوم به سهر دا باری. خوم لی که وت صه فوانی کوپی
 موعه طه لی سوله می. که یه کیک بوو له پیاو به ریزانی یارانی پیغه مبه ر^{علیه السلام}. له دوی
 له شکر ده هات. هه رجاره به فهرمانی پیغه مبه ر^{علیه السلام}. نه وه ک شتیک له له شکر به جی
 مابن. یاخو که وتی بی هیتیه وه هه وه کو له هه دیسی هه زه ته عومه ر وا ده لی. له
 وه ختی به یانی که یشته مه نزل من. چاوی به انسانیکی خه وتوو که وت. هاته پیش له
 پیش نایه تی حجاب منی دی بوو ده ی ناسیم له ده نگی نه وه به خه بهر هاتم که ده ی گوت
 (لا حول ولا قوة الا بالله) ووشتره که ی خوی یخ کرد. قاچی له سهر ده سستی ووشتره که ی
 خوی دانا. بۆ خاتری به سووک و ناسانی سوار بیم. من سوار بوم صه فوانیش جه له وی
 راحله ی راده کیشام تا پیش نیوه رۆ که یشتینه ناو عه سکه ر. ئنجا به هیلاک چوو نه وی
 به هیلاک چوو به سه به ب بوختان. سه رۆکی جه ماعه تی بوختان (إفک) عبدالله ی کوپی
 نوبه ی بوو دایکیشی ناوی سه لول بوو. موسه طه حی کوپی ائانه وه حسانی کوپی ثابت
 وه هه منه ی کچی جش. لای نه وانی گرت هاتینه وه مه دینه من مانگی که نه ساغ که وتم
 قسه ی بوختانیش له ناو خه لکی ده گه را. منیش له هه موشت بئ ناگا بووم. به لام
 هه ستم ده کرد به زه می و شه فه ته تی پیغه مبه ر^{علیه السلام} ده ر حق به خوم له م ناساغیه م به
 گویره ی نه ساغیه کانی پیشووم که متره. چونکی نه گه ر پرسپاری لی بکردبامایه.
 به سه ری زمان ده یگوت چلۆتن. وانه بوو وه کو جاران بلن نه ی عاشنه نه ساغیه که تان
 چلۆنه. دوسی قسه م له گه ل بکا بی لوطفیم لی هه سبت ده کرد. هه تا نه ختیک

ناساغیه که م چاکتر بوو منو دایکی مه سطح بڼ لای مه ناصع چووین (جیگای پېشاه
 ژنه پاکه کانی پېغه مېر بوو له دهره وهی مه دینه) له پېش دروست کردنی نه دهب خط
 له نړیک خویان وه له خانووه که یان شه وېه شه و بڼ نه وهی ده چوون) منو دایکی مسطح
 کچی نه بو روهم ناوی نه نه س بوو. دهریشتین. دایکی مسطح قاچی له کراسی خوی
 نالا هه له نکوت. گوتی هه ی مسطح له سه روو بکه وی. منیش گوتم چلتن قسه ی خوی
 دهرحق به نه هلی به در ده که ی. گوتی نه ی بڼ خه بر تو نازانی چی بوختانیکیان به
 تو دا هه له ستووه. حیکایه تی افکی به ته وای بڼ کردم. ناساغیم بوو قه د زیاد بوو
 وه کو گه رانه وه مالی پېغه مېر علیه السلام ته شریفی هاته لام سه لامی کرد فهرمووی چلتن
 پیم گوت بم نیره وه لای باوک و دایکم مه قصه دیشم نه وه بوو که شفی حه قیقه تی نه
 خه به ره له لایه ن نه وانه وه بکه م ئیزنی دام. هاتمه وه لای باوک و دایکم. به دایکی خوه
 گوت. چی به نه م قسانه ی خه لک ده یکن. دایکم گوتی نه ی کچی خۆشه ویستی من
 نه وه ن به له غه مان خۆت مه کوژه. قسه م به خدا که م ژن هه یه جوان بڼ هنده ی
 تو. ریز گرتنیشی لای میړدی هنده ی تو بڼ و ه ویشی هه بڼ ئیلا مه گه ر مطلق
 هه وی به کان قسه ی به دی دهرحق ده که ن زور هه تا له پېش چاوی میړده که ی بخه ر
 (یه عنی وانی به نه م ته رزه بوختانه له م دونیا یه ته نیا دهرحق به تو کرابڼ. ئینجا له
 خه فه تان خۆت به هیلاک مه ده) نه وه شه وه بڼ پسانه وه فرمیسمک ده پژاند. به هېج
 جوړ خوم لی نه که وت هه تا سبه ینا. بڼ سبه ینه پېغه مېر علیه السلام بانگی حه زره تی عه لی و
 ئوسامه ی کوپی زهیدی کرد. له بهر گیر بوونی وه حی له و هه قته ئیستشاره ی پڼ کرڼ
 له بهر تیگه یشتنیا ن. بڼ پرس ورا دهریاره ی دوور که وتنه وه له ژنان. ئوسامه گوتی
 نه ی پېغه مېری خدا خیزانت پاکه بڼ قسوره چونکی نه مانه خیزانی تونه له تو
 ده وه شینه وه دهریاره ی پاکي و بڼ عه یی.

(ش) (هەندێ زانايان بەم قسەى ئوسامە دەرەحق بە پاکی عائیشە نێستدالایان کردووە بۆ تەعدیلی دوو شاھیدان یەک موزەکی وەکو ئوسامە بۆ چاکە نەبێ هیچم لێ نەدیون بەلام ئیمامی شافعی گوتیتی تەعدیلی غەیر لە لایەن موزەکی مەقبول نیە هەتا نەلێ عەدلە. ئیمامی مالیکیش گوتیتی قسەى ئوسامە دەرەحق بە عائیشە کە گوتی چاکە نەبێ هیچم لێ نەدیووە تەزکیە نیە. لای ئەبی یوسف ئەمە تەزکیە یە قسەى راست لای حەنەفی یە تەزکیە ئەمە یە موزەکی بۆ ئەمە عەدلە شاھیدی دروستە) و ئەمما حەزەرەتى عەلى گوتی ئەى پێغەمبەرى خودا خودای گەرە زۆرى لە تۆ نەکردووە بەلکى بۆ تۆ ویستەتى هەلبژارد و ئەمە طلاق بدە ژنیکی تر بێنە (ئەمە قسەى حەزەرەتى عەلى عليه السلام لەبەر عەداوەتى حەزەرەتى عائیشە نەبوووە بەلکى لەبەر ئەمە بوو چونکى گەرەبى غەمى ئەم بوختانەى هەست پێ کرد لە دەروونی ئەو پێغەمبەرى وا بە غەرەت. وای بە چاک زانی هەتا پاکی عائیشە دەرەکەوێ بە تەواوی لێ دورکەوتتەو. بۆ دامرکاندەوێ ئەم غەمە گەرەبە، لە پاش دیارکەوتنی پاکی عائیشە. بێگرتتەو و بیهێنیتتەو بۆی فەرمووی پرسیار لەبەریرە بکە. یەعنى ئەگەر حەزەرەکەى زوو پاکی عائشە دەرەکەوێ بریرە زانایە بە نەهێنی بەکانی عائشە چونکى جاریەى خۆیەتى لێ بێرسە زوو بە زوو مەعلومت دەبێ ئەم غەمەشت لەسەر لادەچى بە هۆى چاکى عائشە. ئنجا پێغەمبەر ﷺ بانگى بەریرەى کرد فەرمووی ئەى بەریرە تۆ هیچ شتیکی وات لە عائشە دیووە بتخاتە شک لەم قسەى بۆ بووتەو لەناو خەلکى. بەریرە گوتی نا. بەحەقى ئەو زاتەى کە تۆى ناردووە بە پێغەمبەریکی حەق. بە قەطعی شتیکم لێ نەدیووە کە بە عەیبى بزانم ئەمە ندە نەبێ لە عومردا منداڵە. بەغایەتیک وا بوو من هەوێرم کردووە بۆ کۆلێرە. پێم گوتوووە ئاگات لە هەوێرە کە بێ. تا ئاگرێک دێنم. من بۆ ئاگر هێنان چووم هەتا هاتوو مۆتەو تەماشای دەکەم عائشە

له بهر هه ویره که خهوی لی که وتوو. مه په کانی که له ناو خانوان ده گه پین. هه ویره که یان خواردوو.

(ش) استدلال کراوه به م ته بریه ی به ریره بۆ چه زره تی عاشره (ره زای خودای نى بى) له سه ره جه وازی ته زکی یه ی نافره تان و راست کردنه وه یان بۆ خه لکی نیمامی مالک و نیمامی شافعی و محمد ابن حسن مه نعیان کردوه پاشان پیغه مبه ر عليه السلام هه ره عینی رۆژ چوو ه سه ره مینه به به دواندان داوای کرد تۆله بکریته وه له عبد الله ی کوپی نوبه یو سه لولی دایکی. گوته کئی یاریده م دده له سه ره نه وه که سه ی که نه م بوختانه ی ده ره ق به نه هلو عائله ی من ریک خستوه. والله چاکه نه بئ له نه هلو عائله ی خۆم نه زانیوه. بوختانه که شی نسبت وه بال پیاویک داوه. چاکه نه بئ لیم نه زانیوه. به هیچ جور نه هاتوته مالی نیمه له گه ل من نه بئ. سه عدی کوپی معاذ که سه رۆکی قه بیله ی نه وس بوو راست بووه. گوته نه ی پیغه مبه ری خودا والله من تۆله ی تۆ له وه که سه ده که مه وه نه م بوختانه ی کردوه. نه گه ره قه بیله ی نه وس بئ له ملی ده ده یین، نه گه ره قه بیله ی برایه کانی نیمانداری خه زره جیش بئ. هه رچی نه مرمان پئ بکه ی ده ره قه به جئ ده گه یینن. سه عدی کوپی عوباده که ره نیس قه بیله ی خه زرج بوو له مه پیش پیاویکی باش له خوا ترس بوو به لام له به ره عه داوه تی کۆنی له به یینی نه وسو خه زره جیان تووشی سه ره ره قه یه که هات له قسه ی سه عدی کوپی مه عاذ. راست بووه گوته درۆ ده که ی والله نایکوژی تۆ نه گه ره له خوتان بئ یه عنی به لکی نیمه ده یکوژین وه نه گه ره له نیمه ییش بئ له به ره نیمه پئیت ناکرئ بیکوژی به نیزنی نیمه نه بئ. نوسه یدی کوپی حوضه یر که ناموزای سه عدی کوپی مه عاذی نه وسی بوو. راست.

رووی له سه عدی کوپی عه با، خه زره جی کرد گوته تۆ درۆ ده که ی به چه یاتر نه زه لیه ی خودا. والله ده ی حورین نه گه ره پیغه مبه ر عليه السلام نه مرمان پئ بکه. تۆ به هه تی مونافقان دای دوستایه تی خۆت پاشان ده ده ی به لام له راستیا. وست نى دوژمنى.

له سهر منافقان ده كه يه وه. هه ردوو قه بيله له يه كتر بلند بوون. قه صدی كوشتنی يه كتر يان كرد. پټغه مبهړ ﷺ له سهر مينبهړ بوو هاته خوارى مه نعى كردن له گاله گال و دهنگ بهر زكردن هه تا هه ردوولا وازيان له قسه كردن هيناو ووس بوون. منيش نه و روزه حاله هه گر يان بوو فرميسكم رانه ده وه سستا. رۆژيك و دوو شهو بوو لای دايكو باوكم بووم خوم لى نه كه وتبوو لام وابوو له بهر گر يانی زور جهرگم شوق بووه. وه قتيك دايكو باوكم لای من دانشتون ئافره تيكی نه نصارى بق هاتنه زور داواى ئيزنى كرد. هات له گه ل من ده ستى به گر يان كرد له ناكاو ديمان پټغه مبهړ ﷺ ته شريفى هاته ژوورى لای من دانيشت. كه له م روزه وه ئه م قسه يه ش ده رحق به من كرا قه ت له لام دا نه نيشتوو. يه ك مانگيش چوو بوو ده رحق به من هيچ وه حى بق نه هاتوو پټغه مبهړ ﷺ كلمه ي شه هاده ي هيناو سوپاس و ستايشى خواى كرد. گوتى ئه ي عائشه قسه يه كى وام ده رحق به تو بيستوو. نه گه ر تو له م قسه يه پاكي خوا ته بريته ده كا. نه گه ر گونا مكيكش ليت واقع بووى استغفار بكه. چونكى عه بد وه كوو اعترافى به گونا حى خوى كرد و توبه ي كرد خوداى گه وړه توبه ي قبول ده كا. وه كو پټغه مبهړ ﷺ له م قسه يه بووه. به غايه تيك فرميسكم به گوپ هاته خوارى. هه ستم نه ده كرد دنكه فرميسكه كان كه دينه خوارى روم له باوكم كرد گوتم بابو له باتى من جه وابه ي پټغه مبهړ ﷺ بده روه گوتى والله نازانم چى به پټغه مبهړ ﷺ بلټم. پاشان روم له دايكم كرد گوتم دايه تو له جياتى من جوابى پټغه مبهړ ﷺ بده وه. دايكيشم گوتى والله نازانم چى بلټم. منيش له عومر من دال بووم هيشتا قورئانم زور نه خوئندبوو. گوتم والله ده زانم نه و قسه ي ده رحق به من كراوه بيستيتان و چويته ناو دلتان. نه گه ر بلټم من له م افترايه پاكم كه خوداى گه وړه ش ده زانى پاكم. پټم باوه ر ناكه ن وه نه گه ر اعترافيش بكه م. به و قسه ي كه چويته ناو دلتان كه خوداش ده زانى من پاك و به ريتم له م. قسه يه باووه رده كن. والله بق به ينى خوم و ئتوه هيچ قسه يه ك به مصلحه ت

نازانم. غهیری قسه ی حه زده تی یه عقوبی باوکی یوسف نه بی که گوتی ﴿فَصَبِّرْ جَوید
 وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰی مَا تَصِفُونَ﴾ پاشان له سه ر جیگای خوم رووم سورانه لای دیوار. وه
 منیش هر به ئومیدی نه وه بیوم که خودای گه وره ته بریم بکا. به لام خه یالی نه مه
 نه ده کرد. نایه ته کانی قورئان که به هه موو زمانیک ده خویندیری ونویژی پی ده کری
 ده ر حق به شه ننی حه قیره یه کی وه کوو من نازل بیی هر نه مه نده خه یالام ده کرد
 ممکنه پیغه مبه ر ﷺ به رانه تی من له خه و بینینی پاشان سویند به خوا پیغه مبه ر ﷺ له
 مه جلیسی خوی جودا نه بو بووه. وه له وانه ی که له مه جلیس دانیشتیرون هیچ که سیک
 نه چوو ده ری له مالی خۆمان. هه تا وه حی هاته خوارئ توشی بیخودی یه کو
 سه ختیه کو ئاره قه هه لپرۆتنتیکی واهات. پشکه کانی ئاره قه ی رۆن و منوره ی له سه ر
 کو لمه ی سووروسپی وه کو دانه کانی لؤلؤ دورئ بچوک خۆیان ده نواند. وه کو له
 بیخودی وه حی نه جاتی بوو پیئشه که نی: یه که م قسه ی نه وه بوو: پیی گوتم نه ی
 عانشه سوپاس و ستایشی خوا بکه به پاستی خودای گه وره ته برینه ی کردی دایکم
 پیی گوتم بچو لای پیغه مبه ر ﷺ منیش له سه ر شیوه ی نازو گله یی گوتم نا والله بۆ لای
 خودا نه بی بۆ لای که س ناچمو سوپاس و ستایشی خوداش نه بی ئی هیچ که س ناکه م.
 ننجا خودای گه وره نه م نایه ته ی نارد خوارئ ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاؤَا بِالْإفْكِ غُصْبَةً مِنْكُمْ﴾
 هه تا هه زده نایه ت له سووره ی نور. یه عنی نه وانه ی نه م بوختانه یان هه لبه ست
 جه ماعه تیکن له خۆتان که عبدالله ی کوپی ئوبه ی ره ئیسیان بوو، منافق بوو. زه یدی
 کوپی ره فاعه بوو، حسانی کوپی ثابت بوو مه سله حی کوپی نه ئانه بوو مه عاش خوری
 حه زده تی نه بو بکر بوو خزمیشی بوو. حه منه ی کچی جهش بوو حه زده تی نه بو به کر
 سویندی خوارد گوتی والله هیچی تر مه عاش به مه سطح ناده م. خودای گه وره نه م
 نایه یه ی هه نارد خوارئ ﴿وَلَا يَأْتِلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى
 ... هه تا..... وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ حه زده تی نه بو به کر فهرمووی (بلی والله اینی لاحب

من يقصر الله لي) نجا مہ عاشہ کی بق مہ سطح و ہکوو جاران بہ کار خستہ وہ .
پیغہ مہ رب ﷺ لہ نہ حوالی من پرساری لہ زہینہ بی کچی جہش کرد کہ زیاد لہ مہ مو
رہ پاکہ کانی پیغہ مہ رب ﷺ ناو زای من بوو داوای هاوسانی لہ گہ ل مندا دہ کرد گوتی
نہ ی زہینہ بی کچی جہش چیت زانیوہ چیت دیوہ گوتی نہ ی پیغہ مہ رب خودا
گوینچی خوم دہ پاریزم لہ و شتی نہ بیستراو کہ بلیم بیستومہ . چاوی خوشم دہ پاریزم
و و شتی نہ دیتراو بلیم دیتومہ . والله لہ نہ حوالی عاشہ چاکہ نہ بی ہیچم لی نہ زانیوہ
کہ نہ ویش بہ جوانی خوی شانازی لہ سرمن دہ کرد لہ خدمت پیغہ مہ رب ﷺ بہ لام
چونکی خودا زہینہ بی پاراستبو بہ دین و عقیلی کہ مہ بیبو بہ قسہ ی نہ وانہ ی
بوختانان کرد باووری نہ کرد .

تہ رحلہ

نه دره ع بوو نه وهی مه دخی ده کړا عه بدالله ذوالنجاه دین بوو پیغه مبر عليه السلام فهرمووی نهی و او په یلا بڼ خوت ملی ره فیقی خوت په پاند ملی ره فیقی خوت په پاند چنه د جار وای فهرموو پاشان فهرمووی هر که سیک له نیوه نه گره مه دخی برای دینی خوی هر ده کا به بی شک با بلن لام وایه نه وهی که لی دیاره فلان پیایو باشه خواش ده زانی له ناووه شتو پیایو که وه له سر عیلم و نیحاطه ی خودا به عالم مه دخی هیچ که سیک ناکم به اعتباری باطن واته نیو دلی نه و یان له پاشان چی ده کاو چونه لام وایه فلان صفتی باش و فلان صفتی باشی هیه نه ویش نه گره ده زانی به صفته باشه کانی گوتراوت متصفه نه گره نا نا.

(ش) له م حه دیسه وه وهرده گیری هره کو هندی زانا گوتویانه دروسته یه ک پیاو په سهند و ته زکی یه پیایو بکات به لام لای نیمامی شافیهی و مالک و محمد ابن حه سن دوو پیاو شهرته .

٦٩٠ الن عبد الله بن عمر رضي الله عنه مَنْ كَانَ خَالِفًا فَلْيَخْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْنُمْتَ.

ده گپړنه وه له عبدالله کوپی حه زده تی عومه ر زای خودایان لی بی پیغه مبر عليه السلام فهرمووی هر که سیک بیه وی سویند بخوا با سویند به ناوی خودا یا به صفتی خودا بخوا یا خو با وس بی و هیچ سویند نه خوا.

(ش) سویند خواردن به مه خلوق به بی سه بقی لسان واته نه ک سویند که هر به سر زاری دابی باش نی یه مه کروه به لام نیعتقادی وانه بی نه و گوره یی یه له خودای کردگار هیه له مه خلوقیش هیه نه گره نا کفره .

کتاب الصلح

باسی ناشت بوونه وه.

۶۹۱- «عن أُمِّ كَلْثُومٍ بِنْتِ عُقَبَةَ ۞ لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ قَيْنِمِي خَيْرًا أَوْ يَقُولُ خَيْرًا».

تهرجه ده

له حه دیسه کانی راست سه لماندراوه له سنی جیگا درۆ جائیزه و دروسته:
یه کیان: له کاتی شه پ له گه ل دوزمن و حه ره کاتی عه سکه ری یا.
دوه میان: کین و عه داوه ت که تبیته به یینی دوو که س یا دوو عه شیره ت ئینجا بو
پیک هاتنه وه یان درۆ بکری دروسته.

سنی یه م: درۆی میژد بو ده فعی عه داوه تی ژنه که ی و لیک جودا نه بوونه وه یان.
مه سه له ن به درۆ بلسی چومه بازار پ نه و قوماشی تو ده ته ویست نه بوو یا دوکان نه
کرا بو وه و له م هر سنی جیگایانه دروسته درۆ کردن به حه دیس سابه یو یشته هیه له
بو مه صله حه ت قیاسی له م سنی جیگایه بکه ی قسه ی هه ندیکانیش که گوتویانه درۆ به
قه طعی جائیز نی یه له م سنی جیگایه ش به ته وری یه نه بی مه رجوحه واته په سه ند
کراوه.

۶۹۲- «عن سهل بن سعد ۞ إِذْهَبُوا بِنَا نُصْلِحْ بَيْنَهُمْ أَيْ بَيْنَ أَهْلِ قُبَا».

تهرجه ده

ده گپرنه وه له سه هلی کوپی سه عدی ساعیدی نه نصاری ۞ نه هلی قوبا له
به یینی خو یان ناخوشی یه کیان بوو به غایه تیک به ردیان هاو یشته یه کتری خه به ر درایه
پیتغه مبه ر ۞ نه مری فره موو به ئوبه ی کوپی که عب و سه وه یلی کوپی به یضا و
هه ندی نه صحاب له گه ل من وه رن بچین ناشتیان بکه ی نه وه.

(ش) له م حەدێته زاندرە دروستە سەرۆکی حکومەت بۆ نداشت کردنەو وەرێک
خستنەو وە ی خەڵک لە کاتی ناکۆکیان هەر کاتێک پێی زانی دەربەجێ بۆ ئەم نداشت
کردنەو وە ی و بجێ رێکیان بخاتەو .

(صولهی حودەیبیە)

٦٩٢- العن البراء رضی اللہ عنہ هذا ما قاضى عليه محمد رسول الله أنا رسول الله وأنا
محمد بن عبد الله ثم قال لعلي أمح رسول الله فكتب هذا ما قاضى محمد بن عبد الله
لا يدخل مكة سلاحاً إلا في القرباب وأن لا يخرج من أهلها بأحد إن أراد أن يتبعه وأن لا
يمنع أحداً من أصحابه أراد أن يقيم بها فتبعهم أبنة حمزة فاخصم فيها علي وزيد و
جعفر وقال الخالة بمنزلة الأم وقال لعلي أنت مني وأنا منك وقال لجعفر أشبهت خلقي
و خلقي وقال لزيد أنت أخونا و مولانا.

تەرجەمە

دەگێڕنەو وە لە بەرانی کۆپی عازب رضی اللہ عنہ گوتی پێغه مەبەر صلی اللہ علیہ وسلم لە سالی شەشەمی
ههجرى لە مانگی ذى القعدة بە نیەتی عومرە داخلى ئیحرām بۆو گەیشته حودەیبە
خەڵکی مەککە نەیانەیتشت گوتیان ئیمسال قبول ناکەین بەلام سالی ئایندە بۆ مەککە
وەرە . بەلام بەو مەرجانەى کە ئێمە دەیلێین پێغه مەبەر صلی اللہ علیہ وسلم لە بەر حیکمەتیک لەسەر
ویستی ئەوان موصالەحەى لەگەڵ کردن ئەمرى فرموو بە حەزرتى عەلى نامەى
موعاھەدە بنوسی لەسەر ئەو و کاغەز نووسی ئەمە موعاھەدە نامەى محمدی
پێغه مەبەرى خودایە ناردراوە کانی خەڵکی مەککە گوتیان رازی نابین بنووسی
پێغه مەبەرى خودایە چونکی ئەگەر بمانزانیبوایە پێغه مەبەرى خودایە بۆچی
نەماندە هیتشت تەنیا بنووسى ئەم موصالەحەى لە محمدی کۆپی عەبدالله یە ئەصحابە
بەریزەکانی پێغه مەبەر لەرکی ئەم قسەى ئەگەر چی مومکن بوو بیانکوژن بەلام
پێغه مەبەر صلی اللہ علیہ وسلم بە دەلالەتى سورەى ﴿ألم نشرح لك صدرك﴾ چونکی سینەى نۆر فراوان

هو رکى نه بووه وه فهرمووى من پيغه مېرې خوداشم محمدى کورې عېدالله شم
 به عني زهره رى نى به هرکامىکى بډوسن فسه په کې راسته درو نړۍ به نه مري فهرموو
 به حه زره تى عالى نه م که ليمه ي پيغه مېرې خودا زهش بکوه بنورسه حه زره تى عالى
 گوتى والله يا رسول الله من له تو که ليمه ي پيغه مېرې خودا زهش ناکه موه به قه طعى
 به عني والله جه ساره ت ناکه م) پيغه مېرې عليه السلام کاغره کې له حه زره تى عالى وه رگرت
 به وه جهى خه لقى عاده ت و موعجيزه به ددستى پيروزى خو ي له سر کاغره کې
 حوسى نه م موصاله حه نامه به له لايه ن محمدى کورې عېدالله به چونکى خودا ي
 گوره فترى نووسينى نه کردبوو فترى خویندنه وه نووسينى نه کردبوو به لام نه مجاره
 که نووسى موعجيزه بوو.

(په که مين) له مهرجه کان که مېه ست و مورادى نه هلى مه که بوو له موعاه ده
 نامه که نووسرا سالى نايده وه کو پيغه مېر چوه مه که له سى رور زياتر له مه که
 نه مينيتته وه.

(دوه م) هيچ که س له نه صاحب به شيرى رووته وه نه چپته ناو مه که .
 (سى به م) نه گهر له مه که هر پياوړى تابعى بوو له گه ل خو ي نه با بو مه دينه .
 (چواره م) نه گهر له نه صاحبش هر که سيک ناره زوى کرد له مه که بمينيتته وه
 نه وسال به م موعاه ده به ئيکتيفايان کرد سالى نايده دووباره له مانگى دې القعه به
 نه صاحبى به وه چونه مه که نزيک بوو سى رور ته واو بېر خه لقى مه که به حه زره تى
 عالى يان گوت موده دى موعاه ده ته واو بوو به برايه که ت بلنى به عني به پيغه مېر بلنى
 نير له مه که بچپته دهر وه پيغه مېر عليه السلام ته شريفى له مه که دهر چور ديتمان کچى
 حه زره تى حه مزه ناوى عماره يان نه مامه بوو که له نه مامه به هر له مه که
 مابقوه وه که وته شوين پيغه مېر عليه السلام به هاوار هاوار نه ي مامه نه ي مامه ددبه زى (بوين
 گوتى نه ي مامه چونکه حه زره تى حه مزه له گه ل پيغه مېر براى شيرى بوون) حه زره تى

علي كچه كه ي خسته ناو كه ژاوه خه زړه تی فادله گوتی ناگات له كچې مامت بی له
 مه دینه پش هه ر لای خځمان بی به لام وه كو جوړنه ناو مه دینه . ریږه ری ځپه كه
 خه زړه تی علي و زهیدی كوی خبارت و جه غفری كوی شه بو طالب ده ده ده كیان و
 پهیدا یو خه زړه تی علي گوتی نه مه كچی مام خځمه بق په روه رده ی ده ده ده لسانانی
 به خځو كړدنې نه بم جه غفری طیارش گوتی له گال نه مه ك كچی مام خځمه خځو كچی
 دایكس په عنی پلكی خه به می منه چاودیری نه كچه عانید به مڼه نه دیش گوتی
 نه مه كچی برای منه چونكي پیغه مبه ر له پښی شه هید بوونی نیماسی خه مزه زهید و
 خه مزه ی كړد بووه برای په كتری وه كو برای تی كړد له بهینی نه صاحبان نه ویش گوتی
 من لایه قترم بق به خځو كړدنې پیغه مبه ر ﷺ نه رموی چونكي پلكی خه ره می جه غفره
 پلكیش له مه قامی دایكه كچه كه ته سلیمی جه غفر بكری پاشان پیغه مبه ر ﷺ له بهر
 ره وشتی باشی هه ر سڼیانی به چند قسه مه منون كړدو دلی دانه وه مه ته زړه به
 خه زړه تی علي گوت نه ی ته له خومی منیش نه تڼم (په عنی من و تو و كو په له
 وجودین وه كو روحی خوم قوم خځوش ده وی) به جه غفریشی گوت تو نه نه خلق و له
 خولق په عنی له صوره ت له سیره ت به من ده پش به زهیدیشی گوت تو برای څیسه ی و
 له مه ولای څیسه ی.

(ش): له خه دیشه پیروزه دا مجده هیده گوره كان به ښتیانی له بم خه دیس
 پیروزه یان وهر گرتووه . بو خه ضانه خوشکی دایك له پیښه له سهر خځو كچی دایك :
 چونكه صغیدیه ی كچی عبدالمطلب له و كاته مه جوت بوو نه درایه نه و . درابه خوشکی
 دایك . ده رباره ی قسه ی خه زړه تی علیش . كه گوتی واللہ . پیغه مبه ر نه مه كه لیم
 ناكور ښمه وه ره مڼه ناكه مه وه . ناهیا نه گره پی مو خاله ده ی نه مری پیغه مبه ر . به لام
 له خه قیق تدا مو خاله ده ی نه پوځی نه بوو . پوځی نه كور چی قه ده ی (الامر فوق
 الادب) . له ناو زړه به مڼه خه ك ځیښه نه كیری . به تڼم بو خه واده (الادب فوق الامر)

دروسته : نابینى حه زړه تى نه بو په کر ره زای خودای لی بیت له جی پښه مبه ر(نیمام
 بو) پاشان وه کو پښه مبه ر هات نه مری کرده نه بو به کری صدیق له جیگوى نیمام که
 میحرا به بمینیته وه . حه زړه تى نه بو په کر له بهر نه د ب خوی به پاش خست . یاخو
 حه زړه تى عه لی له قسه که ی خوی له بهر نه وه بسو جه ساره تى نه کرد . په عنى که سیک
 خدا د و نیای له بهر نه و دانابى چلون جه ساره ت ده کری که لیمه ی رسول الله ره ش
 بکړیته وه . له نو سر او ی نه و .

٦٩٤- (عن ابي بَكْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فَتَنَيْنِ
 عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ).

تهرجه مه

ده گېر نه وه له نه بو به کره ی نوبه یی کوپى حارث رضي الله عنه، گو تى دىتم
 پښه مبه ر رضي الله عنه له سر مینه ر بو، حه سه نى کوپى عه لیشى له ته نیش ت راوه ستا بو،
 جاریک ته ماشای خه لکى ده کرد جاریکش ته ماشای حه سه نى ده کرد، دهمیشى فهرمو
 نه م کوپه ی من سه یده رنيسه، واته گه وره یه وسه روکه . لایقه خودای گه وره به م کوپه
 ناشت. بوونه وه وریک که وتن بخاته به ینى دوو لای گه وره .

(ش) نه م قسه هاته جی به م ته رزه وه کو عبدالرحمن کوپى ملجه م مورادى
 روژى جومعه حه فده ی ره مه زان له سالى چل هجرى حه زړه تى عه لى شه ید کرد . هر
 له مانگى ره مه زان له لایه ن خه لکى عراق حه سه ن کرایه خلیفه، حه زړه تى مه عاویه که له
 شام بوو چلون به یعنى به حه زړه تى حه سه نیش نه کرد، نجا حه زړه تى حه سه ن له
 مه دینه وه له شکرى که له چل هزار که سى سوند خوړ له سر مردن رای کیشا بو لای
 شام. مه عاویه ش به له شکر یه وه هاتن، له کوفه هه ردو لای به م دوو له شکره گه وره وه
 گه یشتنه به م مه عاویه بېرى کرده وه، هیچ یه کیک له م دوو له شکره گه وره ناشکى، هه تا
 کوشترى که زور، له هه ردو ولا نه کری. دوو پیاوی له قوره یشى یان له به نى عبدی شه مس

یه‌کی یان عبد الرحمن کوپی سه‌مره و نه‌ویتریان عبدالله ی کوپی عامری کوپی کریزی-
 ناردہ خدمت‌ه زرتہ‌تی حسن ((بق صلح له‌سر هرشته‌کی که‌بی یه‌وی، حه‌زرتہ
 حسن فہرموی باشه، چونکی له‌نبی به‌کره، عینی ئم حه‌دیسہ بیستووہ-
 دهرحق به‌خۆم که فہرمویتی (ان ابنی هذا سید . الخ) نجا صلحی هه‌لبارد له‌سر
 چہند شروط، به‌لام هه‌مووی به‌جی نه‌گہ‌یشت موعاویہ‌ش له‌به‌رامبہر هه‌لباردن صلح
 سی سہد هه‌زار دینار و هه‌زار قہد شمک و سہد ووشتری پتیشک‌ش کرد، بق مہ‌دینہ
 که‌پایه‌وه.

(ش): له‌م حه‌دیسہ وا دہ‌زاندی دروسته‌هاتنه‌ خواره‌وه له‌ کاروباری دین‌ونیا
 به‌مال. وه دروسته‌مال وه‌ریگری له‌به‌رامبہر ئم ته‌نازول و هاتنه‌ خواره‌وه‌یه. (عینی
 جلدی ۶، ص ۴۳۰ شرقاوی جلدی ۲، ص ۲۷۴) ئم خه‌به‌ردانه‌ی به‌غیب، له‌لایه‌ن
 پیغه‌مبەر ﷺ به‌موده‌ی ژیا‌نی دنیا، سہ‌ده‌له‌پاش سہ‌ده به‌موعیزه‌یه‌کی که‌وره
 دہ‌گہ‌ریتہ‌وه.

ابن الاثیر گویتی حه‌زرتہ حسن، وه‌کوو ئه‌مری خه‌لافه‌تی ته‌سلیمی
 مه‌عاویہ کرد. پشتی ئو لاپه‌ره‌ی که‌مه‌رجه‌کانی تیدا بوو لی کرده‌وه که‌موکرابوو
 به‌موری مه‌عاویہ. مه‌عاویہ نه‌ی هیشت گوتی ئو به‌تۆم دا ئه‌وی تۆ دہ‌ته‌وی.

داواکه‌ی حه‌سه‌نیش مالی بیت المالی کوفه‌بوو که‌پینج ملیۆن بوو، خه‌راجی
 مالی حیره‌بوو له‌فارس، کرمانی گویتی حسن له‌هه‌موو که‌س زیاتر حه‌قی
 خه‌لافه‌تی هه‌بو. به‌لام له‌به‌ر له‌خۆ بردوی خۆی ترسانی له‌خوداو رازی بوون به‌وه‌ی
 که‌خودا به‌ئوه‌ی دا بوو وای کرد که‌پاشه‌یه‌تی و سه‌لطنه‌تی نه‌وی.

٦٩٥- (عن عائشة ؓ أَيْنَ الْمُقَاتِلِ عَلَى اللَّهِ لَا يَفْعَلُ الْمُعْرُوفُ، فَقَالَ الرَّجُلُ أَنَا
 يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَهُ أَيُّ ذَلِكَ أَحَبُّ).

تەرجەمە

دەگىرپنەۋە لە ھەزرەتى عائشە كاتىك كە پىغەمبەر ﷺ تە شريفى لە مالى بوو،
 دووكەس لە سەر قەرز لە پيش دەرگا بە دەنگى بەرز شەپە قسەيان بوو. كابراى قەردار
 دەپاژاۋە لە خاۋەن قەردەكە كە لە قەرزەكە ھەندىكى بۆ فرە بدات، يا موھلەتى بدات،
 خاۋەن قەرديش دەى گوت والله هيجيان ناكەم پىغەمبەر ﷺ لە دەنگە دەنگى ئەوان
 ھاتە دەرى. فەرمووى كامە تانن سویند دەخۆن كە چاكە ناكەم. كابراى خاۋەن قەرز بە
 پەشيمانى يەو ھوتى منم ئەى پىغەمبەرى خودا. با بۆ قەرزەرەكەم بىن ھەركامى ھەز
 دەكا. چەكەم كردنەو ھى قەرز چە بە موھلەت دانن.

لەم ھەدىسە وا دەزاندرى كە پىويستە مەرحەمەت بە قەردار، بەلى خۆش بوون
 لە ھەندىك لەم قەرزە ۋە زەجر ھەيە بۆ ئەو ھى سویند دەخوا لە سەر چاكە نە كردن. ۋە
 ئەو ھەش دەزاندرى كە ئەصحابى پىغەمبەر ﷺ چەند زوو لە مەبەستى پىغەمبەر ﷺ
 گەشتوون ۋە مەبەستيان بوو چاكە بكەن. ۋە چار پۆشيني ھەيە لە دەنگ
 بەرزكردنەو ھى لای ھاكم ۋە ئەو ھەش ھەيە كە دروستە قەردار داۋاى لى بوردنى ھەندىك
 لە قەرزەكە بكات. بەلام لای ئىمامى مالك ۋە ھەنفى ئەم پەرسىارە مەكروھە (پەسەند
 نەيە) چوئكى مل كەچى تىايە. ئىمامى نەوھەيش كە لە زانايانى شافعيە فەرموويەتى
 زيانى نەيە ئەگەر نەبىتە ھۆى مل كەچى ۋە ئازاردان. ئەگەر بگوترى خاۋەن قەرزى
 سویند خۆر ئايا لىرە كە فارەى لە سەر ھەيە.

خاۋنى (تەۋضيح) گوتىتى ئەگەر سویندەكەى لە پاش ھاتنە خوارەو ھى كە فارە
 بووبى كە فارەى لە سەر بوو. ئەگەر نا نا. نەوھەيش گوتىتى سونەتە بۆ كە سىك سویند
 بخوا لە سەر كردنى ئىشى خىر. سویندەكە بىشكى پاشان كە فارە بدا.

کتاب الشروط
باسی شروط (مهرجه‌کان)

نهمه‌ش به پشتیوانی خوای گه‌وره له به‌رگی
شه‌شهمدا چاپ ده‌که‌ین

سبحان ربك رب العزة عما يصفون و صلى الله على سيد الخلق
محمد وعلى آله وأصحابه الدر الميامين.... وآخر دعوانا أن
الحمد لله رب العالمين

ژماره‌ی سپاردن (144) بۆ سالێ ١٩٩٩ له کتێبخانه‌ی به‌رێمه‌رایه‌تی کشتی رۆژنێبیری و هونهر - هه‌ولێ.